

A MAGYAR FUTBALL ARANYKORA EGY VÁLTOZÓ VILÁGBAN

Az MLSZ Budapesti Igazgatóságának
labdarúgás-történeti konferenciája

**A magyar futball aranykora
egy változó világban**

A magyar futball aranykora egy változó világban

ISBN 978-615-5532-33-7 A magyar futball aranykora egy változó világban

Az MLSZ Budapesti Igazgatóságának ingyenes kiadványa, a 2024. november 28-án szervezett
futballtörténeti konferencia előadásainak anyagaiból.

Kiadja a Magyar Labdarúgó Szövetség

Szerkesztette: Dénes Tamás

A konferencia előadói, a könyv fejezeteinek szerzői:

Csillag Péter, Dénes Tamás, Kiss László, Laszip Gábor, Lovász Tamás István,
Szöllősi György, Tobak Csaba.

Nyomdai előkészítés: Barna Ildikó

Nyomdai munka: Lombos Nyomda Kft.

Felelős vezető: Juhász Péter

A magyar futball aranykora egy változó világban

A magyar labdarúgásban a legsikeresebb, ugyanakkor „legkuszább”, a legtöbb polémia-ára okot adó, még talán az sem túlzás, legzűrzavarosabb 10+1 év a második világháború végétől az 1956-os forradalomig tartó időszak. Az Aranycsapat tündöklése ma már nyitott könyv minden futballrajongó előtt, de még arra a néhány évre sem lehetünk maku-látlanul büszkék, ha hozzátesszük: s még mi mindent elérhetett volna a magyar labdarúgás, ha a vezetői és az egész környezet méltó a legendás, s világszerte ünnepe-elt futballisták tudásához.

Az MLSZ Budapesti Igazgatóság szervezésében megtartott, – az amatőr-korszak (1897–1926) és a profi korszak (1926–1944) után – immár a harmadik nagy időintervallumot átfogó előadásgyűjtemény a lehető legszé-lesbb spektrumon keresztül, több nézőpontból is vizsgálta és mutatta be az 1945 és 1956 közötti éveket.

Lovász Tamás István előadása elsősorban az MLSZ és (ameddig léteztek) alszövetségeinek, majd a létrehozott testnevelési és sportbizott-ságoknak a struktúrájával, a különböző osztá-lyú bajnokságok felépítésével, nem utolsósor-ban a korszak legfontosabb sportvezetőinek életével foglalkozik. Kiss László a szovjet típu-sú átszervezés legfontosabb ismérveit gyűjtö-te egybe.

Tobak Csaba a sok vihart megélt, a meg-szűnés által fenyegetett, majd újra önállósá-got kapott, az ország legjobb futballcsapa-tává emelkedett, ám utána bő egy év múlva

kulcsjátékosai többségétől megfosztott, aztán mindennek tetejében, a neve után a színétől is megfosztott Ferencvárosi Torna Club történe-tét idézi meg. Laszip Gábor azt az ívet rajzolja meg, hogyan lett az Újpest a kisgazdák legsi-keresebb klubjából a Belügyminisztérium csa-pata, kitérve olyan kuriózumra is, minthogy az első terv szerint az UTE a Vasas szakszer-vezethez került volna. Dénes Tamás az 1950 és 1956 közötti korszak nemzetközi mércével mérve is a legszűkebb elitbe tartozó két gárdá-ját, a Bp. Honvédot és a hat év alatt négy nevet is viselő MTK-t hasonlítja össze.

Csillag Péter a korszak – Kubala László mel-lett – legsikeresebb magyar légiósát, Nyers Istvánt, az Internazionale legendás csatárát mutatja be.

Szöllősi György rendkívül érdekes ellentét-párt vázol fel, amelyben az Aranycsapat sike-reivel a vezetők és a magyar labdarúgásra ható teljes környezet a szó legrosszabb értelemben vett amatőr mivoltát pellengérezi ki. Dénes Ta-más, amolyan kötelező feladatként, végigszalad a korszak legnagyobb sikerein, miközben egy másik tanulmányban azt emeli ki, miről maradtunk le, olimpián, világbajnokságon, de még akár exportbevételben is...

A könyv a konferencia előadásainak szerkesztett változatát tartalmazza, az egyes fejezetek sor-rendje nem azonos azzal, ahogyan az előadások követték egymást. További tanulmány a szovjet tí-pusú átszervezés a magyar futballra gyakorolt ha-tásáról szóló, amely kiegészíti az elhangzottakat.

Az MLSZ a változások viharában (1945–1956)

Dr. Ries István (fekete kalapban), az MLSZ elnöke 1949 áprilisában, a magyar válogatott prágai mérkőzése előtt az ifjúsági válogatott találkozóját figyeli. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Nagyszüleinktől hányszor, de hányszor hallottuk, hogy annyi mindent megéltek az 1940-es évtizedben, amennyi más generációknak egy teljes életre „elég” volt. A magyar labdarúgás 1945-től az igazolások és az átszervezések időszakát élte, majd megindult a szovjetizálás folyamata, amely tulajdonképpen még a következő évtized első felére is pecsétet nyomott. A szervezeti változásokon keresztül mutatjuk be labdarúgásunk bő tíz esztendejét.

LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN

**Egy különös korszak,
amelyben
a legkevesebbet
a szaktudás számított**

A sokak által, okkal, a magyar futball „aranykorának” hívtak évtized egyben a magyar futball legellentmondásosabb időszaka. Vitathatatlan, hogy a válogatott, az „Aranycsapat” eredményei kiemelték ezt a többi közül, azonban ezek az eredmények a korszak sok visszásságát, tragédiáját és árnyait is eltakarták. Az MLSZ és vezetőinek sorsán keresztül igyekeztünk „árnyalni” a magyar futball akkori valóságát. Nem ítéletet kívántunk mondani az akkori vezetőkről, csak sorsukon keresztül szemléltetni a magyar futball e rendkívüli évtizedét.

Az MLSZ 1947-es közgyűlésén a korszak fontos szereplői ülnek az asztal mögött. Balról: Nagy Marcell, Kovács Mátvás, Bánkuti Gábor, Klein Aladár, dr. Ries István, Kenyeres Árpád

1944. december végén még élet volt az MLSZ Vadász utcai székházában. Ipolyvölgyi Ferenc főtitkár kollégáival a front egyre erőteljesebb közeledése ellenére igyekezett az utolsó percig működtetni a futballéletet. A hírek többsége azonban már csak a mérkőzések elmaradásáról szólt. A le nem játszott találkozók között volt a sokak által várt Fradi–Újpest összecsapás is, de ezt már nem engedélyezte a hatóság. A hadi bajnokság utolsó megrendezett mérkőzése a SZAC-BSZKRT találkozó volt.

A háború könyörtelensége elérte Budapestet. A főváros ostroma 1945. február 13-án ért véget. A labdarúgó-társadalom nem tétlenkedett. A romokon a mindennapok bizonytalansága mellett az első lehetőséget kihasználva újjá kezdték szervezni a játékot. A játékvezetők voltak az elsők. A magyar labdarúgó-játékvezetők testülete február 25-én

az MLSZ Vadász utcai székházában hivatalos taggyűlést szervezett. Az edzők alig egy héttel később, március 3-án gyülekeztek a MLSZ irodájában.

Az időközben megalakult Nemzeti Sportbizottság áprilisban ideiglenes vezetést jelölt ki az MLSZ élére. Elnök Becskő József, ügyvezető elnök Nagy Sándor, főtitkár Kenyeres Árpád lett. Országos szakfelügyelő és szövetségi kapitány Gallowich Tibor, háznagy Sebes Gusztáv, míg az átigazolási előadó Gefall Henrik, a későbbi BLSZ-főtitkár (igaz, akkor már Gárdonyi Henrik néven).

Áprilisban Nagy Sándor irányításával elindult a bajnokság szervezése is. Átmeneti bajnokságot írtak ki 1945 tavasz-nyarára. Összesen 99 fővárosi egyesület nevezését fogadták el. A 12 csapatos I. osztály mellett a II. osztályban négy csoport 10, három csoport 12, egy csoport pedig 11 résztvevővel indult. 1945. május 6-án csak budapesti csapatok részvételével el is rajtolt a 22 fordulós bajnokság. Három hónap alatt, „erőltetett menetben” ugyan, de le is játszották valamennyi fordulót. Vidéken is igyekeztek a hamvaikból újjáéledő alszövetségek bajnokságokat szervezni, de ezek váltakozó eredményességgel működtek. Május a bajnoki rajt mellett az igazoló

*Három hónap alatt,
„erőltetett menetben” ugyan,
de lejátszották valamennyi
fordulót*

bizottságok munkájáról is szólt. Az 1945. januári kormányrendelet határozott az igazoló bizottságok és a Népbíróságok felállításáról. Ezek a bizottságok, amelyek az MLSZ-ben is működtek, azonban nem a játékosok le- vagy átigazolásával foglalkoztak, hanem az egyes emberek háború előtti és alatti tevékenységét, a „feddhetetlenségét” ellenőrizték. Ez a bizottság elutasította Ipolyvölgyi Ferenc volt főtítkár kérelmét is, így ő végleg kikerült a magyar futballéletből. Sőt a nevét is tudatosan elhallgatták, hosszú évtizedeken keresztül. (A személye utáni későbbi kutatás sem volt egyszerű.) Ez azért is meglepő, mert a civil életben, a bankvilágban tovább dolgozhatott. 1945 és 1948 között főellenőrként alkalmazták a posta-takarékpénztárban. A hatvanas években a Magyar Nemzeti Bank tisztviselői között találuk meg a nevét, 1977-ben hunyt el.

1945. június 6-án a Nemzeti Sportbizottság újabb döntést hozott az MLSZ tisztikarának

Az 1945. januári kormányrendelet határozott az igazoló bizottságok és a Népbíróságok felállításáról

kijelöléséről. Elnök továbbra is Becskő József, ügyvezető elnök pedig Nagy Sándor maradt. A társelnöki tisztségbe az állami sportirányítás már akkor is meghatározó alakja, Hegyi Gyula került. Alelnökök Bánkuti Gábor, Czank Mihály, Kovács Mátyás, Nádas Ödön, főtítkár Kenyeres Árpád, országos szakfelügyelő és szövetségi kapitány Gallowich Tibor, pénztáros Nagy Marcell, háznagy Sebes Gusztáv lett. A névsorban ott találjuk még a háború előtti labdarúgó-vezetők közül többek között Nagy Sándort, Nádas Ödönt, Kenyeres Árpádot és Nagy Marcellt is.

BECSKŐ JÓZSEF (1896–1955)

Az UTE és a MAC labdarúgója. Az első világháború után Debrecenbe költözött, biztosítótársaságnál dolgozott. Később játékvezetőként eljutott az első osztályig is. Az 1920-as évek végén Komáromban újságíró, majd malomigazgató Debrecenben, 1935-től pedig Békéscsabán. 1940-től a Kőbányai Serfőző főkönyvelője, ekkor került kapcsolatba a munkásmozgalommal. 1945-ben belépett a MKP-ba, itt több fontos szervezetzeti és gazdasági vezetői pozícióval bízták meg. 1945–1946-ban az MLSZ elnöke, 1946–1947-ben elnökhelyettese. 1947-ben kizárták a pártból, majd 1951-ben feleségével együtt kitelepítették Budapestről. 1955-ben hunyt el.

A Magyar Kommunista Párt és a Nemzeti Parasztpárt mérkőzése 1945–1946-ban. A kép bal oldalán Becskő József mint játékvezető

KENYERES ÁRPÁD (1889–1949)

Postatisztviselő. 1919-ben a Postás SE titkára, majd szövetségi képviselője. Az 1922. március 24-ei közgyűlésen az MLSZ ellenőrének választották, majd az Intéző bizottság előadója lett. 1923. március 25-én választotta meg a közgyűlés az MLSZ főtítkárának. 1940-ig megszakítás nélkül töltötte be a tisztséget. Kiemelkedő szakmai tudású, meghatározó vezetője volt a II. világháború előtti magyar labdarúgásnak. 1945 és 1948 között újra az MLSZ főtítkáraként dolgozott. Kényszerű lemondása után nem sokkal, 1949. februárjában villamosbaleset következtében hunyt el.

Az 1945–1946-os bajnokság már sokkal nehezebben indult. A fő kérdés az volt, hogy a vidéki egyesületek is részt vegyenek-e a Nemzeti Bajnokságban. Július végén az MLSZ elnöksége még a vidéki egyesületek nélküli

bajnokság kiírásáról döntött, főképpen az utazási nehézségeket figyelembe véve. (Érdemes itt, egyszer kiemelni: a főváros vonzáskörzetében lévő települések, mint Újpest, Kispest vagy Csepel, a futball szempontjából továbbra is budapestinek számítottak, noha csak 1950. január 1-től tartoztak közigazgatásilag Budapesthez.)

A vidéki egyesületek képviselői erre reagálva augusztus elején az alábbi kommunikét adták ki: „A szövetség elnökségének fenti határozatát elítéljük, annak hatálytalanítását és a vidéknek a Nemzeti Bajnokságba való bekapcsolását

1945 nyarán az MLSZ elnöksége még a vidéki egyesületek nélküli bajnokság kiírásáról döntött

Dr. Ries István, az MLSZ elnöke Szepesi György rádióriporterrel, valamint Sándor Károllyal és Horváth Károllyal beszélget az öltözőfolyosón

Hegyi Gyula itt éppen a Vasas vezetőjeként, az 1946-os Tildy-serleg elnyerése után, a kép jobb szélén. A játékosok (balról): Pápai, Illovszky, Berzi, Szilágyi, Nádas csapatkapitány, Pósa, Vincze, Kertész és Nagy István. (A képről Ruzsa hiányzik)

követeljük.” Elindult a „sportpolitikai” egyeztetés. Augusztus 25-én az I. osztályú fővárosi egyesületek és a vidéki klubok értekezletén vetődött fel először a kétcsoportos NB lehetősége. Az MLSZ elnöksége gyorsan reagált, és három nap múlva már a vidéki egyesületek besorolásáról döntött, kétcsoportos Nemzeti Bajnokság kiírásával. A feszültség viszont tovább fokozódott, azzal, hogy a fővárosi első osztályú egyesületek képviselői bejelentették szeptember 5-én, hogy nem vesznek részt ebben az NB-ben, inkább a BLASZ-ban indulnak, vagy saját bajnokságot szerveznek.

A gordiuszinak látszó csomót a nagypolitika döntése vágta át. Hegyi Gyula határozott nyilatkozatával („*olyan intézkedések történnek, amelyek biztosítják majd a csapatok akadálytalan utazását*”) és feltételezhetően a mögötte lévő üzenettel tett pontot a kérdésre. Kétszer 14 csapattal, a vidéki egyesületek részvételével indulhatott el az 1945–1946-os Nemzeti Bajnokság. A kiírás átmenetire (osztályozós jellegűre) sikerült.

A két csoport végeredménye alapján a legjobb öt-öt csapata mérkőzött az országos

A fővárosi első osztályú egyesületek képviselői bejelentették, hogy nem vesznek részt ebben az NB-ben

bajnoki címért, a 6–10. helyen végzettk a következő évi első osztályú tagságért folytatták a küzdelmeket, és közülük az első négy folytathatta az élvonalban a következő évet is. (Minden csapat magával vitte azokat az eredményeit, amelyeket a vele azonos csoportból bejutott ellenfeleivel szemben ért el.) Az 1946–1947. évi NB I maradék két helyét a vidék (Pereces) és Budapest (Testvériség) bajnoka kapta, kialakítva ezzel az adott idény I. osztályú bajnokságának 16 csapatos mezőnyét.

A következő nagy változást 1948 jelentette. A csapatok számának növekedése miatt radikálisan emelték az osztályok számát. (A vidéki kistélepülések egyesületeinek többsége ekkor alakult.) Az 1948–1949-es bajnokságban az

Dr. Riesz István imádta a futballt, bíraskodott is ifjú korában, az MLSZ élén állt az 1940-es évek második felében – de elsősorban politikus volt. Itt a washingtoni Fehér Házban Nagy Ferenc miniszterelnök és Harry Truman, az Egyesült Államok elnöke között

NB I 16 csapattal, az NB II négy csoportban 16-16 csapattal, az újjászervezett NB III pedig kilenc csoportban szintén 16-16 csapattal üzemelt. A Nemzeti Bajnokságok alatt ettől az évtől kezdve a BLASZ-on (Budapesti Alsövetség) kívül már 14 vidéki kerületben szerveztek bajnokságot.

A háború utáni szükségszerű kinevezések után úgy tűnt, hogy a rendes demokratikus önkormányzatiság fog visszaállni az MLSZ-ben. 1946. február 3-án került sor a Magyar Labdarúgó Szövetség tisztújító közgyűlésére. Elnöknek dr. Riesz István igazságügy-minisztert választották. Elnökhelyettes Becskő

József, társelnökök Bánkuti Gábor, Nagy Sándor és Ofner Alfréd dr. lettek (Hegyi Gyula az egyik alelnöki pozíciót kapta). Főtitkár továbbra is a régi, nagy rutinú szakember, Kenyeres Árpád maradt.

	NB I	NB II	NB III	Alsövetségek száma
1945/46	2×10			8
1946/47	16	4×14		8
1947/48	16	4×14		8
1948/49	16	4×16	9×16	15
1950 őszi	16	4×16	9×16	15

Úgy tűnt, hogy a rendes demokratikus önkormányzatiság fog visszaállni az MLSZ-ben

DR. RIES ISTVÁN (1885–1950)

Jogász, 1912-től ügyvédként dolgozott. Részt vett az első világháborúban, orosz fogságba esett. 1923-tól a Szociáldemokrata Párt tagja, 1943-ban már az SZDP elnökségi tagja. 1945. július 21. és 1950. július 17. között igazságügy-miniszter. 1946-tól 1950-ig az MLSZ elnöke. 1950. július 7-én letartóztatták. 1950. szeptember 17-én, a váci börtönben kihallgatás közben halt meg. 1956-ban rehabilitálták a koncepciós perek sok áldozatával együtt.

A remény azonban gyorsan szertefoszlott. Az 1947–1948-as politikai fordulat a labdarúgásban is gyorsan éreztetette hatását. A politikai pártok számára addig is fontos futballéletben is nyílt politikai harc alakult ki, nem meglepő módon itt is az MDP győzött. A radikálisan változó, „szovjetizálódó” környezetben több MLSZ-vezető is kényszerpályára került. 1947. november 4-én Becskő József, az MLSZ elnökhelyettese, majd 1948. április 1-én Kenyeres Árpád főtítkárs és Nagy Sándor társelnök is lemondott tisztségéről. Az új főtítkárs Füredi József, addigi alelnök lett, aki azt megelőzően a vidéki labdarúgósport vezetője volt. A lemondások után örökös tiszteletbeli elnöknek Hegyi Gyulát választották. Ries

*A politikai pártok számára
addig is fontos
futballéletben is nyílt
politikai harc alakult ki*

István dr. maradhatott elnök, helyettes elnök Hidas Ferenc, társelnök Ábray Zsigmond dr., Széll Béla és Ofner Alfréd dr. lettek.

Füredi József sem tölthetett el azonban hosszú időt főtítkárs pozíciójában. 1948. november 3-án az események őt is lemondásra kényszerítették. Az új főtítkárs kinevezése váratott magára. Erre csak 1949. januárban

Bankett az 1947. májusi, osztrákok elleni mérkőzés után. Hátul, balról a játékosok: Szusza, Puskás, Szilágyi I, Egresi, Szűcs, Rudas, Lakat, Horváth, Balogh II, Grosics, valamint Pauer gyűrő. Előttük az asztalnál, jobbról: dr. Schwarz, az FK Austria elnöke, dr. Mező Ferenc, dr. Ortutay Gyula és dr. Ries István

FÜREDI JÓZSEF (1907–1992)

Cipésznek tanult, a II. világháború előtt cipésmester volt Békéscsabán. 1945-től a békéscsabai sportélet szervezője. 1945 és 1947 között a Dél-keleti Labdarúgó-alszövetség főtítkára, 1948-ban az MLSZ főtítkára. Lemondása után elszakadt a futballtól, pályafutását a külügyminisztériumban folytatta, majd jelentős diplomatakarriert futott be. Dolgozott a pozsonyi magyar konzulátuson. Ezt követően, a háborús konfliktus idején, a koreai magyar nagykövetség ügyvivője lett. Diplomáciai karrierjét Mongóliában, a magyar nagykövetségen, tanácsadóként fejezte be. Nyolcvanöt évesen, 1992-ben hunyt el.

került sor Krajcsovits (a születési anyakönyve szerinti írásmód szerint Krajcsovicz) István személyében, aki a Népsport 1949. január 18-i számában így nyilatkozott új feladatáról. „Egyszerű munkásemberként kerültem ebbe a felelős pozícióba. Az ügyvitel tekintetében legfontosabb célom az aktatologatás megszüntetése és az adminisztráció leegyszerűsítése. Feladatomnak

„Feladatunk a labdarúgásban még mindig megtalálható sportkufárok végleges kiirtása”

tekintem az MDP sportprogramjának megvalósítását. A Szakszervezeti Tanács új tömegsportmozgalma nagy feladatot ró reánk. Feladatunk a labdarúgásban még mindig megtalálható sportkufárok végleges kiirtása és az intézői taktikázás megszüntetése.”

1949 januárja a főtítkári kinevezés mellett még két jelentős döntést is hozott. Előbb Sebes Gusztávot nevezték ki szövetségi kapitánynak, majd január 17-én az elnökség feltűnés nélkül a magyar futball számára drasztikus döntést hozott. „Az MLSZ Elnöksége a Jules Rimet Világkupa mérkőzéseken való részvételre nézve úgy dönt, hogy a részvételtől eláll.” Indoklás, különösebb sajtóhír nélkül, két sorban az MLSZ hivatalos közlönyében megjelentetve. Így nem

Hegyí Gyula az 1948-as londoni olimpián a MOB egyik vezetőjeként, fehér blúzós kiváló úszónők, Littomeritzky Mária, Székely Éva, a műugró Zságot Irén és a szintén úszó Temes Judit társaságában.

Fotó: Fortepoan / adományozó: Sárosi Imre

KRAJCSOVITS ISTVÁN (1903–1974)

Az 1920-as években a Vasas labdarúgója. A két világháború között Franciaországban élt, és ott futballozott. A II. világháború után a csepeli vasműben dolgozott esztorgályosként. Ezalatt edzőként irányította a MOGÜRT csapatát. 1949-től 1950-ig volt az MLSZ főtítkára. 1951 és 1958 között az OTSB külföldi kapcsolatok osztályát vezette. 1958 végétől 1965-ig a Jégrevü igazgatói feladatait látta el. 1967-től haláláig a Tatabányai Bányász SE labdarúgóügyeit intézte mint az egyesült fővárosi képviselője. 1974-ben hunyt el.

vettünk részt a IV. labdarúgó-világ bajnokságon, amelynek megrendezéséről a magyar saját tudomást sem kívánt venni.

Az MDP és az AVH megalakulása betetőzte a politikai folyamatokat, és megszilárdította a Rákosi-rendszert. Ennek a folyamatnak lett áldozata dr. Ries István. Az új elnök Barcs Sándor lett. A tulajdonképpeni főtítkár személye is változott, 1950. augusztusában Titkos Pált nevezték ki a posztra. Ezek is részei lettek a futballban is elhatározott „államosítási” folyamat személyi döntéseinek.

A Rákosi-rendszer totalitása végül bekebelezte a futballt is. Az MLSZ „állami gondnokság” alá került. Az 1950-es megyerendezés (az addigi 25 vármegyéből 19 megye lett) és a járássok rendezése alapozta meg az új tanácsrendszer struktúráját, és ezzel együtt adott alapot az új központi sportirányítási rendszernek is. Az OTSB elnöke Hegyi Gyula államtitkár lett.

A testneveléssel és sporttal foglalkozó állami és társadalmi szervezeteket egyesítették

Elnökhelyettes Tapolczai Jenő és Sebes Gusztáv. A testneveléssel és sporttal foglalkozó állami és társadalmi szervezeteket egyesítették, önállóságukat felszámolták. Az MLSZ Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség lett, Barcs Sándor maradt a már nem önálló szövetség élén is. A tényleges, funkcionális irányítást gyakorló OTSB labdarúgó-osztályát Titkos Pál, az addigi főtítkár vezette. A sportirányítás struktúrája is áttért a megyei és járási rendszerre. Az OTSB-nek alárendelt, megyei, járási és városi TSB-eket hoztak létre. A bajnokságokat

Az 1949-es, osztrákok elleni mérkőzés előtt a Megyeri úton, az első sorban Szakasits Árpádné, Szakasits Árpád, Gerő Ernő és Farkas Mihály. Mögöttük Bognár József, Vas Zoltán, Hegyi Gyula és Marosán György. Gyászszünet a Torino repülőgépkatasztrófia tiszteletére. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Puskás Ferenc és a franciául jól beszélő Krajcsovits István, akkoriban éppen az OTSB külföldi sportkapcsolatok osztályának vezetője, a Miroir Sprintet lapozgatják

1950-ben a sportirányítás struktúrája is áttért a megyei és járási rendszerre, TSB-ket hoztak létre

is ennek szellemében szervezték át. Megszűntek a több megyét átfogó alszövetségek, és megyei, járásai társadalmi labdarúgó-szövetségek jöttek létre, amelyek a megyei és járási testnevelési és sportbizottságok mellett működtek.

Vezetőiket a TSB-k elnökei nevezték ki, és döntéseiket bármikor felül is bírálhatták. 1951-től szovjet mintára áttértek a tavaszi-őszi bajnoki rendszerre, ezért 1950 őszén félidényes bajnokságot írtak ki minden osztályban.

Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség lett az MLSZ. Ez a mai napig sok fejtörést okoz a futballtörténettel foglalkozók számára. Álljon itt az erre vonatkozó rendelet szövege. Minisztertanács 34/1951. (II. 4.) M. T. számú rendelete:

„8. § (1) A társadalmi aktíváknak a testnevelési és sportmozgalomba való széleskörű

TITKOS PÁL (1908–1988)

1926-tól a Budai 33, majd 1929-től 1940-ig a Hungária (MTK) játékosa. Később a Kispestben és a Vasasban is játszott. Tagja volt az 1938-as vb-ezüstérmes magyar válogatottnak. 1946–1947-ben az MTK, 1950-ben a Kelenvölgy edzője. 1950–1951-ben az MLSZ főtítkára, majd az átszervezés után 1951-től 1955-ig az OTSB labdarúgó-osztályának vezetője. 1955–1956-ban állami edző, 1957-től 1959-ig az egyiptomi válogatott szövetségi kapitánya. 1959 és 1967 között több csapatnál is dolgozott edzőként. Nyolcvanéves korában, 1988-ban hunyt el.

BARCS SÁNDOR (1912–2010)

1933 és 1938 között a Nemzeti Sport rovatvezetője. 1943-tól tagja a Kisgazdapártnak, majd annak egyik vezetője. 1950 és 1980 között a Magyar Távirati Iroda vezérigazgatója. 1947-től 1990-ig országgyűlési képviselő. 1948-tól 1950-ig az MLSZ alelnöke, 1950 és 1963 között az MLSZ elnöke volt. 1966-ban az UEFA alelnökének választották, 1971-ben megbízott elnökké lépett elő, majd alelnök lett a Nemzetközi Labdarúgó-szövetségben (FIFA) is.

bevonása, valamint a testnevelési és sportszervezetek szervezési, pedagógiai és sportoktatási munkája felett a társadalmi ellenőrzés megvalósítása céljából az OTSB mellett meg kell alakítani: a) a különböző sportágak társadalmi sportszövetségeit,

18. §. A társadalmi aktíváknak a testnevelési és sportmozgalomba való széleskörű bevonása, valamint a testnevelési és sportszervezetek szervezési, pedagógiai és sportoktatási munkája felett a társadalmi ellenőrzés megvalósítása céljából a TSB-ek mellett meg kell alakítani a különböző sportágak társadalmi sportszövetségeit.”

Bár a szöveg erre nem tér ki, de egyértelműen az addigi önkormányzatisággal rendelkező

Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség lett az MLSZ, ez a mai napig sok fejtörést okoz a futballtörténészeknek

szövetségek megszüntetését jelentette, noha ennek jogi formáját nem lehet nyomon követni. (Meg kell jegyezni, hogy már 1946-ban elindult a belügyminisztériumban az addigi, jobboldalinak minősített egyesületek feloszlata.) Mai gondolkodással értelmezhetetlen helyzet alakult ki. Volt szövetség, de a gyakorlatban a

Az 1954. májusi, 7:1-es magyar–angol után Sebes Gusztáv megajándékozta Harold Shentallt, az angol csapat vezetőjét, a válogatóbizottságuk elnökét. Az angol sportvezető bal kezénél Barcs Sándor, az Országos Társadalmi Labdarúgó Szövetség elnöke

nagy állami szervezet alárendeltje volt. A társadalmi szövetség különböző szintjei között nem volt tényleges irányítási kapcsolat sem. A döntési folyamatokat a TSB hierarchiája határozta meg.

Az új struktúra bevezetésének folyamata is hasonló volt a szabályozáshoz. Nem volt ki-nevezett dátuma az átalakításnak. Valamikor 1951. február-márciusban került sor, ismét csak feltűnés nélkül, a „hatalomátvételre” a futballban. Januárban még létezett önálló labdarúgó-szövetség, és az alszövetségek is,

Értelmezhetetlen helyzet alakult ki, volt szövetség, de a gyakorlatban a nagy állami szervezet alárendeltjeként

sőt készültek is a tavaszi idény indítására, de február folyamán már megalakult az OTSB (és területi szerveinek) labdarúgóosztálya. Vidéken ennek a kettősségnek átmeneti nehézségei is jelentkeztek. Az információ lassan haladt. Ki és mit irányít? Az addigi több megyét átfogó alszövetségek, az új megyei társadalmi szövetségek, és főként a TSB-k kapcsán. A régi alszövetségi vezetők esetleges „akadékoskodását” azonban gyorsan rendezték, ami akkoriban nem járt különösebb egyeztetéssel...

1951 és 1954 között 14 csapatos NB I és négy csoportos NB II működött. Ez alatt a megyei, járási és városi bajnokságok következtek. A sporttörténeti első megyei bajnokság nyitó fordulójára március 4-én, vasárnap került sor. A dátum az egész országban kötelezően egységes volt. Valamennyi bajnokságot ünnepélyes keretek között kellett megnyitni ezen a napon.

Titkos Pál, a futballadminisztráció vezetője, egyszersmind korábbi világbajnoki ezüstérmes, válogatott labdarúgó fontosnak tartotta, hogy a legmagasabb fokozatot elérve hajtsa végre az MHK-mozgalom próbáit

Titkos Pál itt éppen Kínában oktatja az ifjú labdarúgókat a belsővel való passzolás fortélyaira

1955-ben az NB II mezőnyét két csoportra csökkentették. Ebben az évben az NB I 14 csapattal, az NB II 2×16 csapattal működött. 1956-ban pedig az NB I-ben 12, míg az NB II-ben 2×16 csapat szerepelt, ezzel a magyar labdarúgás 1945 utáni történetének legacsonyabb létszámú Nemzeti Bajnok-i mezőnye volt ebben az évben. A nagy „átalakítás” közben meglepő módon a labdarúgó-bajnokságokat nem nevezték át, mint több sportágban, országos bajnokságra.

A labdarúgásban az ötvenes években is maradt a „nemzeti” jelző, miközben 1945-ben a Nemzeti Sportból Népsport lett, vagy 1951-ben a Magyar Kupából Magyar Népköztársasági Kupa. A Nemzeti Bajnokság elnevezés töretlen maradt a megalakításától, 1935-től, napjainkig.

A nagy „átalakítás” közben meglepő módon a labdarúgó-bajnokságokat nem nevezték át

	NB I	NB II	Megyei
1951	14	4×14	20
1952	14	4×18	20
1953	14	4×16	20
1954	14	4×16	20
1955	14	2×16	20
1956	12	2×16	20

*MHK-próba az Üllői úti Fradi-pályán. Németh Imre olimpiai bajnok kalapácsvető súlyt dob, jobbra Kárpáti Rudolf, szintén olimpiai bajnok kardvívó. Körülöttük jó néhány „házigazda”, azaz ferencvárosi futballista
Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő*

Az időszak tárgyalásánál nem kerülhetjük ki a Rákosi-rendszer meghatározó sportmozgalmát, az MHK-mozgalmat. A Munkára, Harcra Kész sportmozgalom mintájául a Szovjetunió (1931-ben indult) GTO-mozgalom szolgált. 1949. április 4. indult el, hivatalosan hét korcsoportra tagolva. (I. korcsoport: 10-14 évig; II. korcsoport: 15-18 évig; III. korcsoport: 19-21 évig; IV. korcsoport: 22-30 évig; V. korcsoport: 31-40 évig; VI. korcsoport: 41-50 évig; VII. korcsoport: 51 évtől felfelé.) A mozgalom hét alapkövetelményt jelölt ki: 1. elmélet; 2. technika; 3. ügyesség; 4. ruganyosság; 5. gyorsaság; 6. állóképesség, 7. erő.

Az MHK elméleti kérdései között sportegészségügyi, általános sportismereti és

politikai kérdésekre kellett választ adni a három szintnek megfelelően. Érdekes néhányat felidézni a politikai kérdések közül: „*Ki Rákosi Mátyás? Miért kell többet termelni? Miért a Szovjetunió a népek szabadságának és függetlenségének biztos támasza? Miért a szövetkezet a parasztság felemelkedésének az útja? Miért harcolunk a reakció ellen?*”

A mérhetetlenül átpolitizált és propagandisztikus MHK-mozgalomból a labdarúgás sem maradhatott ki. 1951-től már csak az a játékos vehetett részt a szövetség versenyein, aki teljesítette az MHK-próbát. És ezt nem volt elég egyszer teljesíteni, hanem évente meg kellett újítani, és ha lehet, még magasabb szinten. A „lelkesebb” labdarúgó-egyesületek MHK-pontversenyre is kihívták a vetélytársakat. Hogy ez volt-e a fontosabb vagy a bajnoki pontvadászat, azt egyesületi vezetés válogatta... Az MHK-feladatok gyakorlását kötelező jelleggel be kellett építeni a heti edzésprogramba is, valamennyi sportágban, így a futballban is.

A korabeli újságok nagy terjedelemben számoltak be az egyesületek MHK-próbáiról, ahol

Az MHK elméleti próbáin sportegészségügyi, általános sportismereti és politikai kérdésekre kellett választ adni

az élvonalbeli és válogatott játékosok éppen az MHK-ban fekvőtámaszokat nyomtak vagy a magasugrás-követelményeket teljesítették.

Zárszó helyett összegezzük az időszakot egykori vezetőjének, Barcs Sándornak egy 1989-es és egy 1986-os visszaemlékezésével.

„Biztos vagyok benne, hogy a magyar labdarúgás jelenlegi mélypontja nem következett volna be, ha nem erőltetik ránk (is) a sztálini kényszerzubbonyt, ha nem veszik el tőlünk a Vadász utcai székházat, ha nem zsugorítják össze a szövetséget az OTSB labdarúgó osztályaként egy centralizált diktatúra kereteiben. Ez a parancsuralom beavatkozott a legapróbb részletkérdésekbe” (Labdarúgás, 1989. január.)

„Ha csak az akkori eredményeket nézzük, akkor paradox módon kell megállapítani, hogy a magyar labdarúgás elérte a csúcspontot: nemzeti tizenegyünket éveken át teljesen joggal tartják a világ legjobb csapatának. Igen ám, csakhogy ezeknek a játékosoknak még az elmúlt időszak alapozta meg a karrierjét. A ragyogó eredmények mámorában senki sem gondolt arra, hogy miként fogjuk megtartani ezt a színvonalat.” (Népsport, 1986. november 21.)

„A magyar labdarúgás mélypontja nem következett volna be, ha nem erőltetik ránk (is) a sztálini kényszerzubbonyt”

MLSZ elnökök, főtitkárok 1945-1956

Elnökök

1945-1946: Becskő József

1946-1950: dr. Ries István

1950-1963: Barcs Sándor

Főtitkárok

1945-1947: Kenyeres Árpád

1947-1948: Füredi József

1948-1950: Krajcsovits István

1950-1951: Titkos Pál

1951 februártól Titkos Pál
az OTSB labdarúgó-osztály vezetőjeként látta el a feladatot.

Élvonalbeli labdarúgók sprintelne, az MHK-próba teljesítése közben.
A középső három (balról) Horváth Ödön, Mészáros József és Kispéter Mihály

A szovjetesítés hatása a magyar futballra

*Az első „nagy találkozás”. A Torpedo és a Vasas játékosai kifutnak a Megyeri úti pálya fűvére.
A vendégek, a szokásuknak megfelelően, virágcsokorral érkeztek*

A gazdasági átalakítások, az államosítások alapjaiban megváltoztatták a sportklubok finanszírozási körülményeit. Erőteljes összevonási hullám indult, egységes, össz-szakszervezeti klubok alakultak a Szakszervezetek Országos Tanácsának ellenőrzése alatt. A hazai sportszervezeti rendszer sztálini átalakításának fontos eleme volt az egyes erőszakoszervezetek központi sportegyesületeinek létrehozása is.

KISS LÁSZLÓ

**Egy klub lecserélése,
kiváltása
egy másik klubbal
bevett gyakorlat lett**

Noha az MKP, vagyis a kommunista párt befolyása 1945 tavaszától már nagyon erős volt a hazai sportéletre (és azon belül a labdarúgásra), a koalíciós időkben alapvetően még megmaradt a háború előtti klubstruktúra. Azzal a különbséggel, hogy a koalíciós pártok, az MKP-hoz hasonlóan, létrehozták saját sportközpontjaikat. A „fordulat éve” után ellenben nálunk is végbement a sportélet szovjet típusú átalakítása.

Itt már felérkezett a Torpedo Moszkva és a Vasas legénysége a főtribün elé.

A mérkőzés után Tildy Zoltán és Rákosi Mátyás belátogatott a vendégcsapat öltözőjébe. A köztársasági elnök szavait a miniszterelnök-helyettes, egyben MKP-főtitkár fordította oroszra

Az úgynevezett szovjet mintájú sport-irányítás története az 1920-as évek elejére nyúlik vissza. 1923-ban a kialakult szovjet-hatalom feloszlatta az 1917 előtti alapítású, „burzsoá” sportklubokat, és a helyükbe első körben területi alapon szervezett, majd 1924-ben az egyes ágazati szakszervezetek alá rendelt klubokat hozott létre, és ekkor jött létre a Belügyi Népbiztosság klubjaként a Dinamo Moszkva, vagy a hadsereg klubjaként az OPPV, a későbbi CSZKA Moszkva is. 1936-ban létrehozták a szakszervezetek Önkéntes Sportegyesületeit, ezzel az egyes, már korábban a szakszervezetek alá rendelt klubokat országos egyesületekbe szervezték; hasonlóan központi (össz-szövetségi) egyesületté alakították a belügy és a hadsereg klubjait is.

*A magyar sport újjászervezése
1945-ben még nem
a sztálini modell alapján
kezdődött meg*

A magyar sport második világháború utáni újjászervezése 1945-ben még nem a sztálini modell alapján kezdődött meg. Bár az MKP már a kezdetektől sürgette az egységes sport-irányítás, a központi, „népfrontos” szellemiségű spportszervezet létrehozását, a koalíciós pártok nem támogatták ezt az elképzelést. Az MKP által létrehozott MADISZ Sportközpont, majd ezt követően a Munkás Sportközpont az MKP befolyása alatt működött ugyan, de nem tudott egyeduralmukodóvá válni a sport-irányításban. A koalíciós pártok, követve az MKP példáját, rövid időn belül létrehozták saját sportszervezetüket, a Szociáldemokrata Párt a Barátság, a Kisgazdapárt a Kinizsi, a Nemzeti Parasztpárt pedig a Kossuth Sportközpontot.

A „koalíciós sportpolitika” mindazonáltal ingatag lábakon állt, az MKP, valamint az általa irányított országos sportlap, a Népsport gyakran támadta az egyes, nem kommunista irányítás alatt álló sportközpontok működését. A szovjet befolyás erősségét jól mutatta a moszkvai Sztálin Autógyár egyesülete, a Torpedo Moszkva 1947. augusztusi magyarországi vendégszereplésének beharangozása

is. A Népsport egyenesen a magyar labdarúgócsapat „felszabadulás utáni legnagyobb” eseményének nevezte a Vasas elleni budapesti mérkőzést. A 4:2-es moszkvai győzelemmel zárult találkozót megtekintette Tildy Zoltán köztársasági elnök, Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettes és számos más kommunista és koalíciós vezető is. Sajátos, hogy mivel a mérkőzést egy keddi napon rendezték, és a Népsport a korszakban szerdán nem jelent meg, így az eredményt és a tudósítást az országos sportlap egyáltalán nem közölte, az MKP lapja, a Szabad Nép ugyanakkor címlapon hozta az eredményt, és csaknem egy egész oldalt szentelt a találkozó eseményeinek.

1948-ra a sportpolitika irányítása már egyértelműen az MKP kezébe került. Létrehozták az Országos Sporthivatalt, és megindult az egyesületi rendszer átalakítása is. Az Országos Sporthivatal felállításával párhuzamosan megszűnt a MADISZ és a Barátság, majd rövidesen a Kinizsi és a Kossuth Sportközpont is. A sportközpontok megszűnése, és az ezzel párhuzamosan zajló gazdasági átalakítások,

Az államosítások alapjaiban megváltoztatták a sportklubok finanszírozási körülményeit

mindenekelőtt az államosítások alapjaiban megváltoztatták a sportklubok finanszírozási körülményeit, a párttámogatások mellett a korábbi magánvállalati, civil támogatások lehetőségét is felszámolták. A klubok körében erőteljes összevonási hullámot indítottak – a korábban kisebb üzemek, egyesületek, magánszemélyek által támogatott klubokat egységes, össz-szakszervezeti klubokba vonták össze, és a Szakszervezetek Országos Tanácsának ellenőrzése alá rendelték. Szakszervezeti klubbá szervezték a Csabai AK-t, a Kecskeméti AC-t, a Szegedi AK, a Soproni FAC-ot, „bányászklubbá” alakították a jelentősebb bányavárosok, bányásztelepülések egyesületeit, így a Tatabányai SC-t, a Perecesi TK-t, a Dorogi AC-t. 1950 februárjában a Ferencvárosi TC

A Vasas csapata később visszaadta a moszkvai autógyár csapatának látogatását és ellátogatott Moszkvába.

A játékosok az Aeroflot géppel repültek, néhányan, mint például Lóránt Gyula (balról a második) nagy feltűnést keltettek eleganciájukkal. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

közgyűlése „jelentette be” a klub beolvadását az ÉDOSZ SE-be.

Ahogy a szovjet modell rövid bemutatásánál is láthattuk, a sportszervezeti rendszer sztálini átalakításának fontos eleme volt az egyes erőszakszervezetek központi sportegyesületeinek létrehozása. Ennek jegyében elsőként a Kispesti AC és a Honvéd SE összszevonása, majd a Honvéd Sportközpont létrehozása történt meg. „Az új sportközpont biztosítja a honvéd sportegyesületek egyöntetű és eredményes munkáját, ezek honvédelmi szempontból való ellenőrzését, és munkájuknak az egységes magyar sportba való bekapcsolását. A rendelettel kapcsolatban a

közoktatásügyi miniszter intézkedett arról, hogy a honvédség állományába tartozó katonai és polgári személyek kizárólag a HSK kötelékébe tartozó honvéd sportegyesületekben sportolhatnak... A honvédségi sportot és az egyes honvéd sportegyesületeket a sportszövetségek felé a jövőben a HSK képviseli. Az egyes honvéd sportegyesületek a sportszövetségekbe nem léphetnek be, utóbbiakal csak a HSK útján állnak kapcsolatban.”

Az 1950-es években tömegesen alakultak meg a Magyar Néphadsereg egyes helyőrségeihez kapcsolódóan a Honvéd sportegyesületek. Felügyeletüket a Honvéd Sportközpont, majd annak megszűnését követően – a Budapesti Honvéd kivételével – a Honvédelmi Minisztérium Testnevelési és Sport Osztálya látta el.

1950 tavaszán az Újpesti TE és a Belügyminisztérium sportegyesületének „egyesülése” zajlott le. A döntés eredményeként létrejött központi sportkör, a Dózsa SE gyorsan kiterjesztette hálózatát az országban, 1950-ben már országszerte kilenc helyen alakult

Az átalakítás fontos eleme volt egyes erőszakszervezetek központi sportegyesületeinek létrehozása

*A fontos politikai vezetők gyakori vendégeknek számítottak a labdarúgó-mérkőzéseken. A díszpáholyban balról az első Kádár János, a negyedik Farkas Mihály, az ötödik Marosán György
Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő*

Dózsa-sportkör, vidéken 40, Budapesten 20 szakosztállyal, összesen 4000 taggal. Az 1950-es években tömegesen alakultak meg a Magyar Néphadsereg egyes helyőrségeihez kapcsolódóan a Honvéd sportegyesületek is.

Az első átalakítási hullám ugyanakkor még meghagyta a klubok önállóságát, a szakszervezeti felügyelet alatt az egyes egyesületek továbbra is saját maguk intézték a működésükkel kapcsolatos ügyeket. A sztálini sportirányítási rendszer bevezetésének következő, immáron a teljes centralizálást elhozó lépésére 1951 elején került sor. Az Elnöki Tanács 1951. évi 2. sz. rendelete az OSH helyébe létrehozta a közvetlenül a Minisztertanács alá tartozó Országos Testnevelési és Sportbizottságot. Az összes, testneveléssel és sporttal foglalkozó állami és társadalmi szervezetet egyesítették, önállóságukat felszámolták. Megszűnt az MLSZ, a labdarúgás irányítását az OTSB labdarúgóosztálya látta el. Ugyancsak az év januárjában a Szakszervezetek Országos Tanácsának elnöksége kijelentette, hogy „a testnevelés és sportmozgalom további fejlesztése érdekében” szükséges a szakszervezeti elnökség mellett működő, egységes rendszerű, egységes alapon felépülő „szövetkezeti sportegyesületek”

1951. január 29-én tíz központi szakszervezeti sportkör jött létre „szövetkezeti sportegyesületként”

A Vasas-sportolók a Népfrontra szavaztak – sulykolja az autó felirata. Tudtuk e nélkül is...

rendszerének létrehozása. 1951. január 29-én tíz központi szakszervezeti sportkör jött létre; a nevek egységesítése mellett az egyes sportkörökbe sorolt tagegyesületek színeit is központilag határozták meg.

Az új egyesületek nevei és színei

Vasas Szakszervezet	Vasas SE	piros-kék
Bányász Szakszervezet	Bányász SE	piros-fekete fehér alapon
Építők Szakszervezete	Építők SE	kék-fehér
Vasutas Szakszervezet	Lokomotív SE	piros-fekete
Közlekedési Szakszervezet	Előre SE	kék-sárga
Kereskedelmi és Pénzügyi Dolgozók Szakszervezete	Vörös Meteor SE	meggypiros
Élelmezési Szakszervezet	Kinizsi SE	fehér-piros
Közalkalmazottak Szakszervezete	Petőfi SE	fehér-fekete
Textiles Szakszervezet	Vörös Lobogó SE	kék
Vegyipari Szakszervezet	Szikra SE	piros-sárga

Néhány hónappal később saját központi sportkört kaptak a pedagógusok (Fáklya SE, színe fehér-kék), a postások (Postás SE, színe zöld-fehér) és az egészségügyi dolgozók

(Lendület SE, színe fehér alapon piros-kék csík) is.

Közben új erőszakszervezeti sportkör alakult, az Államvédelmi Hatóság is bejelentette

Turai István, a Vasas kapusa – aki korábban éveket töltött szovjet hadifogságban, ott is futballozott – büszkén adta le szavazatát 1949 májusában a Népfontra. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

saját egyesülete, a Bástya SE létrejöttét. „Az OTSB nagy örömmel vette az Államvédelmi Hatóság sportegyesületének megalakulását és azt a bejelentését, hogy már az 1951. évi bajnoki küzdelmekben részt kívánnak venni. A Textiles Szakszervezet sportegyesületének több sportolója – akik nem a textiles szakmában dolgoznak – máris kérték tagként való felvételüket az Államvédelmi Hatóság Bástya Sportegyesületébe” – számolt be az új sportkörrel a Népsport, majd hamarosan új hír is érkezett: az OTSB engedélyezte a Budapesti

Bástya számára az NB I-es bajnokságban való indulást a korábbi Textiles SE helyén.

Azon túl, hogy a hivatalosan „újonnan megalakított” Budapesti Bástya besorolása a Textiles (tehát az MTK) helyére egy érdekes jogfolytonossági kérdést vet fel az MTK klubtörténetében, jól mutatja a korszak sportjának közvetlen politikai irányítását is. Egy klub lecserélése, kiváltása egy másik klubbal bevett gyakorlat volt – így kapott NB I-es játéklehetőséget a Sztálinvárosi Vasas a Vasmű felépítését követően a Sztálin Vasmű Építők helyén, így került közvetlenül a másodosztályba az Egyesült Izzó csapata, az újonnan létrehozott Vasas Izzó, és így jutott az élvonalba a Pécsi Dózsa a budapesti gyűjtőfogház csapata, a Kőbányai Dózsa helyett. Utóbbi klub története ezen túlmenően is bővelkedik a politikai jellegű fordulatokban: Veszprémi Bástya néven az ÁVH veszprémi csapataként hozták létre 1951-ben, ám a helyi közönség

A Textiles Szakszervezet egyesületének több sportolója kérte felvételét az ÁVH Bástyájába

nem fogadta jó szívvel a klubot, így két évvel később Kőbányai Bástya néven a fővárosba költöztették, majd az ÁVH önállóságának megszüntetését követően a belügyes Dózsa-sportkörök közé sorolták.

1952-ben létrejött a a Traktor SE, a Mezőgazdasági és Erdészeti Dolgozók Szakszervezetének (MEDOSZ) sportköre, majd a kisipari szövetkezetek sportmozgalmát irányító Spartacus Sportközpont is, a korábbi sportkörü nevek csaknem teljesen eltűntek, átadva helyüket az uniformizált központi neveknek, a bajnokságokban különféle Építők, Honvédek, Bányászok, Dózsák, Kinizsik játszottak egymás ellen. Az egyes sportkörökben a szabályozás értelmében csak az adott ágazat dolgozói sportolhattak. Ennek következtében az egyes egyesületek a megszerezni kívánt élsportolók számára a legtöbb esetben névlegesen munkát, illetve inkább állást biztosítottak, újraértelmezve és újjáalakítva a század első felének „álmatór”-rendszerét,

Az egyes sportkörökben a szabályozás értelmében csak az adott ágazat dolgozói sportolhattak

az élvonalbeli futballisták közül így kerültek többen a honvédség, az ÁVH vagy éppen a rendőrség kötelékébe, majd váltak alkalmassint egy-egy klubváltást követően hivatalosan bányásszá, vasipari dolgozóvá vagy építőmunkássá.

A sztálini centralizált sportirányítási rendszer hivatalos felszámolására 1956-ot követően került sor. A központi sportegyesületeket megszüntették, és bár az egyes sportköröket közvetlen szakszervezeti irányítás alá helyezték, azok ismét önálló jogi személyként folytathatták működésüket, többek között önállóan választva meg nevüket és klubszíneiket.

Rákosi elvtárs képe alatt lelkesen tapsolt a disztribűn közönsége. Akadt olyan pályafelirat is, amely azt az óhajt fejezte ki, hogy éljen Rákosi Mátyás, a magyar sport nagy barátja. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

A tragikus sorsú Tibi bácsit hagyták meghalni

Gallowich Tibor (a balszélen) az egyik, Sebes Gusztáv a másik oldalon. Közöttük a magyar válogatott az 1947. május 11-i, torinói mérkőzésen: Szilágyi I, Horváth, Rudas, Szűcs, Szusza, Nagymarosi, Balogh II, Tóth, Kirádi, Lakat, Patkoló, Egresi, Puskás és Zsengellér

Ez az időszak volt a magyar labdarúgás legsikeresebb időszaka. Nyilván nem a semmiből született, hanem a két világháború közötti Magyarország futballjának szellemi tőkéjéből. Labdarúgó-diadalok nincsenek nagyformátumú edzők nélkül. Mégis, mintha közülük néhányan nem kapnák meg az utókortól a méltó megbecsülést. Cítláthatnánk akár Jávör Pál vagy idősebb Puskás Ferenc nevét. De az élre Gallowich Tiboré kívánczik.

DÉNES TAMÁS

Az „elfeledett” edző, aki nélkül nem születhetett volna meg a magyar labdarúgás sikerkorszaka

„Lelkes, sőt, szinte túl lelkes, fanatikus, egzaltált ember. Örök fiatal, csapzott hajjal Adyt szavaló és Vörösmartyra esküvő, a fehér asztal és a zöld gyepe mellett egyaránt kivirágzó, kiteljesedő örök fiatal, ha túl is a 40. életében. Egykor maga is jeles válogatott labdarúgó, majd újságíró, író, nagy kultúrájú európeér, szakíró, s mellékesen mesteredző. Egy ember, aki a fellegekben élt és a fellegekben járt. Szenvedélyes és szertelen, csupa lelkesedés és rajongás, egy megszállott, szent vagy őrült” – így jellemezte Gallowich Tibort Rejtő László újságíró.

Ez a tizenegy játszott Gallowich Tibor szövetségi kapitányként töltött első mérkőzésén 1945. augusztus 19-én, az Üllői úton. Balról: Szűcs, Sárosi III, Rudas, Csikós, Mike, Szusza, Bíró, Zsengellér, Illovszky, Lakat és Egresi

Az 1945 utáni magyar labdarúgás kapcsán külföldön – természetesen, hiszen ő volt az Aranycsapat szövetségi kapitánya – Sebes Gusztáv neve kerül előtérbe az edzők közül. Ahogyan fogalmazni szoktak, „hosszú csend” után esetleg Bukovi Mártoné, akihez leginkább köthetjük a hátravont középcsatár játékanak gyakorlati bevezetését. (Azért érdemes kiemelni az előző mondatban a gyakorlati jelzöt, mert elméletben már Holits Ödön is foglalkozott ezzel a taktikai újítással, az 1930-as években.) A többiek? Talán ismert még valamennyire a nagy Honvédot dirigáló, s később egyebek mellett Spanyolországban is dolgozó Kalmár Jenő neve, esetleg a Sebes Gusztávot állami edzőként segítő Mándi Gyuláé. A többieké, valljuk be, kicsit sem. Guttmann Béla

alig dolgozott itthon, a nagy nemzetközi sikereit pedig kivétel nélkül 1956 után érte el. (Leszámítva egy vitatott olasz bajnoki címet, 1954-ben vele kezdte, majd a 19. forduló után váltva, 1955 tavaszán már az uruguayi Héctor Puricellivel nyerte el a scudettót az AC Milan.) A korszak külföldön legsikeresebb magyar edzője Czeizler Lajos volt, aki svédországi címyerései után Olaszországban is sztáredző lett, sőt, az 1954-es világbajnokságon ő vezette a Squadra Azzurrát. Ő ellenben 1945 és 1956 között egyetlen percet sem dolgozott itthon. Mint ahogyan külhonban szerzett dicsőséget a magyar labdarúgásnak (is) a Szöllősi György e kiadványban publikált tanulmányában is kiemelt Orth György, Toldi Géza és Sárosi György is.

Kik voltak akkor e korszak fontos, de szinten elfeledett edzői? Gallowich Tibor neve kívánczik az élre. „A magyar futball második világháború utáni újjászervezésében központi szerepet betöltő Gallowich Tibor a hazai futballtörténelem méltatlanul feledésbe merült alakja. Aktív pályafutása során a Nemzeti SC, a 33 FC kapusa volt, edzőként többek között a Kispestet, a Vasast, az MTK-t,

*A korszak külföldön
legsikeresebb magyar edzője
Czeizler Lajos volt, ő ellenben
itthon egy percet sem dolgozott*

a Csepelt, a Tatabányát dirigálta. Elsőként játszatta játékosait (a kispestieket) az úttörő WM-formációban. Sportújságíróként kora legjelentősebb egyéniségei közé tartozott, a Népsport felelős szerkesztője volt. Nála debütált a válogatottban Grosics, Bozsik, Zakariás, Hidegkuti és Puskás, a későbbi Sebes-féle Aranycsapat derékhada. Neve mégsem tartozik a legismertebb magyar edző- és kapitánynevek közé” – írja az e kiadványunkban is publikáló Kiss László, Elfeledett főszereplők című, a magyar labdarúgás első 120 évének méltatlanul elfeledett nagyságairól összeállított könyvében.

Az egyébként elkötelezett baloldali újságíró – akinek Jenő utónevű édesapja is ezt a szakmát művelte – a második világháború után valóban fontos, még az sem túlzás, nem remélten fontos pozíciókba került. Tagja lett az 1945 áprilisában elindult, nevében és szellemiségében

Gallowich Tibor kénytelen volt „leadni” a Vasast, pedig ezer érzelmi szállal kötődött a klubhoz

új, de mégiscsak a Nemzeti Sport helyébe lépő Népsport ötfős szerkesztőbizottságának. Emellett hirtelen az első számú hazai edzővé avanzsált, miután dirigálta a Vasast, az MLSZ megbízása alapján ő készítette fel május elején az úgynevezett munkásválogatottat, éppen a piros-kékek elleni mérkőzésre. Mi több: akkorra már szövetségi kapitányi kinevezést is kapott. 1945 júniusában kénytelen volt „leadni” a Vasast, pedig ezer érzelmi szállal kötődött a klubhoz. Így tartotta tisztességesnek. Mint mondta: „Már hetekkel ezelőtt elhatároztam,

A két csapatkapitány, Bíró Sándor és Karl Sesta üdvözlik egymást a második világháború utáni első budapesti válogatott mérkőzésen. A két balhátvéd 1933-ban játszott először egymás ellen magyar-osztrákon!

*A magyar küldöttség az 1946. novemberi Párizs–Budapest mérkőzésre a francia fővárosba látogatva.
Hátul: Mandik Béla, Rudas, Sebes Gusztáv, Horváth., Henni. Előttük: Szűcs, Fekete Pál újságíró, Dicker Mihály,
x, Puskás, Egresi, Tóth L., Lakat, Deák, Ónody, Nagy Marcell, Mike, Hegyi Gyula, Szusza, Gallowich Tibor*

hogy nem vállalom edzői tisztséget, elsősorban azért, mert összeférhetetlennek tartom, hogy a szövetségi kapitány és az országos szakfelügyelő egyszemélyben klubcsapatnak az edzője is legyen.” De azért még azt is hozzátette, érzékeltetve, milyen nehéz is volt a döntést meghoznia: „A legnagyobb emberi élmények és a legszörnyűbb emberi csatlódások kergették egymást a lezajlott évek alatt, amíg a Vasasnál dolgoztam. Eltörölhetetlen emlékek élnek bennem, amelyek lélekben sohasem tudnának elszakítani a Vasastól, a második liga utolsó helyén vettem át a csapatot, és ma Magyarország egyik legnagyobb egyesülete bontakozik ki belőle. Úgy érzem, a munkám jórészt becsülettel befejeztem, új utak, új célok állnak előttem. De én csak a Vasas edzői tisztségéről mondok le, egy pillanatra sem szűnök meg rajongó híve lenni ennek a munkásegységnek. Egyszerű tag maradok. Előadója vagyok az egyesületnek, s amíg a bizalmukkal megtisztelnak, addig nem szűnök meg dolgozni értük. Én továbbra is a Vasas tagja akarok maradni...”

Nem volt a mai értelemben vett szaktekintély, nem írt könyveket a labdarúgás technikájáról és taktikájáról

Mi volt a titka? Zsolt Róbert, a neves újságíró foglalta össze az 1970-es évek elején, a Labdarúgásban: „Nem volt a mai értelemben vett szaktekintély, nem írt könyveket a labdarúgás technikájáról és taktikájáról, viszont tudott valami olyat, ami ilyen fokon nagyon kevés edzőnek sajátja: magával tudta ragadni játékosait, a csapatot. Nem akadt olyan fásult, cinikus labdarúgó, aki ne telítődött volna tettvággyal, ha Gallowich Tibor küldte őt pályára. Valami olyan fanatikus hittel vezette csatába játékosait, hogy azok sokkal többre voltak képesek, mint maguk is hitték volna.” Csak egy pici reflexió arra, hogy mennyire tudta fanatizálni a játékosait: az 1940-es évek második felében szaktanácsadóként

besegített a győri labdarúgók felkészítésébe. Egyik akkori játékosa, Pális Ferenc (zseniális csatár volt, egy győri edzőmérkőzésen 1951-ben öt gólt lőtt az Aranycsapat védelmének) így nevezte el öt évtizedekkel később Papp Győzőnek, a Kisalföld a futballmúlt kutatására is nagyon fogékony újságírójának: „A kor-szak Verebese”.

A harmadik válogatott mérkőzése, az 1945. szeptember, románok elleni 7:2 után már lel-kendezett: „Két játékosom már van! Két olyan fiatal, aki nemcsak pótolja majd akár Csehet és Sárosit is, Zsengellért és Bodolát is, hanem aki minden elődjét homályba borítja... Pus-kás és Hidegkúti. Akiket én bányásztam ki, én emeltem ki! Akiket nem készen kaptam, csak félkészén. Akik, ha sok mindent tudnak is, azt még nem tudják, hogyan kell ezt a mindent fel-használni. Ha ezekhez hozzáveszem még azt a kettőt, akit már szintén tartogatok, Bozsikot és Kovács Imrét, hát...”

Kétségtelenül nagyon erős játékosállomány-nal dolgozhatott, de az sem vitatható, hogy ő rakta le annak a válogatottnak az alapjait,

*„Puskás és Hidegkúti.
Akiket én bányásztam ki,
én emeltem ki! Akiket nem
készen kaptam, csak félkészén”*

amelyet később Golden Teamként ismert meg a világ. Csak visszatérve a koalíciós idők nem-zeti tizenegyének játékeréjére: ha nem is köny-nyű összehasonlítani az Aranycsapatot a negy-venes évek második felének válogatottjával, állíthatjuk: utóbbi nem sokkal maradt el előb-bitől – ha egyáltalán elmaradt. Hatan mind a két csapatban szerepet kaptak, s bár Cziborhoz fogható balszélső nem volt az országban 1945 és 1948 tavasza között, a két hátvéd, vagy ak-kor már a két szélsőhátvéd, Rudas Ferenc és Balogh II Sándor elsőrangú nívót képviselt. Mint ahogyan a jobbszélső Egresi Béla, „Csöpi” is, nem szólva Deák Ferencről, Bambáról, aki Gallowich Tibor kapitánysága alatt nyolc mér-kőzésen 14 gólt szerzett a címeres mezben.

Gallowich Tibor (középen) mérkőzés közben. Soha nem tudta nyugodtan nézni a játékot, neki a futball mindig is érzelmi kérdés volt. Vagy még annál is több: szerelem

Talán nem érdektelen összeállítani, kik játszottak a legtöbbször az általa szövetségi kapitánként dirigált 18 mérkőzésen: Tóth György (4) – Rudas Ferenc (12), Szűcs Sándor (11), Balogh II Sándor (8) – Bozsik József (6), Nagymarosi Mihály (10) – Egresi Béla (13), Szusza Ferenc (12), Deák Ferenc (8), Puskás Ferenc (14), Zsengellér Gyula (9). A legkevesebb, amit mondhatunk: nem rossz.

A XX. századdal egyidős, de a negyvenes években a magyar futballéletben „bácsizott” Gallowich Tibor szinte lubickolt az életben kapitánysága alatt, de éppen az utódának

mondható – sőt 1946-tól a kapitány edzőként segítő – Sebes Gusztáv tárta fel A magyar labdarúgás című könyvében, hogy miért nem élvezte a jó eredményei ellenére sem a közvetlen kollégái, aztán csak egykori közvetlen kollégái támogatását: „Gallowich nem tudott nyugodt körülmények között dolgozni, mert a szövetségi kapitányság mellett még a Népsport szerkesztő bizottságának is tagja volt. A sportlap szerkesztőségében ebben az időben többen azt akarták, hogy miként 1945 előtt, úgy most is a sportlap vezetői irányítsák a magyar sportot, elsősorban a magyar labdarúgást. Befolyásolni igyekeztek a szövetségi kapitányt. A felszabadulás előtt a szövetségi kapitányok majdnem minden esetben eltűrték, hogy a sportsajtó irányítsa őket. Gallowich mint szövetségi kapitány, igen gyakran került összeütközésbe a szerkesztő bizottság tagjaival, mert meglátásait nem tudta úgy nyilvánosságra hozni, amint szeretne volna. Gallowich kezét

Gallowich mint szövetségi kapitány, gyakran került összeütközésbe a szerkesztő bizottság tagjaival

A szövetségi kapitány és a keret az 1948. májusi bécsi mérkőzés előtt.

Állnak, balról: Gallowich, Deák, Henni, Rudas, Bozsik, Kónya, Kispéter, Balogh II, Göcze, Károly, Szusza.

Elöl: Rákosi, Mészáros, Egresi, Puskás, Tagányi

Ez a tizenegy játszott Gallowich Tibor szövetségi kapitány utolsó hazai mérkőzésén, a románok ellen. Balról: Henni, Puskás, Bozsik, Kónya, Kocsis, Zakariás, Rudas, Tóth III, Mészáros, Kispéter, Egresi

megkötötték, és számtalan esetben nem hozták le a cikkeit.”

Az is igaz, hogy valóban meggyűlt a baja az alkohollal, s az is, hogy Sebes Gusztáv nagyon szeretett volna szövetségi kapitány (is) lenni. Mindezt nagyon diszkréten írta le Rejtő László Az aranycsapat és árnyai című könyvében: „Sebes Gusztáv közvetlenül a felszabadulás után az MTK talpra állítása érdekében eleinte még maga is újra beállt a csapatba, közben, és főleg 1946-tól azonban már a labdarúgás vezetésében töltött be jelentős szerepet. Gallowich kapitánykodásának egy szakaszában már Sebes volt a válogatott csapat edzője. Azután egy kicsit távolabb került a válogatott csapat közvetlen irányításától, mert a SZOT sportosztályának vezetését bízták rá. 1948-ban azonban már újra a labdarúgóélet irányításában vesz részt. Országos szakfelügyelővé választják, tehát lényegileg ekkor már Gallowich fölöttese, majd Gallowich letűnése után, 1949 januárjától kezdve a szövetségi kapitányi tisztséget is ő tölti be.”

Pontos helyzetleírás, vagy ha úgy tetszik, a háttér pompás megvilágítása. Egy fontos apróság kimaradt belőle: Sebes túl direktnek tartotta volna rögtön átvenni a kapitányi

Sebes Gusztáv túl direktnek tartotta volna rögtön átvenni a szövetségi kapitányi posztot

posztot, ráadásul nem is volt akkor még biztos benne, egyéb elfoglaltságai mellé ez belefér-e. Ezért jött létre a válogatóbizottság, amelyben Mandik Béla és az 1920–1930-as években a Kompóti magyarosított nevet felvevő, korábbi válogatott középfedezet, Kléber Gábor is.

Megint csak Rejtő Lászlót idézve: „Gallowich 1948 nyarán jugoszláv túrára vitte a csapatot. Budapest néven szerepelt a nagy válogatott, s győzött 2:1-re Zágrábban. Ez volt Gallowich utolsó csapata: Tóth Gy. – Rudas, Kispéter, Balogh II – Bozsik, Zakariás – Egresi, Keszthelyi, Mészáros, Puskás, Tóth III. Még Splitben is játszott egy barátságos meccset a csapat, aztán hazatért. Itthon pedig azon vette észre magát Gallowich Tibor, hogy – lemondott...”

Valóban. Ezt a Népsport úgy fogalmazta meg 1948. augusztus 24-i számában: „Gallowich Tibor szövetségi kapitány az utóbbi

Mandik Béla az ifjúsági válogatottal, 1949-ben, Prágában. Állnak, balról: Fábíán, Tóth II, az edző, Sólyom-Schumann, Szigeti-Schmidt, Mednyánszky, Guba, Anda, Domonkos. Elöl: Sárosi, Palotás, Csáki.

Fotó: Fortepan /Kovács Márton Ernő

időkben betegeskedik. A kapitány betegsége miatt az MLSZ elnöksége a hétfő délutáni ülésén ideiglenes válogatóbizottságot állított fel a szeptember 19-én sorra kerülő lengyel–magyar mérkőzésre való tekintettel. Ez a bizottság válogat a lengyelek ellen.”

Sebes Gusztáv később azt írta A magyar labdarúgás című könyvében, hogy Gallowich lemondott, másképpen, maga kérte a felmentését, de tudva arról, hogy mit jelentett Gallowichnak a futball, a válogatott, a szövetségi kapitányi poszt, ez nagy biztonsággal kizárható. A szövetség egyébként Sebes Gusztávot jelölte meg a válogatóbizottság elnökének, Kléber Gábort és Mandik Bélát

A szövetség Sebes Gusztávot jelölte meg a válogatóbizottság elnökének, Kléber Gábort és Mandik Bélát tagjainak

pedig a tagjainak. Megjegyzendő, hogy 1949 szeptemberében a keret első edzését Bukovi Márton vezényelte le, aki akkoriban az MTK edzőjeként dolgozott.

A válogatóbizottság két „beosztottja” – merthogy vitathatatlanul Sebes Gusztáv volt a trióból az „első az egyenlők közül” – egyaránt nagyon jeles szakembernek számított, Mandik Béla 1903. május 25-én született, 1971. április 26-án, hosszú betegség következményeként hunyt el. Szinte minden rá visszaemlékező kortárs a jó kedélyét, a humorát emelte ki, azon az evidencián kívül, hogy jól értett a futballhoz. Mi több: nagyon jó szemmel vette észre a tehetségeket, a BSE, a „főváros” csapatának intézőjeként ő fedezte fel Cseh II Lászlót, becenevén Matyit, sőt közreműködött abban is, hogy a KISOK-bajnokságban szereplő Sárosi Györgynek ne kelljen kivárnia, hogy átigazolhasson az FTC-be. Ha nem is az „Agytröszt” két tagjának színvonalán, de futballozott ő maga is, a BEAC, a MAC és az NMSE színeiben. Pályafutása befejezése után a BSE mellett 1928-tól a BLASZ titkáráként,

illetve az amatőr szövetségi kapitány tanácsadójaként is dolgozott. Később az MTK-t segítette, már a negyvenes évek legelején is, nagy szerepe volt utána az újbóli megalakulásban is. Már Gallowich Tibor kapitánysága alatt is ő foglalkozott a B-válogatottal, amelyet egyik beceneve után (a másik a Csücsürü volt) Mandarin-csapatnak neveztek.

Kléber Gábor 1901. május 23-án Budapesten született. A Munkácsy utcai Gimnáziumba (a mai Kölcseybe) járt, ottani testnevelő tanára irányította az óbudai klubba. A III. Ker. TVE csapatából került az MTK-ba 1925-ben, majd a profi korszakban, a Hungáriával, 1929-ben is nyert bajnoki címet. 1922 és 1931 között huszonnégy alkalommal játszott a válogatottban. (Pályafutása egy részében a Kompóti magyarosított nevet kényszerült viselni.) Visszavonulása után újságíróként (Nemzeti Sport, Képes Sport, Népsport), illetve sikeres edzőként is dolgozott, az SBTC, a Bp. Előre, a Tatai Bányász és a Dorogi Bányász gárdáját is

A megkérdőjelezhetetlen szaktudás mellett jó ajánlólevelet jelentett az MTK-s, illetve hungáriás múlt

irányította. 1946-ban megválasztották a Magyar Labdarúgó Edzőtestület főtítkárának.

Sebes Gusztávnak nagy része volt abban, hogy ki kerüljön mellé a válogatóbizottságba, a megkérdőjelezhetetlen szaktudás mellett jó ajánlólevelet jelentett az MTK-s, illetve hungáriás múlt. Ugyanakkor Kléber Gábor 1956 után kegyvesztetté vált, a Népsport 1958. augusztus 24-én közölte a legfelsőbb sporthatóság, a Magyar Testnevelési és Sporttanács döntését, mely szerint Kléber Gábor labdarúgóedzőt az ellenforradalom alatt tanúsított magatartása miatt edzői működési engedélyének megvonására ítélte, és mindennemű

Együtt a fél éven át működő válogatóbizottság, (balról) Mandik Béla, Kléber Gábor és Sebes Gusztáv

Gallowich Tibor szinte mindent elvállalt, ami a futballal volt kapcsolatos. Még a Nemzeti Színház csapatát (benne Major Tamás kapust) is instruálta egy gálamérkőzésen

sporttevékenységtől örökre eltiltotta. Kléber Gábor, mint az edzők testületének vezetője, az államrenddel szemben ellenséges kijelentéseket tett és olyan intézkedéseket léptetett életbe, amelyek ellentétben állnak az érvényben lévő szabályokkal.” Az előző években főleg bányászkluboknál dolgozott, a bányászok szakszervezete megpróbált lépni az érdekében. Keveset lehetett, Kléber már csak az 1963-as, az amnesztiával is jelzett enyhülés után a Tatabányához térhetett vissza. 1973. október 15-én hunyt el.

*Nem tudta feldolgozni
menesztését, úgy érezte,
orvosolhatatlan igazságtalanság
történt vele*

Ameddig ők, egyébként mindössze négy mérkőzésen, triumvirátusban irányították a válogatottat, Gallowich Tibor állapota valamelyest javult. Annyira mindenképpen, hogy vissza tudott térni a Vasashoz, de csak rövid időre. Valójában nem tudta feldolgozni menesztését, úgy érezte, orvosolhatatlan igazságtalanság történt vele. Egyre inkább elhatalmasodott alkoholizmusa, rakoncátlankodott a szíve. Szívbetegségétől megijedt, édesanyja is abban hunyt el, alig 51 évesen. Neki is pont annyit szabott a sors. Miután a válogatottól elküldték, még segédkezett a főiskolai világbajnokságra készülő futballisták felkészítésében, neve aztán felbukkant a MATEOSZ szaktanácsadójaként, majd a Győri Vörös Meteor edzőjeként. 1952-ben Gyulára hívták, az Építők edzője lett. Abban az esztendőben, július 13-án halt meg. Az orvosi vélemény szerint idült alkoholizmus jelentette a végzetét. Az egykori jurátust, a

kiváló újságíró, a sikeres edzőt akkoriban segéd munkásként alkalmazták.

Halálának borzalmas körülményeit Hegyi Tamás, a Nemzeti Sport olvasószerkesztője fedte fel a nyilvánosság előtt, miután rálelt, majd elbeszélgetett Gallowich Tibor unokahúgával, Margittal: „Négyéves voltam, amikor meghalt. Apám a karóráját haláláig viselte emlékként, ma is megvan valahol.(...) Tibor mindig is ivott, futballistaként szokott rá igazán. Amikor meghalt az édesanyja, az én nagyanyám, Tibor úgy berúgott, hogy nem tudott elmenni a temetésére. 1948 után kezdett el drasztikusabban inni. Minél lejjebb csúszott a lejtőn, annál jobban ivott. A végén már teljesen használhatatlan volt. Ócska albérletben lakott Gyulán: feküdt, ivott, gyógyszert szedett. (...) Kétszer is táviratoztak Gyuláról apámnak, hogy baj történt a bátyjával. Az egyik hétvégén le is ment a gyulai kórházba, és ott találta Tibor bácsit eszméletlenül. Kiderült, leitta magát, ezért beszállították. Az is kiderült, hogy napok óta semmi kezelést sem kapott, infúzió sem volt benne, így apám megkereste az ügyeletes orvost, s kérdőre vonta. Az igazgató úr megtiltotta, hogy kezelést adjunk neki – felelte az orvos, mire apám iszonyatosan begurult, felkereste az igazgatót a lakásán, ő ott előtte betelefonált a kórházba, hogy azonnal adjanak Tibornak infúziót. Későn történt azonban: nem használt már neki, Tibor bácsi teljesen kiszáradt. Gyakorlatilag hagyták meghalni...”

Még egyszer kiemelve, hogy Kalmár Jenő neve ismertté vált a Honvéd edzőjeként Európa-szerte, egyébként ő irányította a válogatottat az 1952-es olimpia kilencven percei alatt, talán nem árt az „előéletének” is áldozni néhány mondatot. Az 1920-as és 1930-as évek egyik legjobb magyar középfedezete volt, egyben gólerős játékos, akinek egy súlyos sérülés alaposan visszavetette a karrierjét. Futballista-pályafutása csúcspontja a Hungáriánál töltött öt év volt (1928–1933), 81 bajnoki mérkőzésen 56 gólt szerzett. Fejlődését az utódok közül is csak Kocsis Sándoré érte el itthon, a következő évtizedekben.

*Minél lejjebb csúszott
a lejtőn, annál jobban ivott.
A végén már teljesen
használhatatlan volt*

Öt évet töltött Franciaországban, majd hazatért, de már nem tudott a régi szinten játszani a Hungáriában.

1940-ben, a bajnokság befejezése és a Hungária önfelosztása után azt tervezte, visszamegy edzősködni Franciaországba. Ám végül maradt, mert jó ajánlatot kapott a Kistexttől, a Kispesti Textilgyár csapatától. 1944 nyaráig tevékenykedett az NB III Pestkörnyéki csoportjában szereplő csapatnál, sőt közben Vághy Kálmán szövetségi kapitány kérésére a válogatottnál is segédkezett. 1944-ben a népszerű budai élvonalbeli alakulat, a Gamma FC szerződtette. A háború után visszatért a Kistexthez, a Budapest-bajnokság I. osztályának megnyerése után az osztályozóra, 38 évesen, még beszállt játszani. De akkor már ízig-vérig edző volt, nem is akármilyen! 1947-ben az előző idényben bajnoki hatodik Csepeli MTK-hoz került. Csepelen sokat vártak tőle, de talán nem annyit, amennyit teljesített játékosaival. Bemutatkozó idényében bajnoki címet nyert! A vetélytársaknál (Újpest, MTK, Vasas, Kispest, Ferencváros) szerényebb képességű gárdát vezetett a csúcsra. Utána 1949-től a Vasast, irányította, majd 1950-ben és 1951-ben a Dorogi Tárnát, amely aztán 1952 nyarán az első Magyar Népköztársasági Kupa döntőjébe jutott. Annak a csapatnak az alapját Kalmár Jenő tette le, aki azonban a kupafinálé esztendejében már a Bp. Honvéddal nyert bajnoki címet. Tóth-Potya István és Jávor Pál után a magyar labdarúgás harmadik olyan mestere, ahogyan akkoriban hívták, oktatója lett, aki két különböző csapattal is megnyerte a bajnokságot.

Egy kicsit laza átkötéssel a másik két, még kiemelt edző pályafutása is kapcsolható a

CSEPEL' MTK. MAGYARORSZAG 1947-48. évi NBI LABDARUGO - BAJNOKCSAPATA.

A Csepel bajnoksapatának tablóján a felső sorban, balról az első Kalmár Jenő

Kalmár Jenőéhez. Jávor Pál volt az előző két csepeli bajnoksapat, akkori nevén a WMFC mestere, majd ő nyert a sziget piros-kékjeivel 1958–1959-ben is. Miután hazatért Pozsonyból játszott még Csepelen, de egy sérülés miatt kénytelen volt visszavonulni. Akkor kezdődött szédítően sikeres edzői karrierje 1941–1942-ben, majd 1942–1943-ban is bajnok lett. 1945 augusztusában az UTE edzője lett. 1945–1946-ban, majd 1946–1947-ben is bajnoki címet nyert csapatával, de a második évben már csupán ősszel volt a klubnál, tavaszra Guttman Béla váltotta. 1947 augusztusában a Vasast vette át, majd a

következő nyártól is váltott: a Soroksári ESE edzője lett. További állomáshelyei: Csepeli Vasas (1949–1951), Bp. Dózsa (1951–1954), Diósgyőri Vasas (1954–1956), Csepel SC (1956–1960). A hatvanas évek elején kiment Izraelbe, a Hapoel Haifát dirigálta. Pályafutása utolsó három állomása a Szombathelyi Haladást (1963 és 1964), a Dunaújvárosi Kohász (1965), majd a Budapesti Spartacus (1967) lett. 1967-ben nyugdíjba vonult. 1975-ben – barátságból – a lakásához közeli Chinoin BLASZ I-es legénységét segítette. Összesen öt bajnoki címet szerzett edzőként (beleszámítva az 1946–1947-est is), ez rekord a magyar labdarúgás történetében. 1989. február 5-én, pontosan a 82. születésnapján hunyt el Budapesten.

Puskás Ferenc nevét nemhogy Magyarországon, de jószerével az egész világon minden futballrajongó ismeri. Az édesapja élettörténetét annál kevesebben. Jó képességű fedezet volt a MÁV Gépgyári SK és a Vasas után került Kispestre, mondhatni teljes hátralévő életére.

Összesen öt bajnoki címet szerzett edzőként, ez rekord a magyar labdarúgás történetében

Az 1940-es évek magyar futballjának két kiváló edzője: idősebb Puskás Ferenc (balra) és Jávori Pál

Jó edző lett belőle, az élvonalbeli mérkőzések számát tekintve 16. a magyar örökranglistán. Nyilván nem függetlenül attól, hogy zsenik törtek utat maguknak a klub kölyökcsoportából az egybe (mint Bozsik József és az ifjabb Puskás Ferenc), de elvitathatatlan tény, hogy a KAC vele nyerte meg története első bajnoki címét, majd a másodikat is, már Honvéd néven. Érdekes még megjegyezni róla, hogy ő volt az első magyar edző, aki élvonalbeli mérkőzésen a saját fiát is pályára küldte, 1944-ben, miután visszatért a Wekerletelep csapatától a Kispesthez. Utána ugyancsak övék volt az első olyan páros, amelyben az apa edzette a bajnokcsapatot, a fia pedig a játékos volt (1949–1950).

Egyébként a Purczeld Ferenc néven született „Puskás papa” nagy csatában volt Jávori Pállal, melyikük lesz az első edző a magyar

A KAC vele nyerte meg története első bajnoki címét, majd a másodikat is, már Honvéd néven

élvonalban, aki eljut a 300. mérkőzésig. Jávori 113, idősebb Puskás 151 mérkőzéssel a háta mögött kezdte a második világháború utáni új korszakot. Végül utóbbi 1950. április 16-án, a nagykanizsai Olajmunkás elleni, a vihar miatt idő előtt lefűjt találkozón jutott el a háromszázas mérőföldköhöz. Purczeld Ferenc (akinek édesapja és fia is ezen a néven született, 1937-ben változtatta hivatalosan is Puskásra a nevét. 1903. május 11-én született, 1952. június 12-én hunyt el.

Zöld-fehérben, pirosban, a hatalom árnyékában

Deák Ferenc, azaz Bamba, akinél egy ferencvárosi játékosnak sem jobb a góllátága. 1947 és 1950 között, mindössze három idény alatt, 83 bajnoki mérkőzésen 121 gólt szerzett. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

A fasisztának bélyegzett Ferencvárost még a betiltás is fenyegette 1945 tavaszán. Ebből sikerült úgy felállni, hogy négy évvel később, pótolva az egy évvel azelőtt elszalasztott lehetőséget, minden idők egyik legjobb Fradija lett bajnok. Ám a következő idény végén a hatalom szétszedte a csapatot, majd a klub nem „csak” kulcsjátékosai többségét, de aztán a nevét és színét is elveszítette.

TOBAK CSABA

**Az FTC viharos évei,
„életben maradással”,
bajnoki címmel
és kifosztással**

Az 1944 és 1956 közötti időszakot úgy is jellemezhetnénk a Ferencvárosi Torna Club életében, mint egy sportklub életét a hatalom árnyékában. Ahhoz, hogy megérthessük, hogy egy kezdetek óta meredeken felfelé ívelő pályán lévő egyesület, amely szárnyalt a magyar labdarúgás első 40 esztendejében, hogyan is válhatott üldözöttté, muszáj megismernünk ennek a mozgatóját, a Fradi-szív kialakulásának rövid történetét, amely ennek a kohéziós erőnek a kulcsa és alapja.

*A Ferencvárosi Torna Club és az újjászervezett MTK játékosainak közös képe az 1945 tavaszi mérkőzés előtt.
A csíkos mezben lévő fradisták között ott volt az ifjú Kubala László is. (Az állók között balról a nyolcadik)*

A magyar labdarúgás történetét bemutató konferenciasorozat két korábbi részében részletesen beszéltünk a magyar labdarúgás, ezen belül a Ferencvárosi Torna Club futball-történetéről a kezdetektől egészen 1944-ig. A Fradi Múzeum igazgatójaként napi szinten foglalkozom az FTC múltjának feltárásával és megismerésével. Az eddig taglalt időszakok összefoglalása egy nagyon kedvező helyzetet kínált nekem mint előadónak, hiszen a klub első aranykorát és az építkezés időszakát a sikereken keresztül mutathattam be. Ezek a sikerek nagyban segítették a magyar labdarúgás egészének a fejlődését is. A labdarúgás történetét bemutató eddigi konferenciák alkalmával előadótársaimmal feldolgoztuk a

magyar labdarúgás útját az indulástól egészen az amatőr, az álamatőr, majd a profi korszakig, közte olyan vérzivataros évekkel, mint az egész világra hatással levő első és második világháború. A harmadik konferencia témája az 1944 és 1956 közötti időszak összefoglalása. A második világháború évtizedekre nyúló következményei szerteágazóan érintették a sportéletet és azon belül a labdarúgás területét, felforgatták az egész világ, benne Magyarország mindennapjait is. A háború után, a romokból való építkezés közben pedig folyt a küzdelem a politikai hatalomért, amely a szovjet mintára épülő, kommunista hatalmi berendezkedésnek kedvezett a korábbi, immár esélytelen polgári erőkkal szemben. A kommunisták a fasiszmus ellen vívott harcukat a háborút követően is folytatták, a fasiszta megbélyegzés egyet jelentett az ellehetetlenítéssel. Mint minden sporttörténeti korszakot, ezt is számos látószögéből lehet vizsgálni, és a különböző előadások ezért is lehetnek érdekesek, hiszen különböző – a sportéletet érintő – vetületét mutatják be ennek az érának. A labdarúgás nemcsak a játékosokat, hanem a

*A háború után,
a romokból való építkezés
közben folyt a küzdelem
a politikai hatalomért*

szurkolók tömegeit is vonzotta, és vonzza a mai napig is. Ami különösen fontos egy alacsonyabb társadalmi rétegben szocializálódott embernek is, hogy itt a tömeg része lehetett, és ha csak a kilencven perc erejéig, de ugyanolyannak érezhette magát, mint bárki más az adott tömegből. A drukkerék nagy tömegében az embereken eluralkodik a csapatszellem, és erősödik az összetartozás érzete. Ez egy önmagát gerjesztő folyamat, és így lesz egy szurkolóból tíz, majd száz szurkolóból ezer. Innen pedig csak egy lépés, hogy az aktuális politikai vezetés, a mindenkori hatalom a saját céljaira felhasználja a tömeget. Igen, ez a lehetőség mindig is vonzó volt a hatalom számára, és ennek vált majdnem végzetesen áldozatává az FTC, amelynek szurkolótáborától rettegett az általam vizsgált időszak politikai vezetése. Az FTC későbbi létét meghatározta egy alig féléves, 1944-es időszak, melyben Jaross Andor, az egykori nyilasvezető, a Sztójay-kormány belügyminisztere a Ferencvárosi Torna Club elnökévé választatta magát. Az alapító elnök unokájától, dr. Springer Miklóstól tudjuk, hogy mindez egy megrendezett színjáték

A Ferencváros nem óhajtotta a nyilas vezetőt, egyszerűen csak sodródott az árral

volt csupán, az összehívott közgyűlés jegyzőkönyveit meghamisították, többek között dr. Springer Ferenc nevét is szerepeltetve a papírokban, aki részt sem vett az említett elnökválasztási összejöveten. A Ferencváros nem óhajtotta a nyilasvezetőt, hanem egyszerűen csak sodródott az árral, aminek később a csapatra is kiható következményei lettek. Jaross csupán 1944 decemberéig töltötte be tisztségét, amikor is mindent, így az FTC-t is hátrahagyva elmenekült a felelősségre vonás elől, majd a háború után a Népbíróság háborús bűnösként elítélte, 1946-ban kivégezték. Ám ez az FTC népszerűségében fürdőzni akaró, politikai haszonszerzés céljából létrejött rövid frigy kis híján végzetessé vált a klub számára. Jaross Andor tiszavirág életű elnöklése miatt

Rudas Ferenc, a korszak egyik legtekintélyesebb ferencvárosi játékosa átveszi a Népszava serlegét, egy Újpest elleni siker után. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

a következő politikai elit nyilas klubnak bélyegezte meg a Ferencvárost, és a Magyar Kommunista Párt – később a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) – vezetői szemében célponttá vált az egyesület. Elhatározták, hogy eltörlik a klubot a magyar futball térképéről, 1945 tavaszán már a Ferencváros teljes felszámolása is szóba került. A kommunista elit a Horthy-korszakot teljes egészében elutasította, és aki ebben a korszakban népszerű vagy támogató volt, azt azonnal ellenségnek kiáltottak ki, erre a sorsra jutott a fasiszta stigmával bélyegzett Ferencváros is. Téves következtetésüket a Jaross-ügyön túl arra is alapozták, hogy a háború idején az FTC végrehajtotta a faji törvényeket, ám azt figyelmen kívül hagyták, hogy ezt akkoriban minden magyar klub – így

a munkásmozgalom csapata, a Vasas is – megtette. Meg is kellett tennie, mert ha nem, úgy őket is a felszámolás veszélye fenyegette volna. A politikai ellenszélből adódó diszkrimináció jelei megmutatkoztak már az 1945-ös bajnokság kiírása előtt, mivel a Ferencvárosnak a többi klubhoz viszonyítva késve adták meg a rajtengedélyt, emellett felfüggesztették önkormányzatát, és kormánybiztost rendeltek az egyesülethez. A csapat az 1945-ben kiírt egyidényes bajnokságban már ismét FTC néven szerepelt, és Szabó Pál edző vezetésével ezüstérmet szerzett. Maga a verseny igen gyors lebonyolítású volt, hiszen a csapatok a 22 fordulót mindössze három hónap alatt, május 6. és augusztus 5. között játszották le. Ebben a csapatban még szerepeltek a háború előtti nagy spílerek, mint például dr. Sárosi György vagy Rudas Ferenc, de érkeztek új játékosok is, többek között olyan kvalitású labdarúgók, mint a később Barcelonában világklasszissá emelkedő Kubala László, de említhetném a szintén Katalóniában sikereket elérő, a közönség által csak Cabeza de Orónak (aranyfejűnek) nevezett Kocsis Sándort is.

Felfüggesztették az egyesület önkormányzatát, és kormánybiztost rendeltek az élére

Kocsis Sándor 1946 májusában mutatkozott be az első csapatban, 1950 nyaráig 89 bajnokin 70 gólt rúgott vagy fejt. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Puskás Ferenc és Sárosi I. György csapattársak voltak a Ferencváros legendás, 1947-es mexikói túráján

Minden politikai akarat ellenére ismét egy olyan csapat alakult Ferencvárosban, amely a nagy elődök nyomdokaiba léphetett. Ennek egyik első állomása volt a híres mexikói és az Egyesült Államokat érintő túra 1947-ben, ahol a Fradi három kölcsönjátékoskal, az újpesti Szusza Ferencsel, a kispesti Puskás Ferencsel és Mészáros Józseffel is erősítve lenyűgözte a dél-amerikaiakat. Volt olyan mérkőzés, ahol a Fradi így állt fel: Csikós – Rudas, Kispéter – Csanádi, Mészáros, Hernádi – Mike, Szusza, Sárosi, Puskás, Lakat. A szupersztárokkal kiegészült gárda valódi klasszis futballt mutatott be a házigazdának, akik lenyűgözve figyelték a ferencvárosiak álomfutballját, amit az ideiglenes Szusza, Sárosi, Puskás belsőhármas vezényelt. A remekül játszó tizenegy előre vetítette egy új sikerkorszak lehetőségét. A Fradi szerette volna leigazolni mindhárom játékost, azonban az egyéves kihagyással járó döntést végül csak Mészáros József vállalta. Kocsis Sándort már említettem, de ezekben az időkben lett az FTC játékosa Komáromból

*A ferencvárosiak
álomfutballját a Szusza,
Sárosi, Puskás belsőhármas
vezényelte*

Czibor Zoltán vagy éppen Budai II László, illetve a szentlőrinci gólyáros, Deák Bamba, aki az újpestiek helyett választotta a Ferencvárost. Az új játékosokkal szárnyalt a csapat, mely az 1948–1949-es bajnokságban 30 mérkőzésen 140 gólt rúgott ellenfelei kapujába. Ez a szám mindmáig utolérhetetlen rekord az FTC történelmében. A 140 szerzett találatból 59 gól a középcsatár Deák „Bamba” Ferenc nevéhez köthető, amellyel természetesen gólkirály lett, teljesítménye azóta is rekord az FTC labdarúgásának történetében. A védelem is stabilan állt a lábán, hiszen a kapott 36 gólnál senki nem kapott kevesebbet a bajnokságban. A megszerzett 53 ponttal úgy lett

A Lakat Károly által rajzolt tabló egyben bizonyság a tehetségre és a jó csapatszellemre is

bajnok a Ferencváros, hogy 11 ponttal előzte meg a második MTK-t. Ezzel a diadallal a futballcsapat méltóképp tisztelt a klub 50. születésnapja előtt.

Talán ez lehetett az a pillanat, amikor a kommunista vezetés fejében ismét megfogalmazódhatott, hogy az amúgy is közkedvelt csapat – amely akkor is kiemelkedő látogatottsággal bírt, amikor a bajnokságban csak a negyedik vagy ötödik helyen végzett – népszerűségének növekedése következményekkel járhat a hatalom felé. A gépezet beindult. A bajnokságban 1948. november 28-án rendezték

meg az FTC–Vasas-mérkőzést, amelyen a másnapi újságok szerint rendbontás nem történt, emiatt is volt megdöbbenő, hogy a Magyar Labdarúgó Szövetség – a bíró és az ellenfél szidalmazására hivatkozva – azzal szankcionálta a Ferencvárost, hogy felfüggesztette játékjogát, és betiltotta az Üllői úti pályát. Ez az ítélet azért volt visszatetsző és érthetetlen, mert a többi pályán is mindennaposak voltak akkoriban az atrocitások, antiszemita bekabálások, bíróverések. Az ítéletet meghozták, de Münnich Ferenc – aki az FTC elnöke és egyben Budapest rendőrfőkapitánya is volt – közbenjárására felfüggesztették, így a Fradi folytathatta a bajnokságot, sőt három hónap múlva a saját pályáján is játszhatott. Ugyan Münnich fellebbezése célt ért, de az azt megelőző döntésből látszott, hogy a kommunista vezetés kitartóan az egyesület ellen dolgozik, még akkor is, ha a csapatot ekkor nem tudták megállítani, a Fradi fölényesen megnyerte a magyar bajnokságot.

Az FTC csak elnöke – Budapest rendőrfőkapitánya – közbenjárására folytathatta a bajnokságot

A hatalom ezután úgy döntött, hogy erőből megbontja ezt az elképesztően erős egységet. Először szakmailag kívánták megroppantani az egyesületet. A sikercsapatot erővel szét-szedték, Budait, Kocsist behívták a Honvédba, amely Czibor Zoltánt is szerette volna a csapatában tudni, ám ő semmiképpen sem akart Kispestre igazolni, és tanulmányaira hivatkozva halasztást nyert a besorozás elől. Sorsát azonban ő sem kerülhette el, egy csepeli kitérő után Kispestre került. Henni Gézát egy zsarolással vették rá, hogy Újpestre igazoljon, illetve legendás az a történet is, amikor Deák Bamba egy siófoki vendéglőben leütött két ÁVH-s tisztet, mert azok felszólították, hogy a hegedűn húzatott Fradi-induló éneklését azonnal fejezze be. Ezzel egy időben az új játékosok leigazolását is megtiltották. Mint említettem, a második világháború lezárását követően a magyar állam északi, keleti és (egy ideig) déli szomszédjaival együtt a szovjet érdekszféra részévé vált. 1949-től a magyar sport elindult a szovjetizálás útján, amely alapján az egyesületeket szakszervezetek alá sorolta.

*A hatalom úgy döntött,
hogy erőből megbontja
ezt az elképesztően erős
egységet*

A szakmai után következhetett az érzelmi megroppantás, az FTC-t 1950. február 16-án az ÉDOSZ, azaz az Élelmezési Dolgozók Szakszervezete szárnyai alá sorolták, miközben a hatalmi ág csúcsán levő Belügyminisztérium az Újpestet, a honvédség pedig a kispesti klubot kebelezte be, míg az MTK a Textiles alá tagozódott be. Ekkor ÉDOSZ néven, de még zöld-fehérben játszhatott a csapat.

Új szelek fújtak a magyar sportban és azon belül a labdarúgásban, amit kiválóan reprezentáltak az új FTC-elnök, Nöhrer Árpád szavai, melyek már a szocialista sport szellemének egyesületen belüli meghonosításáról szóltak. Nöhrer azt is egyértelművé tette, hogy leszámolnak a múlt és a korábbi

A Ferencváros győztes csapata egy Vasas elleni mérkőzés után. Állnak, balról: Rudas, Kéri, Budai II, Czibor, Anda, Kocsis, Mészáros, Lakat. Elöl: Deák, Henni, Szabó I. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

*Az FTC az 1940-es évek végén nagy mérkőzéseket vívott az egyre erősebb kispesti csapattal.
A képen Deák „Bamba” próbál gólt szerezni*

hagyományok ápolásával, és akik nem támogatják az új, egyesülést követő programot, azokat eltávolítják. Ebben a felbolydult helyzetben nem volt váratlan, hogy a csapat visszaesett, és 1950-ben a 10. helyen végzett, mindösszesen egy pontra a kieséstől. A politikai vezetés nem volt elégedett az általuk elvárt tisztogatás mértékével, és ezért még egyet szorított a gyeplőn. 1951 februárjában már nemcsak a nevétől, de a színeitől is megfosztották a Ferencvárost, amely kénytelen volt Budapesti Kinizsi néven és piros-fehérben kifutni a pályára. A lelátón nem lehetett „Hajrá Fradi!”-t kiabálni, de természetesen

sokan vállalták az esetleges retorzió következményét, amely akár veréssel, súlyosabb esetekben börtönnel is fenyegetett volt ezekben az időkben. Természetesen mindenki tudta, hogy milyen sorsot szántak a felsőbb erők a Ferencvárosnak, nem is csoda, hogy sokan a könnyebb ellenállás felé hajlottak, és még a látszatát is el akarták kerülni annak, hogy támogatják a Ferencvárost. Ilyen szempontból érdekes volt a játékvezetők helyzete is, hiszen az ő működésüket is a félelem hatotta át. Jó példa erre az 1950. augusztus 27-én lejátszott ÉDOSZ–Győri Vasas mérkőzés, amely után Palásti Ferencet az MLSZ örökre eltiltotta a játékvezetéstől, mert állítólag a győri csapat kárára tévedett több alkalommal is. Később rehabilitálták, de mindenki értette a rendszer üzenetét. A kivéreztetett csapatban azonban maradtak olyan tartópillérek, akik továbbvitték a zászlót, és a legnehezebb időkben is kitartottak a Ferencváros mellett. A legnagyobb ikonok, Kispéter Mihály, Dalnoki Jenő, Lakat Károly, Dékány Ferenc, Mészáros József és a felgyógyulása után Rudas Ferenc,

*A kivéreztetett csapatban
maradtak olyan tartópillérek,
akik továbbvitték
a zászlót*

megmutatták a feltörekvő fiataloknak, hogy mit jelent egy akkor közepszerűvé tett, de nagy múltú egyesületben játszani. A Budapesti Kinizsi állandósította helyét a középmezőnyben. A legnagyobb ikonok közül is ki kell emelni Dalnoki Jenőt. Ő volt az, akit 1952-ben a rettegett Farkas Mihály magához rendelt a Honvédelmi Minisztériumba és Puskás Ferenc, valamint Bozsik József jelenlétében felajánlotta, hogy mivel eljött a bevonulása ideje, átszerezhető a Honvédba. Dalnoki Jenő megköszönte a lehetőséget, de kijelentette, hogy semmiképpen sem hagyja el a Kinizsit. Ennek következménye, hogy másnap megjelent egy autó Dalnokiék háza előtt, de immár nem a Honvédelmi Minisztériumba vitték, hanem megkezdte katonai szolgálatát. Az ezt követő napok, hetek és hónapok nem pont úgy teltek, mint a sportszázadban, ahova kerülhetett volna, ha elfogadja a kor befolyásos emberének invitálását. Dalnoki Jenő elbeszélése alapján rengeteg időt töltött a büntetőszázadban, ahol meccsnapok előtti órákban addig futtatták bakancsban, amíg véresre nem sebesedett a lába. Mindemellett a válogatott kapuja is jó ideig bezárult előtte. Ilyen módszerekkel is gyengítették a Kinizsinek hívott Ferencvárost a mérkőzések előtt, így nem csoda, hogy ez a fajta elnyomás csak még dacosabbá tette a klub mellett kitartó sportolókat és szurkolókat.

Ezekben az években minden törekvés dacára az ÉDOSZ-nak, majd Kinizsinek hívott Fradi identitását nem tudták megsemmisíteni. A Kinizsit érintő igazolási bojkott végül 1953. elejéig tartott. Akkor is csak az alsóbb osztályokból igazolhattak. Azt gondolták, hogy neves játékosok nélkül lehetetlen sikereket elérni, azonban nem számoltak azzal, hogy a klub népszerűsége okán özönlének majd a fiatalok a toborzókra, illetve hogy ebből a háttérműhelyből milyen klasszisok kerülnek be a nagycsapat kötelékébe (Rákosi, Albert, később Varga, Szőke). És nem számoltak később 1956-tal sem. A győztesnek hitt forradalom napjaiban, 1956. november

*Felemelő pillanat volt,
amikor valaki a Fradi-címert
felszegelte a Kinizsi sporttelep
táblájára*

1-én a délután 14 órára összehívott spontán gyűlésen megszavazták, hogy a Kinizsi helyett újra az FTC legyen az egyesület neve. A gyűlés jelentőségét két dologgal szemléltetném: felemelő pillanat volt, amikor valaki a Fradi-címert felszegelte a Kinizsi sporttelep táblájára, de ugyanilyen megrendítő pillanat volt, amikor Kispéter Mihály, a klubhűség élő szobra szólásra emelkedett, és az alábbiakat mondta a tömegnek: „Nagyon boldog vagyok, és arra kérem szurkolóinkat, hogy továbbra is tartsanak ki a csapat mellett úgy, mint ahogyan eddig tették.”

Szurkolók és a játékosok kitartása tette lehetővé, hogy a klub ezt a nehéz időszakát egyáltalán túlélhette, és elindulhatott egy újra fejlődő úton. Egy olyan úton, ahol a hatalom immár nem megszüntetni és közepszerűvé kívánta tenni, hanem bomlasztásokkal, belső felügyelettel akarta kézben tartani és irányítani az eseményeket. Ezért beépített embereket küldött a klub vezetésébe, tagjai és szurkolói közé. Ezek a történetek azonban már a következő konferencia lapjaira kíváncsiaknak.

*Fontos klubb történeti kép: vissza a Fradi-címert!
Egy szurkoló már szögeli is vissza a pálya bejáratára*

Út a kisgazdáktól a belügyminisztériumig

Balogh II Sándor (jobbra) megnyugodva látja, a kispestiek támadásából nem lett gól. Károlyi József, a kapus hátrítani tudott. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

1950. március 31-én – a nagy egyesületek közül utolsóként – az Újpestet is átalakította a kommunista vezetés. Az előző évtized második felében háromszoros bajnok UTE egyesült a rendőrségi sportklubokkal, és Dózsa Sport Egyesület néven folytatta történetét. A közgyűlésen jelen volt Kádár János belügyminiszter, Földes László, az UTE ügyvezető elnöke és dr. Pesta László, az UTE korábbi elnöke is.

LASZIP GÁBOR

Az Újpest fordulatos évei 1945 és 1956 között, a sikerek mellett súlyos tragédiákkal

A magyar labdarúgás 1945 és 1956 közötti időszaka egy mindössze 12 évet felölelő, ám annál turbulensebb, politikával mélyen átszőtt korszak volt. Szinte minden magyar klub névváltoztatásra kényszerült 1949–1950-ben, a futballistákat pedig új munkahelyre irányították. Mindennek ellenére a magyar futball az 1950-es évek első felében volt a csúcson. A változások és a sikerek az Újpestet, valamint a lila-fehér klubból létrehozott Dózsát sem kerülték, kerülhették el.

Az 1945-ös nyári bajnokság után jelent meg a Szilas, Hegyesi, Gergely, Morvay alkotónégyes ceruzájából, illetve tollából az a kis kiadvány, amely rajzban és versben is „jellemzte” a bajnokságot tagjait

Az 1930-as évek az Újpest első aranykoraként íródtak be a magyar sporttörténetbe. a Budapest északi határában fekvő önálló város, Újpest proficsapata sikert sikerre halmozott ebben az évtizedben, hazai és nemzetközi porondon is kiemelkedő diadalokat aratott. Mindezt a Tungsram-lámpákat gyártó Egyesült Izzó anyagi támogatásával, Aschner Lipót elnöksége mellett érte el a klub. Azonban a zsidótörvények miatt eltávolított vezetők hiányában 1942–44 között az addigi élcsapat a középmezőnybe süllyedt. A háború számos áldozatot követelt az újpesti klubnál, a csapat több játékosa, edzője is mártírként vagy hősi halottként hunyt el, a futballisták egy része pedig – mint például Nagymarosi Mihály – hadifogságba került. Mivel a korszakban több fiatal tehetség is eljutott az első csapatig, a Kertész Géza által irányított Újpest 1944 őszére újra bajnokesélyessé vált. Jellemző

a korszak újpesti futballistabőségére, hogy 1944-ben az első osztály 16 csapatában szereplő 278 játékos 11 százaléka kötődött Újpesthez: vagy a városban született, vagy valamelyik helyi klubban nevelkedett – miközben az ország lakosságának alig 0,8 százaléka élt a településen.

Bár a német megszállást követően a település súlyos bombázásoknak volt kitéve, Újpestet – Budapesttel együtt – csak 1944 karácsonyán érte el a front. A szovjet Vörös Hadsereg bekerítette Budapestet és elővárosait, majd megkezdte az ostrom tüzérségi előkészítését. A német–magyar védők 1945. január 9-én feladták Újpestet, így a település megúsza az utcai harcokat, a megmaradt lakosok két hét után előbújhattak az épületek pincéiből, rejtékhelyeikből. Budapesten még éppen csak elkezdődött az ostrom, ropogtak a fegyverek, amikor az Újpest labdarúgói – alig egy csapatnyian – már edzésbe álltak. Igaz, edző nélkül, mivel Kertész Géza tréner még előző decemberben letartóztatták a nyilasok zsidók büjtatása miatt. Kertész 1945. januárjában a Gestapo börtönében raboskodott az ostromlott Budai Várban, majd február 6-án kivégezték. Újpesten a stadion csak mérsékelt károkat szenvedett. A legnagyobb problémát az A- és B-teraszok fa ülőhelyi szerkezetének

Budapesten még ropogtak a fegyverek, amikor az Újpest labdarúgói már edzésbe állhattak

Mi Balogh „Bonzó”, Kirádi Ervin, Szusza Ferenc, valamint Szűcs Sándor, Várnai Lajos és Zsengellér Gyula karikatúráját és versikéjét választottuk ki, érdemes elolvasni, kit, mivel „zrikáltak” akkoriban a Megyeri úton

hiánya jelentette, hiszen azokat a nélkülöző környékbeliek fűtőanyagként hasznosították. Hamarosan azonban sokkal súlyosabb gonddal kellett szembenézni: a visszavonuló német csapatok által 1944 utolsó napjaiban a Dunába robbantott Újpesti vasúti híd roncsain fennakadtak a fagyos időben a folyón úszó jégtáblák. A kialakult jégtorlasztól a Duna visszaduzzadt, és február 9-én áttörte a Megyeri gátakat, elárasztva ezzel a város alacsonyabban fekvő részeit. Emberek ezrei vesztették el otthonukat, halálos áldozatok is voltak. A stadion környékét kétméteres víz lepte el, a Megyeri úton csak csónakokkal lehetett közlekedni. A víztömeg betört az öltözőkbe és a pályára is, a gypszyonyeg helyén hatalmas, mély tó éktelenkedett. Három nap után az árvíz levonult, azonban a lefolyástalan, az utcaszintnél mélyebben fekvő stadion közepén megmaradt egy másfél méter mély tó, melyből csak a kapufák lógtak ki. A háborút viszonylag szerencsésen megúszó újpesti labdarúgás helyzete hirtelen ellehetetlenült.

Az UTE és a stadion megmentése érdekében gyorsan összefogott a város. Az Újpesti Ipartestület Király utcai székházában 1945. február közepén újjáalakuló közgyűlést hívtak össze, melyen a sportolók, korábbi klubvezetők, szurkolók, újpesti vállalati vezetők

*A klub elnöke dr. Pesta László,
a futballszakosztály
az étolajgyáros
dr. Ofner Alfréd lett*

és az ideiglenes városvezetők is részt vettek. A klub új elnökének dr. Pesta Lászlót, Újpest város tisztiorvosát, a város légoltalmi mentőszolgálatának parancsnokát, az UTE korábbi alelnökét választották. A futballszakosztály elnöke az étolajgyáros dr. Ofner Alfréd lett – mindkét klubvezető már a háború alatt is a Kisgazdapárt tagja volt. A harmadik fontos szereplővé a csapat életében a szakosztályvezető, futballigazgató, egyben intéző Dicker Mihály lépett elő. Az új elnökség rögtön megszervezte a stadion rendbehozatalát, a futballisták és a többi szakosztály tagjai egymást váltva, kézi pumpákkal szivattyúzták le a pályáról a tavat, a csapat anyagi hátterét pedig az Ofner-gyár biztosította. Az edzéseket a néhány méterrel magasabban, az árvíz által nem érintett területen fekvő Attila utcai Wolfner-pályán folytatták a játékosok. Alig három héttel az ostrom befejezését követően, 1945. március 11-én elindult egy szovjet

katonai teherautó Csepelről Újpestre. A csepeli futballistákat szállította a romos városon át. Hosszú út volt, aminek a végén lejátszoták a háború utáni első futballmeccset, amit a több ételhez jutó, így jobb kondícióban lévő csepeliek nyertek meg 4:2-re. A következő hetekben egyre-másra adtak életjelet magukról a fővárosi klubok, és május 6-án megindult a csak budapesti csapatok számára kiírt, rendkívül sűrű menetrendű „gyorsbajnokság”. Az első fordulóban a még mindig edző nélkül készülő Újpest a három év után újjáalakult MTK ellen lépett pályára, és győzött 3:1 arányban. Az új vezetőedző, Takács Géza csak a negyedik fordulóban foglalta el helyét az újpesti kispadon.

A labdarúgóélet gyors újjáéledésében hatalmas szerepe volt az országot irányító Ideiglenes Nemzeti Kormányoknak. Az 1944

decemberében, a szovjetek által megszállt Debrecenben létrejött kormány a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front, a német megszállás után a politikai életből kiszorult illegális, náciellenes pártszövetség tagjaiból állt, vagyis a Független Kisgazdapártból, a Magyar Kommunista Pártból, a Magyarországi Szociáldemokrata Pártból, a Nemzeti Parasztpártból és a Polgári Demokrata Pártból. A liberális PDP kivételével – papíron – 1949-ig ez a pártszövetség vezette az országot, azonban a gyakorlatban csak 1947-ig működött a négypárti koalíció. Ebben a három évben a társadalmi élet minden szegmensét áthatotta a politika. A koalíciós korszakban a pártoknak saját újságjai, saját mozihálózata és saját filmhíradói lettek, miközben a közbeszédben is mindennaposokká váltak a politikai témák. Hamarosan a sport területét sem kerülte el a pártpolitika. A pártok megalapították sportközpontjaikat, melyeken keresztül számos futballklubban közvetlen befolyásra tettek szert, az egyesületeket anyagilag támogatták és irányították. A nevükben „Munkás” nevet viselő egyesületek a Kommunista Párt, a Barátság nevet viselő klubok a Szociáldemokrata Párt, míg a MADISZ elnevezésű csapatok az

Ebben a három évben a társadalmi élet minden szegmensét áthatotta a politika

Németh Gyula, Zuglói MADISZ kapusa egyik kezével a labdát, a másikkal Zsengellért Zseretné „hatástalanítani”

MKP ifjúsági szervezetének irányítása alá kerültek. Az 1945–1946-os bajnokságban már hat Munkás, három MADISZ és három Barátság nevű klub vett részt, de a pártok a többi klubban is próbáltak pozíciókat szerezni. A Vasas már 1946-ban „megnyerte” magának az MKP vezetőségét, hiszen a klub díszelnöke lett Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Rajk László is, miközben a klub élére Kádár Jánost választották meg elnöknek. Az MTK első embere már 1945-től Vass Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtítkára volt, a díszelnöki pozíciót pedig Farkas Mihály és Marosán György töltötték be – mindannyian a kommunista politikusok. A Ferencváros vezetőségében a szociáldemokrata párt talált pozíciókat, az Újpest pedig a Kisgazdapárt támogatását élvezte. A város a háborút követően a kisgazdák fellegvárává lett, miközben Pesta László vezette az FKGP újpesti szervezetét, és a parlamentbe is bekerült. De 1945 őszén már Ofner Alfrédot is országgyűlési képviselővé választották, szintén kisgazda színekben, a párt pedig szárnyai alá vette a Lilákat. A háborút követő években az anyagi javak jelentős része a pártok kezében összpontosult, a politikusok pedig mindent megtettek a szavazatok megszerzéséért.

Az 1945–1947 közötti időszak az újpesti labdarúgás második aranykorát hozta el. A lila-fehérek nyerték az 1945 nyarán megrendezett bajnokságot, majd az 1945–1946-os és az 1946–1947-es szezont is. A két év alatt nyert három bajnoki cím során az Újpesti TE 87 bajnoki mérkőzést játszott, melyeken 415 (!) gólt löve 70 győzelmet aratott, és mindössze nyolcszor szenvedett vereséget, valamint kilenc alkalommal ért el kétszámjegyű gólt. A leggyakrabban Tóth György – Balogh II Sándor, Szűcs Sándor, Laborcz Lajos – Kirádi Ervin, Nagymarosi Mihály – Suhai István, Szusza Ferenc, Zsengellér Gyula, Várnai Lajos, Nyers István összeállításban szereplő Lilák csatársora ellenállhatatlan volt. A támadóalakzat különösen az 1945–1946-os bajnokságban volt elemében, ahol a 35 mérkőzésen egészen elképesztő számú, rekordot jelentő 184 gólt ért el.

A Képes Sportlap címlapján az 1945–1946-os bajnok.
Az újság ára 100 millió adópengő volt

*Az 1945 és 1947 közötti
időszak az újpesti
labdarúgás második
aranykorát hozta el*

Talán ez az együttes volt az NB I történetének legkiemelkedőbb, legnagyobb fölényrel győztes csapata.

A Megyeri úti lelátókat – újpesti vállalkozók összefogásával – 1945 júliusára sikerült használható állapotba hozni, így a bajnoki címet eldöntő Újpest–Ferencváros derbire már a telt házas létesítményben kerülhetett sor. Az újpestiek 3:2-re nyerték a stadiont „újra-avató” találkozót. A jó futballra kíváncsi szurkolók pedig özönlöttek a lila-fehérek hazai mérkőzéseire, így 1946-ban megkezdődött

a stadion modernizálása. A felújított, lebetonozott lelátókon 45 ezer szurkoló követhette a mérkőzéseket, amivel a stadion az addigi idők legnagyobb befogadóképességű magyarországi klublétesítményévé vált. A kapacitásra szükség is volt, hiszen a rendkívül népszerű újpesti csapat mellett a válogatott is Újpesten játszotta hazai mérkőzéseit, Puskásék ugyanis az 1954-es labdarúgó-világbajnokság előtt mindössze kétszer játszottak a frissen átadott Népstadionban.

Az UTE-játékosok tudásukat nemcsak hazai pályán, hanem nemzetközi szinten is megmutatták, ugyanis amint lehetőség nyílt rá, külföldi túrákra utaztak. Romániai, jugoszláviai, csehszlovákiai, ausztriai mérkőzések mellett török, olasz, egyiptomi, svájci túrán is szerepeltek a Lilák, hatalmas sikerrel.

Az 1947-es, olaszok elleni mérkőzésen kilenc UTE-futballista kapott helyet a válogatott kezdőcsapatában

A válogatottban is hemzsegték az újpestiek, az 1947. május 11-én játszott Olaszország–Magyarország mérkőzésen például 9 UTE-futballista kapott helyet a válogatott kezdőcsapatában, míg az olaszok a legszebb korszakát élő Torino 10 játékosával léptek pályára. Az Aranycsapat időszakát megelőző években is kiemelkedő volt a magyar labdarúgás színvonala, a bajnokság és a nemzeti csapat is meghatározója volt a kontinens erőviszonyainak. Klubszinten pedig az Újpest volt a koalíciós korszak főszereplője, amit elsősorban a csapat klasszis játékosállománya tett lehetővé. A ravasz gólvágó Zsengellér Gyula, a ragyogó védő Balogh II Sándor, a klasszis középhátvéd Szűcs Sándor, a precíz fedezet Kirádi Ervin, a technikai virtuóz Nagymarosi Mihály vagy a gólerős Várnai Lajos már a háború alatt is a lila-fehérek játékosai voltak, őket pedig értékes új igazolások egészítették ki. A kapus Tóth György, a balszélső Nyers István és a Kispestről elcsábított jobbszélső, Egresz Béla is klasszisnak bizonyult.

A csapat legjobbjai, az újpesti labdarúgás legmeghatározóbb alakjai ezekben az években azonban Szusza Ferenc volt. A világklasszis

Az UTE 1945–1946-ban. Balogh I., Takács Géza edző, Balogh gyűrő, Laborcz, Szusza, Zsengellér, Várnai, Suhai, Balogh II, Nyers, Sárdi, Tóth Gy., Kirádi, Szűcs, Tamás. Elöl: Arányi Árpád, dr. Pesta László, dr. Ofner Alfréd, Dicker Mihály

Szusza Ferenc (jobbra) egy Ferencváros elleni mérkőzés előtt, a játékvezetői kar másik oldalán Rudas Ferenc

rúgótechnikával és szervezőkészséggel megáldott labdarúgó valósággal ontotta a gólokat és – mivel valójában a csatársor mögött, irányítóként érezte igazán jól magát – a gólpasszokat is. A lila-fehéreknek örök hűséget fogadó futballista 1947 őszétől az Újpest mellett a válogatott csapatkapitánya is volt, játékaival, mindig tisztességes és elegáns magatartásával pedig a szurkolók bálványává vált. Szusza Gallowich Tibor szövetségi kapitánynál a nemzeti csapat alapembere volt, azonban a válogatottat 1949-től átvevő, munkás származására és kommunista párttagságára oly büszke Sebes Gusztáv nem kedvelte a keresetéből villát vásárló, ruházati boltot üzemeltető, mindig pedáns úriemberként viselkedő Szuszt. Az újpesti támadó 1949 nyarán elszenvedett súlyos térd sérülése még kapóra is jött a kapitánynak, így kihagyhatta a Megyeri útiak legjobbját a válogatottból. 1952 elején azonban súlyos problémába ütközött Sebes: a közvéleménybe. Ekkor mutatták be ugyanis a mozik a Civil a pályán című filmet, mely elképesztő népszerűsége tett szert. Az „első magyar színes sportvígjáték” szlogenrel hirdetett mozifilm egyik főszereplője

*Szusza Ferenc a filmrajongó
hölgyek körében is
elképesztő népszerűsége
tett szert*

Szusza Ferenc volt, aki egy, a munkájában lusta, ám a pályán kiemelkedő futballistát alakított – ragyogóan. A filmet több mint négy és félmillióan látták a mozikban, az év legnézettebb filmje lett, a strandjelenetekben is szereplő Szusza pedig a futballrajongó férfiak mellett a filmrajongó hölgyek körében is elképesztő népszerűsége tett szert. A hatalmas társadalmi nyomás hatására még a válogatottban is visszaszerezte helyét – ehhez természetesen a pályán nyújtott kiegyensúlyozottan jó teljesítménye is hozzájárult. A magyar válogatott ezekben a hónapokban komoly megmérettetésre készült: az 1952. évi olimpiai játékokra. Az aranyesélyes együttes az ötkarikás játékokat megelőzően Moszkvában játszott két rosszul sikerült találkozót, melyek után Szuszt száműzték a keretből.

Különleges, ritkán látott mezben az Újpest. Balról: Szusza, Laborcz, Nagymarosi, Balogh II, Egresi, Kirádi, Várnai, Fejes, Horváth és Károlyi

Az ok egy, a moszkvai szálló ablakából kirepülő pezsgősüveg volt, mely ráadásul nem is a mindig visszafogott újpesti csatár, hanem a dorogi hátvéd, Buzánszky Jenő kezét hagyta el. Sebes azonban Szuszára kente az ügyet, és soha többé nem válogatta be őt, a csatár legközelebb csak 1956-ban, Bukovi Mártonnál került be a nemzeti csapatba. Az eset azonban az újpesti 9-es számára csak a válogatott karrierben okozott törést, Újpesten továbbra is Szusza volt a dédelgetett sztár, a legjobb gólszerző, és a csapat motorja is egyben. Két év-tizedet felölelő pályafutása során 463 bajnoki mérkőzésen lépett pályára és 393 gólt szerzett, mellyel az NB I örökös gólkirályává és az Újpest legendájává vált. A klub ma is őrzi örökségét: 2003 óta nevét viseli a Megyeri

úti stadion, a szurkolók és az egyesület által közösen felállított szobra a létesítmény főbejáratával szemben áll.

1948 – Rákosi Mátyás szavaival – a fordulat éve volt. Az elcsalt 1947. évi kékcédulás választásokat követően a Szovjetunió támogatását élvező kommunisták kiszorították koalíciós partnereiket és egyeduralomra törektek. Miután sikeresen beolvasztották a szociáldemokrata pártot és „felszalámították” a kisgazdákat, Rákosiék elsődleges célja a politikai hatalom megszerzését követően a totális gazdasági és társadalmi irányítás elérése volt. A baloldali pártok egyesüléséből létrejött Magyar Dolgozók Pártja céljainak megfelelően 1948 elején megindultak az államosítások, ezzel a futballkluboknak addig pénzügyi háttérrel nyújtó vállalatok állami tulajdonba kerültek. Így járt az Ofner Alfréd által vezetett növényolajgyár is, emiatt az újpestiek gazdasági helyzete is megrendült. A kaotikus viszonyok ragyogó lehetőséget nyújtottak a klubok államosításához is. 1948 májusában két nagy klubnál is elnökválasztásra került sor: a Ferencváros Budapest kommunista rendőrkapitányát, Münnich Ferencet nevezte

*Ofner Alfréd gyárának
államosítása után az újpesti
futballisták anyagi helyzete is
megrendült*

ki elnöknek, míg az UTE vezetője Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, az MDP egyik legbefolyásosabb tagja lett. A valódi vezér azonban Földes László, a kommunista párt újpesti vezetője, az UTE új ügyvezető elnöke lett.

A pénzcsapok ugyan kinyíltak, de a csapat szereplése visszafogottá vált. 1947. október 19-én az Újpest ragyogó játékkal, 5:1-re kiütötte a Ferencvárost, azonban a mérkőzés egy korszak lezárását is jelentette egyben, mivel másnap – a magyar futballisták közül utolsóként engedéllyel – az AS Romához igazolt a világklasszis, vb-ezüstérmes csatár, Zsengellér Gyula. A Lilák nélküle is rendkívül erősek voltak, az élmézőny tagjai maradtak, de az újabb bajnoki címet nem tudták megszerezni. 1949 tavaszán pedig az állam már közvetlenül is beleszólt a labdarúgásba: a külföldre vágyó, de engedély hiányában disszidálni készülő futballisták közül Lóránt Gyulát (Vasas), Kéri Károlyt (FTC), Mészáros Józsefet (FTC) és Egresi Bélát (Újpest) internálták. A négy futballistából (akkor még) egyértelműen az újpestiek 20-szoros válogatott jobbszélsője volt a legnagyobb név és a válogatott

Egresi Béla és társai végül megúszták, másfél hónap után kegyelmet kaptak

egyetlen állandó tagja, abba pedig, hogy kiket is irányítsanak a kistarcsai táborba, a legfelsőbb sportvezetésnek, így Sebes Gusztávnak is beleszólása volt. Egresi és társai végül megúszták, másfél hónap után kegyelmet kaptak, azonban az újpesti szélső kikerült a válogatottból.

1949 nyaratól felgyorsultak az események, a politika még erőteljesebben tervezte befolyásolni a labdarúgást. Az MDP titkársága Marosán Györgyöt, a pártbizottság első titkárát és Sebes Gusztávot, a Szakszervezetek Országos Tanácsa sportosztályának vezetőjét, egyben a Magyar Olimpiai Bizottság elnökét és a labdarúgó-válogatott szövetségi kapitányát bízta meg a futballsport átalakításának kidolgozásával. A változások során a

A Népstadion átadása előtt a Megyeri úti volt az ország legnagyobb pályája. Zsúfolt ház, temérdek autóval

cél a szovjet sportmodell lemásolása, a hazai sportélet szakszervezeti alapú átalakítása volt, azonban a Szovjetunióval ellentétben hazánkban mindezt nem új sportegyesületek létrehozásával, hanem a meglévők transzformálásával kívánták elérni. Az MDP titkársága – élén Rákosi Mátyással – 1949. augusztus végén elvetette a Marosán-Sebes tervet. Az elutasításban számos indok szerepelt, például az, hogy a belügyi hatóságok nem kaptak volna klubot, valamint hogy Sebesék csak

a labdarúgóélet átalakításával foglalkoztak, más sportágakkal nem. A valódi indok azonban vélhetően az volt, hogy ezekben a napokban tartották meg – éppen az újpesti stadionban – a Világifjúsági találkozót, a rendezvény pedig a teljes sportapparátust lekötötte. A javaslat legfőbb érdekessége az volt, hogy az Újpesti TE-t az Egyesült Izzóval ápolt kapcsolatok miatt a Vasas szakszervezethez osztotta volna be. 1949 októberére azonban elkészült a végleges, ideológiai szempontból jobban alátámasztott, a teljes sportélet átalakítására vonatkozó javaslat, mely az újpesti klubot már a Belügyminisztérium egyesületeként határozta meg. A tervet elfogadták, így 1949 november végén elkezdődött a magyar sport nagy átalakítása, a sportegyesületek államosításának második lépése.

Szintén a központosítások és az államosítások lépcsőfokaként lehet értékelni azt is,

*Az UTE-t az Egyesült Izzóval
ápolt kapcsolatok miatt
a Vasas szakszervezethez
tervezték beosztani*

Különleges tabló 1947-ből, amelyről kiderül az alaptizenegy is. A klubcímer ellenben lemaradt róla...

Szusza Ferencnél (a jobb oldali képen Zsengellér Gyulával és Laborcz Lajossal) senki sem szerzett több gólt a magyar labdarúgó-élvonal történetében

hogyan 1950. január 1-én Újpest elveszítette önállóságát, és az újonnan létrejött Nagy-Budapest részévé vált, a főváros IV. kerülete lett. A Budapesten is Újpesti TE néven működő klubban 1950 elején egy háromfős bizottság kezdte meg a belügyminisztériumi sportegyesületekkel történő egyesülés előkészítését – a nyilvánosság teljes kizárásával. Az első, a közvélemény számára is árulkodó jel március 12-én tűnt fel, amikor Kádár János belügyminiszter – Farkas Mihály honvédelmi miniszter társaságában – kilátogatott az Újpest és az átalakuláson már átesett Honvéd bajnoki mérkőzésére, sőt, az újpesti öltözőbe is benyitott. A Magyar Rendőr című, rendőrségi dolgozóknak szánt, kéthetente megjelenő folyóirat pedig minden előzmény vagy magyarázat nélkül tudósításokat kezdett közölni az Újpest mérkőzéseiről. 1950. március 31-én – a nagy egyesületek közül utolsóként – az Újpestet is átalakította a kommunista vezetés. Ezen a napon az Egyesült Izzó Váci úti kultúrházában tartották azt az alakuló közgyűlést, ahol az UTE egyesült a rendőrségi sportklubokkal,

1950. március 31-én a nagy egyesületek közül utolsóként az Újpestet is átalakította a kommunista vezetés

és a klubok közösen, Dózsa Sport Egyesület néven folytatták történetüket. A közgyűlésen jelen volt Kádár János belügyminiszter, Földes László, az UTE ügyvezető elnöke, dr. Pesta László, az UTE korábbi elnöke, vezetőségi tagja, Beér Frigyes, az Egyesült Izzó igazgatója is, de Gerő Ernő, a klub átalakulás előtti utolsó elnöke nem. Gerőt, valamint Rákosi Mátyást a közgyűlés levélben üdvözölte. A Dózsa SE első elnökének dr. Zöld Sándort, a belügyminisztérium államtitkárát választották meg.

Az 1949–1950-es klubátalakítások sajtóhírei minden esetben a klubok egyesüléséről, fúziójáról tudósították, így mutatták be a Kispest, az MTK, a Ferencváros és az Újpest átalakulását is, nem pedig mint egy-egy új klub

Túrán az Újpest, kölcsönjátékosokkal. Állnak, balról: Dicker Mihály, Szusza, Nagymarosi, Laborcz, Keszthelyi, Balogh II, Markusovszky, Tóth, Rainprecht Vince, X. Elöl: Zsengellér, Várnai, Horváth, Egresi

megalakulását vagy a meglévők átnevezését. Az egyesületek jellemző menetrendje pedig az volt, hogy a szakszervezetek és az erőszak-szervezetek már létező hobbiegyesületeibe olvadtak be a korábbi klubok, majd általában a hobbiegyesület nevén szerepeltek tovább. Újpesten az 1945-ben megalakult Budapesti Rendőr Egylet és az Országos Vidéki Rendőr Egylet voltak azok, melyek az UTE mellett a Dózsa-t alkották, mégsem Rendőr SE lett az egyesület neve. De nem is Dinamó, mely a „békétábor” országaiban, így Romániában, az NDK-ban, Bulgáriában, Csehszlovákiában, Jugoszláviában, Albániában is a belügyi egyesületek általános elnevezése volt. A moszkvai

belügyi klubra mindössze egyetlen utalás hangzott el az egyesülési közgyűlésen, mégpedig Hegyi Gyula, az OSH és az MLSZ teljhatalmú vezetője szájából, aki beszédét azzal a reménnyel zárta, hogy „ez az egyesület méltó követője lesz a Szovjetunióban működő Dinamó Sport Egyesületnek.” Annak pedig, hogy újpesti klubot bárki is Dinamónak tervezte volna elnevezni, mindössze egyetlen korabeli nyoma maradt: az 1950. március 31-i, Debrecenben kiadott Néplap című megyei újság rövidhírben harangozta be az aznapi közgyűlést: „Ma egyesül az Újpest a Belügyminisztériumi Sport Egyesületekkel. Az új egyesület – hír szerint – a Dinamó nevet veszi fel.” Hogy végül miért nem Dinamó lett a klub elnevezése – ha egyáltalán valóban felvetődött ez a lehetőség –, arról két legenda kering. Az egyik változat szerint, amit Pesta László, az egyesülési közgyűlés elnöke 1970-ben mesélt el, Kádár János belügyminiszter személyes ötlete volt az elnevezés. Ezt a változatot erősíti az is, hogy az egyesülési közgyűlésen Kádár így indokolta meg a névválasztást, többes szám

Az egyik változat szerint személyesen Kádár János ötlötte ki a Dózsa elnevezést a klubnak

első személyben fogalmazva: „Azért választottuk a Dózsa S.E. nevet, mert a magyar nép szabadságküzdelmének hajnalán Dózsa dicsőség őrzője volt, és ha megfelelően dolgozunk az egyesületben, úgy a sportközvéleményben a Dózsa név tisztelettel emlegetett név lesz.” A másik verzió – amit az átalakuláskor alig 18 éves újpesti futballista, Várhidi Pál mesélt el több interjúban – úgy szól, hogy a tragikus sorsú rutinos hátvéd, Szűcs Sándor vetette fel a Dózsa nevet az egyesületi közgyűlésen, miután rosszallását fejezte ki az addig emlegetett Dinamó név kapcsán. A Várhidi által elmondottak nem ellenőrizhetők, az 1950-es közgyűlésen készült jegyzőkönyv alapján pedig Földes László már a megnyitó beszédében javasolta, hogy az egyesülő klubok új elnevezése Dózsa Sport Egyesület legyen. Más elnevezés a jegyzőkönyv alapján fel sem vetődött. Ebben a kérdésben igazságot tenni ma már lehetetlen.

A Dinamó név kapcsán még egy dolgot egyértelműen leszögezhetünk: hazánkban 1949. decembertől az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) külön szervezeti egységet alkotott, és nem tartozott a BM hatáskörébe, hanem közvetlenül a minisztertanácsnak, vagyis

A rendfenntartó erők magyarországi felépítése eltért a többi szocialista országétól

a kormánynak volt alárendelve. Ez a rendfenntartó erők magyarországi felépítésében fontos különbség volt a többi szocialista országhoz képest, hiszen a Szovjetunióban és csatlós országaiban a hagyományos rendfenntartó erők, valamint a politikai rendőrségek (Securitate, Stasi stb.) a belügyminisztériumok fennhatósága alá tartoztak. Az eredeti, moszkvai Dinamót 1923-ban a politikai rendőrség alapította meg, és csak 1934-ben, a szovjet belügyi népbiztosság (NKVD) megszervezése idején lett a politikai rendőrség mellett egyben a hagyományos rendőrség klubja is. Emiatt valószínű, hogy Magyarországon éppen az ÁVH különállása volt az oka annak, hogy a belügyi klub neve nem az inkább a politikai rendőrséghez köthető Dinamó lett, és ezért kereshettek az újpestiek számára más elnevezést. Ezt erősíti az

Három újpesti játékos, balról Fejes László, Balogh II Sándor és Horváth Károly túlerőben a vendég szegediek csatárával szemben. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Az utolsó Kispest–Újpest mérkőzés a nagy átalakítások előtt, 1949. november 13-án. Károlyi kapus megszerzi a labdát, Farsang Endre biztosít. Balra a kispesti Gyulai

is, hogy amikor 1951-ben az ÁVH is „egyesülethez jutott”, az Országos Sporthivatal a Magyar Dolgozók Pártja felé benyújtott javaslatában azt kezdeményezte, hogy a klub „Dinamó Sport Egyesület” néven működjön. Az MDP vezetése azonban a nevet elvetette, így született meg végleges változatként a Bástya SE. Valószínűsíthető, hogy az Újpest az 1950-es keresztelőn egyszerűen a politikai rendőrség eltérő magyarországi szervezeti hovatartozása miatt kerülte el a Dinamó nevet és kapta meg a Dózsa elnevezést. Sőt az is elképzelhető, hogy

a „Dózsa” és a „Dinamó” elnevezések kezdőbetűje között pusztán véletlen az egyezés, hiszen 1950-ben a Dózsa SE címere fíkcnyit sem hasonlított a Dinamó egyesületek jelképére.

A Dózsa név kiválasztása is kézenfekvő volt, hiszen Dózsa György, az 1514-es parasztfelkelés katonai vezetőjeként az évszázadok során az elnyomó nemesi hatalom elleni harc jelképévé vált. Igazán fontos ikonná a szocializmus alatt lett, hiszen 1945 után a kommunisták Dózsa történelmi szerepét túlhangsúlyozták, rengeteg utca, közterület és társadalmi szervezet viselte nevét. Dózsa György a hivatalos marxi történelemszemlélet fő motívumára, a nemesség és parasztság közötti osztályharcra adott szemléletes magyar példát, így vált a kommunista névadás egyik legfontosabb személynévé.

A következő hetekben a Belügyminisztérium létrehozta a Belügyi Sportközpontot, ami a Dózsa SE felettes szerveként működött, július

*1950-ben a Dózsa SE
címere fíkcnyit sem
hasonlított
a Dinamó-egyesületek jelképére*

22-én pedig 12 Dózsa-játékost rendőrtisztté avattak. Ekkortól az egyesület tagja csak rendőri beosztású személy lehetett, ami alól csak a klub elnöke adhatott felmentést. Vagyis a játékosok számára kötelező volt a munkahelyváltás és a rendőrséghez történő csatlakozás.

1950 nyaratól vidéken a helyi rendőrök új sportklubokat alapítottak, így létrejött a Győri Dózsa, a Szolnoki Dózsa és a Pécsi Dózsa is. 1951 januárjában ismét átalakult a rendszer, ugyanis szovjet tanácsadók javaslatára létrejött 19 központosított, országos sportegyesület, melyeknek ezúttal már a nevét és a színét is párthatározat döntötte el. Az összes addig létező klubot pedig beosztották az országos egyesületek alá, azok helyi sportköreiként működtek tovább, önállóságuktól teljesen megfosztottan. 1951. februártól az újpesti labdarúgást a Bp. Dózsa SK képviselte, a Dózsa SE pedig a különböző helyi Dózsák fölött álló egyesületté vált. Arról, hogy melyik Dózsa melyik szakosztálya rendelkezzen kiemelt büdzsével, és így versenyezzen a sportág legjobbjával, a Belügyi Sportközpont hozott központi döntést. Ekkor született meg a Dózsa SE új, rombusz alakú, a moszkvai Dinamóra hasonlító címere, melyet – több módosítással – 1991-ig viseltek az újpesti sportolók.

*A BM létrehozta
a Belügyi Sportközpontot,
ami a Dózsa SE felettes
szerveként működött*

Az 1951-ben létrejött egyesületi rendszer – apróbb változtatásokkal – egészen 1956-ig fennállt. A Bp. Dózsa ezen időszakában azonban már nem vehetett részt a csapat klasszis, 19-szeres válogatott középhátvédje, Szűcs Sándor. A háború alatt Szolnokról Újpestre átigazolt futballista alapember volt a Lilák háromszoros bajnok csapatában és éveken át a nemzeti tizenegyben is. 1950 nyaratól azonban a „Málnaszörp” és „Pulyka” becenevűen is ismeretes futballistának zajos szerelmi ügye volt Kovács Erzsébet énekesnővel, aminek a kezelését 1951 február végén átvette az Államvédelmi Hatóság – alig néhány nappal azután, hogy az ÁVH sportklubja megalakult. A politikai rendőrség csapdát állított az újpesti játékosnak, és egy ügynöke révén megpróbálta rávenni arra, hogy disszidáljon. Szűcs és Kovács belementek az álemberecsémpész javaslatába, és március 6-án Ausztria felé indultak. Hajnalban

Egresi Béla, vagyis Csöpi – már Dózsa-címerrel a mellén – közelről gólt fejel egy Vasas elleni mérkőzésen

Henni Géza volt a negyvenes-ötvenes évek fordulójának egyetlen kapusa, aki még Grosics Gyulával is felvette a versenyt. 1950 és 1955 között 104 bajnokin védett a Dózsában

azonban – az előzetes terveknek megfelelően – az ÁVH az osztrák határon letartóztatta őket, így Szűcs nem vehetett részt a következő fordulóban játszott Bástyá–Dózsa rangadón sem. A középső védőt május végén egy szigorúan titkos, soha ki nem hirdetett törvény alapján elítélték, az ítélet pedig halálbüntetés volt. 1951. június 4-én Szűcs Sándort, a magyar és az újpesti labdarúgás mártírját felakasztották. Emlékét Újpesten iskola őrzi.

A Bp. Dózsa élete az 1950-es években meglehetősen hektikus volt. A klubot látványos külsőségek, felvonulások mellett meglepően

gyenge eredmények jellemezték. Bár 1950 és 1952 között a dobogón tudott végezni a csapat, a következő években folyamatosan hanyatlott az újpestiek eredményessége. A mélypont 1955-ben következett be, amikor a csapat mindössze a 12. fordulóban aratta első győzelmét, az együttesnek kiesési gondjai voltak. Végül a lila-fehér gárda a történelmi mélypontot jelentő 8. helyen végzett, alig egy pontra a kieséstől. A gyenge szereplés okai összetettek. Egyrészt bár a Honvédhoz és a Bástyához hasonlóan a Dózsa is erőszakszervezeti klub volt, nem állt mögötte igazán erős vezető. A Honvédelmi minisztériumot 1948-tól Farkas Mihály, az Államvédelmi Hatóságot 1945-től Péter Gábor, Rákosi Mátyás legfontosabb bizalmasai vezették. Ezzel szemben a Belügyminisztériumot a korszakban irányító Rajk Lászlót koncepciós perben kivégezték, Kádár Jánost bebörtönözték, Zöld Sándort – aki a Dózsa elnökéből lett belügyminiszter – pedig az ÁVH máig nem tisztázott módon öngyilkosságba

*A politikai rendőrség
csapatát állított
Szűcs Sándornak, a Dózsa
védőjének*

kergette. Utódaik, vagyis Házi Árpád és Györe József sem voltak fajsúlyos politikusok, így a Rákosi-korban a Dózsa egyáltalán nem tudott kiemelkedni. Nagy Imre alatt Gerő Ernő és Piros László álltak a BM élén, ám a Lilák ekkor sem tudtak előrelépni.

Pedig 1950 nyarán még úgy tűnt, a Dózsa méltó vetélytársa lesz a Honvédnak és a Textilesnek – későbbi Bástyának –, hiszen két erősítés is érkezett a csapathoz: a lila-fehérek vezetői kihozták a rendőrségi fogdából a hivatalos személyek elleni erőszakot elkövető ÉDOSZ-játékos, Deák Ferencet, valamint átigazolták a ferencvárosiak válogatott kapusát, Henni Gézát is. Azonban 1951-re kikerültek a válogatottból a lila-fehérek korábban alapember futballistái, mint Szusza Ferenc, Deák Ferenc, Balogh II Sándor, Nagymarosi Mihály vagy Egresi Béla is, az Aranycsapatban így csak epizódszerep jutott a Dózsa labdarúgóinak. Ennek talán az lehetett az oka, hogy Szűcs Sándor disszidálása előtt hátrahagyott egy névlistát, amin felsorolta, mely játékosok szeretnének még nyugatra szökni. A listán biztosan szerepelt Szusza Ferenc és Deák Ferenc neve is.

1951-re kikerültek a válogatottból a lila-fehérek korábban alapember futballistái

Pap Péter, az ÁBTL kutatója beszámolójából pedig azt is tudjuk, hogy az OTSB egy dokumentumban a Dózsa-futballisták külföldi utazásait nem javasolta, mert nagy esélyt látott a disszidálásukra. Sőt, az 1952-es olimpia előkészületei kapcsán fennmaradt Rákosi Mátyás és Farkas Mihály levelezése, ahol a két vezető egymással egyeztetett az olimpián induló válogatott játékoskeretéről, az esetleges disszidálástól tartva az újpestieket lehúzták a listáról. A Dózsává alakulás előtt még Európában és a Közel-Keleten is túrázó lila-fehérek Szűcs letartóztatását követően másfél éven át el sem hagyhatták Magyarországot.

Idehaza is nyomasztó volt a helyzet, hiszen a Megyeri úti stadion lelátóin hemzsegték a civilruhás rendőrök, akik bárkit elhurcoltak,

A kegyetlenül törbe csalt, majd kivégzett Szűcs Sándor feleségével és két kisgyermekével

Balogh „Sáni”, aki több mint három és fél évtizeden keresztül gyúrta az újpesti futballisták izmait, itt éppen Szusza Ferencet vette kezelésbe. Háttul Bukovi Márton és Balogh II Sándor

aki Dózsa helyett „Hajrá, Újpest”-et kiabált. A „renitenseket” a verőlegények kiadós „ápolásban” részesítették a lelátók mögött. Persze amikor az egész stadion együtt kezdett rá egyegy gól után az „Újpest, Újpest, Újpest” kiabálásra, akkor a tömeggel szemben tehetetlennek bizonyultak.

A csapatban ezekben az években új klassziszok tűntek fel: Várhidi Pál és az 1954-es vb-döntőn is pályára lépő Tóth Mihály révén az Aranycsapatban is szóhoz jutottak Dózsa-játékosok, de igazán komoly szerepet nem játszottak.

1953-ban elhunyt Sztálin, ez pedig a teljes kommunista blokkban éreztette hatását. Magyarországon véget ért a Rákosi-korszak, Nagy Imre lett a miniszterelnök. Az enyhüléssel több változás is együtt járt. 1953-ban az Államvédelmi Hatóságot beolvasztották a Belügyminisztériumba, ezzel párhuzamosan pedig felvetődött, hogy a Dózsa SE megszűnjön,

A Baráti Kör tagjai között egyáltalán nem volt előírás a rendőrségi háttér, csak a klub szeretete

és a Bástya maradjon a BM egyesülete. Végül a Bástya labdarúgó-szakosztálya visszakerült a Textiles szakszervezethez és Vörös Lobogó néven folytatta szereplését, más sportágak szakosztályai azonban a Dózsába olvadtak. 1955-ben folytatódott az enyhülés, megalakulhatott a Bp. Dózsa Baráti Köre. A Baráti Kör tagjai között egyáltalán nem volt előírás a rendőrségi háttér, csak a klub szeretete. Ráadásul az addig az újpesti gyökereitől szabadulni próbáló, mérkőzései többségét a Népstadionban játszó egyesület egy klubhelyiséget is a szurkolók rendelkezésére bocsátott Újpesten, az Árpád úton, valamint az eredeti, 1885-ös újpesti alapítási évszámot is felvállalták a vezetők.

A Bp. Dózsa korszaknak az 1956-os forradalom vetett véget Újpesten. A IV. kerületben elsőként az Újpesti Munkástanács lépett, hiszen már 1956. október 30-án létrehozta saját sportbizottságát. A forradalmárok első lépésként még aznap birtokba vették a Megyeri úti stadiont, megsemmisítettek minden Dózsa-emblémát, és kitűzték az „Újpesti Torna Egylet” feliratot. Másnap megalakult az UTE forradalmi bizottsága, és újjáalakította az Újpesti TE-t. A forradalmi bizottságot többségében az Egyesült Izzóban dolgozó szurkolók és korábbi újpesti sportolók hozták létre. November 1-én azonban arról számolt be a sajtó, hogy az Újpesti Dózsában is megalakult a Forradalmi Bizottság, a vezetőségbe pedig a klub rendőri állományban lévő aktív és korábbi sportolói kerültek be, mint például Balogh II Sándor, Szusza Ferenc, vagy Tóth György. Az izzós társaság november 4-ére UTE közgyűlést hirdetett, azonban erre nem kerülhetett sor, hiszen aznap hajnalban Újpest lakói tankdübörgésre ébredtek. Rákospalota és Vác felől az Árpád úton, az Elem utcában, a Tél utcában és a külső Váci úton özönlöttek a szovjet tankok és az állig felfegyverezett katonák. Újpest forradalmárai mintegy 800-an, felfegyverkezve várták őket. A IV. kerület lakói megkezdtek az ellenállást, és öt napon át tartották magukat a túlerővel szemben. A bizonytalanság heteiben a csapat

Várhidi Pál a B-válogatott mezében, csapatkapitányként

mellől eltűntek a BM-vezetők, és visszaszivárogtak a korábbi UTE-vezetőség tagjai. Dicker Mihály, akit 1949-ben Csáki Sándor távolított el a klubtól, visszatért, és jugoszláv túsírára vitte a csapatot. A Lilák a túsírában átmeneti néven, Újpesti Dózsaként szerepeltek, miközben Budapesten tárgyalások kezdődtek az Egyesült Izzóban létrejött UTE és az ismét aktív Dózsás BM-vezetők között a klub jövőjéről. A klub szurkolói előtt gyorsan kirajzolódott a dilemma: UTE néven, csak a IV. kerületi tanács támogatását élvezve, de a lehetőségek alapján a kiesés ellen küzdve, vagy Dózsá néven, a Belügy támogatásával, de élklubként folytassa-e a klub az életét. Ráadásul a döntés nem is az UTE név mellett kiálló szurkolók kezében volt, ők csak nyomást tudtak gyakorolni a BM-re. A játékosállomány is megcsappant, hiszen a később a Bayern Münchenben szereplő Zsámboki József és a válogatott kapus

A lila-fehér mezekről eltűntek a Dózsá-címerek, s újra felzúghatott a „Hajrá, Újpest!” biztatás

Henni Géza is elhagyta Magyarországot, miközben Szusza Ferenc a Honvéddal szerepelt dél-amerikai túsírában.

1957 első napjaiban a jugoszláv túsírából visszatérve a csapat lejátszotta első edzőmérkőzését a Vasas ellen. A lila-fehér mezekről eltűntek a Dózsá-címerek, a lelátón pedig újra felzúghatott a „Hajrá, Újpest!” biztatás. A jövő azonban bizonytalan volt, a háttérben elhúzódo tárgyalások zajlottak. A végleges megoldás csak 1957. márciusára született meg, ezzel pedig megkezdődött az Újpesti Dózsá-korszak.

Két út is vezetett a csúcsra

A Bp. Honvéd és a Vörös Lobogó Berlinben. Hátsó sor, balról: Rákóczi, Bányai, ismeretlen, Kovács II, Börzsey, Fazekas, Zakariás, Kemény Tibor edző, Madarász Endre sportvezető, ismeretlen, Österreicher Emil a Honvéd intézője, ismeretlen. Középen, balról: Faragó, ismeretlen, Király Imre gyűrő, Kotász, Törőcsik, Czibor, Babolcsay, Palicskó. Elöl: Budai II, Kovács I, Szovják, Machos, Molnár, Kárász, Kovács J. Fotó: Fortepan / Kotász Antal

Az Évszázad mérkőzésén, 1953. november 25-én tizenkét magyar futballista lépett pályára a Wembley-ben, az angolok ellen. Közülük egyedül Buzánszky Jenő nem tartozott a két legerősebb klub, a Bp. Honvéd vagy a Bp. Vörös Lobogó kötelékébe. Illendő kiemelni: idősebb Puskás Ferenc, majd Kalmár Jenő gardírozta a katonacsapatot, a legnagyobb sikerek idején Bukovi Márton az „MTK-t”.

DÉNES TAMÁS

A Honvéd és a több nevet is viselő MTK párharca jellemezte a korszakot

Az ötvenes évek első hat évében vitathatatlanul a világelitbe tartozó magyar labdarúgás legerősebb két klubja a Honvéd és a korszakban négy nevet is viselő MTK volt. Közismert tény, hogy 1950 nyarától a forradalom kitöréséig minden befejezett bajnokságban ez a két gárda végzett az első és a második helyen, sőt, az 1956-os idényben is a katonacsapat vezetett a megszerzett pontokat tekintve, s az akkor éppen Bp. Vörös Lobogónak nevezett rivális állt a legjobban, a veszített pontokat tekintve. A két klub eltérő utat járt be a csúcsig – de nem annyira, mint az a köztudatban él.

Puskás Ferenc, még a Kispest játékosaként – a klub által akkoriban viszonylag ritkán használt, fehér mezben –, kapura lő az Üllői úti pályán. A szegedi Kakuszi Ferenc elkésett a közbeavatkozással.

Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Sokakban él az a kép – feltehetően a kispesti klub rajongótáborán kívülieket kell ebbe beleértetni –, hogy a Honvéd SE, illetve Bp. Honvéd nagy sikereinek alapja csak a „bevonultatással” könnyen véghez vitt erősítés, elsősorban az ÉDOSZ-tól (vagyis a Ferencvárostól), de néhány más klubból (Bp. Teherfuvar, később Bp. Vasas, Csepeli Vasas) elvezényelt játékosok megszerzése volt. Tagadhatatlan: Grosics Gyula, Lóránt Gyula, Budai II László, Kocsis Sándor, majd Czibor Zoltán megszerzése még tovább növelte a negyvenes évek második felének Kispestjére alapozott katonaklub játékerejét. De a két ifjú zsenire, Puskás Ferencre és az 1950 őszén „már” 25 éves Bozsik Józsefre

épített gárda még az erősítések nélkül is az ország legerősebb klubjává, a Nemzeti Bajnokság 1949–1950-es idényének győztesévé lépett elő. A bevonultatások csak még erősebbé tették a csapatot, és egyben kiiktatták a riválisok közül a hasonló képességű gárdát felvonultató, az említett 1949–1950-es idényben négy ponttal a Kispest mögött végző Ferencváros-ÉDOSZ-t.

A Kispest a második világháború utáni első országos bajnokságban még gyengén szerepelt, csak kilencedik lett az úgynevezett felsőházban, a legjobb tíz között. Ám a következő idényben már második tudott lenni a mezőnyből kiemelkedő Újpest mögött. Abban a szezonban a piros-feketék leggyakoribb összeállítását az alábbi volt: Ruzsa Sándor – Rákóczi László, Patyi Mihály, Tóth III Ferenc – Bozsik József, Bányai Nándor – Horváth István, Gyulay László, Budai I László, Puskás Ferenc, Babolcsay György. Szerepelt még az idényben Városi György, Bessenyei Alajos, Cserjés István és Rózsavölgyi Lajos. Az alaptizenegy tagjai közül mindenki legalább 25 meccsen játszott.

*A bevonultatások
csak még erősebbé tették
a csapatot, és egyben kiiktatták
a legfőbb riválist*

A kulcsemberek közül a két akkor is már világklasszis, Bozsik és Puskás az esztendő mind a hat válogatott mérkőzésén játszott, de szerepet kapott a nemzeti tizenegyben – igaz, nem több mint két mérkőzésen – Ruzsa Sándor, Babolcsay György, Bányai Nándor, Tóth III Ferenc és Rákóczi László is. A 27, az idény során a válogatottban pályára lépett futballista majdnem egynegyede kispesti volt. (Övék volt a legnagyobb kontingens, majd jöttek hattal a ferencvárosiak és néggyel az MTK-sok.)

A tavaszi idényben már Honvédnak nevezett csapat a 30 fordulóból 23-ban nyert, tulajdonképpen ugyanabban az összeállításban, amelyikben az előző idényt zárta. Játékosai közül Bozsik, Puskás és Patyi saját nevelésű volt, Bányai, Budai I és Babolcsay 1946-ban, Rákóczi és Horváth 1947-ben, Ruzsa, Tóth III és Gyulai 1948-ban került a klubhoz. A Honvéd tehát nem a „házasságnak”, s a „közhiélelemmel” ellentétben nem a Fradi megcsonkításának, az igazolásoknak köszönhetette első aranyát. (Különösen, mert utóbbi dátuma későbbi volt, 1950 nyarán történt.)

A következő félévben a magyar futball állt a szovjeteknél megszokott naptári éves

A Honvéd nem a „házasságnak”, s nem a Fradi megcsonkításának köszönhetette első aranyát

bajnoki rendszerre, ehhez az kellett, hogy 1950 őszén lebonyolítsanak egy önálló, fél-éves szezont. A bajnokságot ismét a Honvéd nyerte meg. Sem addig, sem azóta nem volt példa arra a magyar labdarúgásban, hogy egy csapat azonos naptári évben két bajnoki címet is szerezzen. Ugyanakkor az elsőség csak kevésen múltott. A katonacsapat hol parádésan játszva (mint a Dorogi Tárna elleni 10:1-en), hol botrányos körülmények között (mint az ÉDOSZ elleni 4:2-kor, amelyen Bozsikot kiállította Sramkó játékvezető, s amely után a Fradi-szurkolók egy részét ismét garázdálkodó fasiszta provokátornak titulálta a Népsport), hol megbotolva (mint Győrben, ahol egyetlen vereségét elszenvedte a csapat), de listavezetőként érkezett a december 24-i (!) utolsó mérkőzéshez.

Az MTK csapata 1949-ben. Állnak, balról Sándor, Börzsey, Bosánszky, Kovács II., Hidegkúti, Kovács I. Elöl: Palotás, Keszler, Lantos, Tóth Gy., Bodola. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Az idényzáró rangadón a Textilesnek nevezett MTK várt rá. A kispestieknek 25, a Hungária körúti alakulatnak 24 pontja volt a találkozó előtt, így valójában bajnoki döntőt játszottak 30 000 néző előtt a Megyeri úton, persze azzal a kitéttel, hogy döntetlen is elég lett volna a címvédéshez. A félidőben 3:3-ra állt a két csapat, úgy, hogy a Honvéd 1:3-ról egyenlített. A három, nyáron besorozott válogatottal felálló katonacsapat (Grosics – Rákóczi, Patyi, Bányai – Bozsik, Városi – Budai II, Kocsis, Horváth, Puskás, Babolcsay) találatait Puskás és Kocsis (2). a textilesekét (Gellér – Kovács II, Börzsey, Lantos – Kovács I., Bosánszky – Sándor, Hidegkuti, Palotás, Szolnok, Kovács IV) Hidegkuti, Palotás és Kovács IV szerezte.

A Népsport közölte a félév „álomcsapatát”, ebben heten képviselték a Honvédot vagy a Textilest

A második félidőre Bukovi Márton együttese már nem tudott újítani, a Honvéd ellenben Puskás (2) és Kocsis révén további három gólt szerzett. Az idény végén a Népsport közölte a félév „álomcsapatát”, amelyben heten képviselték a Honvédot vagy a Textilest: Károlyi (Diósgyőri Vasas) – Buzánszky (Dorogi Tárna), Kispéter (ÉDOSZ SE), Lantos (Textiles) – Bozsik (Honvéd), Zakariás (Előre) – Sándor (Textiles), Kocsis (Honvéd), Palotás (Textiles), Puskás (Honvéd), Babolcsay (Honvéd). Ez is jó megerősítése volt annak, melyik is a korszak legerősebb két csapata.

A következő három évben kétszer is Bukovi Márton legénysége lett a bajnok, inkább csak statisztikai érdekesség, hogy ebben a periódusban a Bástya, illetve a Bp. Vörös Lobogó hat mérkőzéssel többet nyert, mint riválisa, ugyanakkor eggyel több vereséget szenvedett. A Honvéd túl sok döntetlent játszott, s persze azt se felejtjük el, hogy 1952-ben veretlenül nyerte meg a bajnokságot. Viszont ha mellé tesszük a következő hároméves miniszakaszt is, azt látjuk, hogy a Honvéd mérlege jobb, igaz,

Hidegkuti Nándor, az MTK válogatott csatára ünnepi beszédet mondott 1949 áprilisában, a Megyeri úti pályán, a kék-fehérek 60. születésnapjának tiszteletére rendezett ünnepségen. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Három válogatott játékos, akikkel 1950 nyarán a hatalom akaratából erősödött a Honvéd. Budai II László és Kocsis Sándor az ÉDOSZ-ból, Grosics Gyula a Teherfuvarból vonult be. Fotó: Fortepan / Faragó György

nem sokkal. A katonacsapat 166 mérkőzésből 123-at megnyert, 27-et döntetlennel zárt, 16-ot pedig elveszített. A gólaránya 575:209, a szerzett pontok száma 273. Az „MTK” mérlege: 163 mérkőzés, 119 győzelem, 24 döntetlen, 20 vereség, 532:200-as gólarány, 262 pont. Ehhez képest 1950 ősze és 1955 vége között minden gólkirályi címet honvédosok nyertek meg, Puskás Ferenc (1950, 1953), Kocsis Sándor (1951, 1952, 1954), valamint Czibor Zoltán és Machos Ferenc (1955). 1955-ben különösen érdekes képet mutatott a góllövőlista: Czibor és Machos mögött Puskás lett a harmadik, Kocsis pedig (az újpesti Szuszával holtversenyben) a negyedik. Nagy honvédos főlény!

Ugyanakkor a kapott gólokat tekintve a Textiles-Bástya-Vörös Lobogó volt a jobb. Különleges, hogy 1952-ig minden idényben a katonacsapat szedett be kevesebb gólt, ám 1953 elejétől mindez a visszájára fordult. A Honvéd 147 kapott góljával szemben az akkor már a Bp. Vörös Lobogó nevet viselő MTK hátsó alakzata csak 114-et könyvelt el. Kijelenthető: a Gellér – Kovács II, Börzsey, Lantos – Kovács I, Zakariás – Sándor, Hidegkuti, Palotás, Szolnok, Molnár összetételű legénység csak a csatársor balszárnyán volt gyengébb a Honvéd világszerte okkal megsüvegelt, Grosics – Rákóczi, Lóránt, Kovács J. – Bozsik, Bányai – Budai II, Kocsis, Machos,

*Az „MTK” csak a csatársor
balszárnyán volt gyengébb
a Honvéd világszerte
megsüvegelt tizenegyénél*

Puskás, Czibor tizenegyénél. A Honvédot eleinte idősebb Puskás Ferenc, majd Kalmár Jenő irányította, utóbbi hazai játékos-pályafutása legszebb éveit az MTK profi csapatában, a Hungáriában töltötte. A Textiles-Bástya-Vörös Lobogót előbb Bukovi Márton, majd 1955-ben Kemény Tibor, 1956-ban pedig az egy évvel korábban Luxemburgból hazatért, később a budapesti egyetemi klubot, a Haladást irányító Volentik Béla dirigálta. Mindkét csapatra jellemző volt az állandóság. A Honvédból Bozsik József, Bányai Nándor, Budai II László, Kocsis Sándor, Puskás Ferenc, Babolcsay György és Rákóczi László mindegyik szezonban szerepet kapott ebben a korszakban. Grosics Gyulát „civil” ügye miatt 1955 elején kizárta soraiból az egyesület. Az „MTK”-ból Kovács II József, a bátyja, Kovács I Imre, valamint Börzsey János, Lantos Mihály, Sándor Károly, Hidegkuti Nándor, Palotás Péter, Kárász Endre, Szolnok István mind a hat idényben játszott, Gellér

Billy Wright és Puskás Ferenc kivezeti társait a Bajnokcsapatok Európa-kupája születése szempontjából történelmi, 1954-es, Wolverhampton Wanderers–Bp. Honvéd mérkőzésre

Sándor kihagyta 1955-öt, de egyébként ő is végigjátszotta a korszakot.

Akkoriban a két klub már nemcsak Magyarország legjobbjának számított, hanem Európa legerősebb csapatai közé tartozott. Példa erre a Honvédnak a Népstadion hivatalos avatásán, a Szpartak Moszkva ellen aratott 3:2-es győzelme is. Vagy éppen a West Bromwich Albion elleni brüsszeli 5:3-as siker 1954 októberében. A belga szövetség megalakításának 50. évfordulóján 68 000 néző előtt az angol FA-kupa-győztes, bajnoki második West Bromwich Albion volt az „áldozat”. A birminghami együttes már 3:1-re vezetett, ám a Honvéd szenzációs játékkal fordított. Puskás, Czibor (2), Szovják és Kocsis szereztek a gólokat. A La Dernière Heure című belga lap így

„A Honvéd úgy nyerte meg a mérkőzést, hogy szentesítette a magyar labdarúgás fölényét”

írt a látottakról: „A Honvéd úgy nyerte meg a mérkőzést, hogy szentesítette a magyar labdarúgás fölényét. Kétségtelen, a magyaroknak a berni vb-döntőben elszenvedett veresége csak kis kihagyás volt, játékosaik továbbra is feltartóztathatatlanok.”

Fura módon még egy vereség is csak fokozta a Honvéd nimbuszát. Ugyancsak 1954-ben, pontosan december 13-án 3:2-re kikapott a csapat a Wolverhampton Wandererstől. Közben a magyar sajtó és a kint járt, Sebes Gusztávból, Mándi Gyulából, Kalmár Jenőből álló edzői kar bírálta a csapat játékát, a The Times áradozott: „A sár a mi szövetségesünk volt. Az első félidőben csak a Honvéd futballozott igazán élvezetesen, ebben a periódusban ragyogó tudását, sőt művészetét csillogtatta.”

Stan Cullis, a Farkasok menedzsere majdnem kiugrott a bőréből a Honvéd legyőzése után: „Semmi kétség, a miénk a legjobb európai klub” Gabriel Hanot, a L'Équipe című, nagyon tekintélyes francia sportnapilap főszerkesztője azt írta erre az újságjában, hogy az állítás csak akkor lenne igaz, ha a meccsnek rendeznének visszavágót, s a azon az angol csapat Budapesten sem kapna ki. A futballirodalom

úgy tartja, Hanot agyában ezen eset kapcsán született meg a nemzetközi kupák megvalósításának ötlete, nem egészen egy évvel később elkezdődött a bajnoksapatok tornájának sorozata. (Amelyre a magyar szövetség nem a bajnok Honvédot, hanem a Vörös Lobogót nevezte be.)

A Honvéd játékeréjét jelezte aztán a forradalom kitörése után, 1956. november 1-én indult nyugat-európai túra. Az különösen aláhúzta: a Honvéd – párhuzamosan az Aranycsapat sikereivel – ugyan világmárka lett az ötvenes évek első felében, de egyben a legrosszabbul menedzselte világmárka. Gondoljunk csak abba bele, hogy micsoda pénzeket keresett alig egy évtizeddel a nagy Honvéd tündöklése után a Pelé köré épített brazil Santos FC a világmárka körében. Vagy hogy milyen óriási gázsierért lépett pályára – egy újabb évtizedet ugorva az időben – a New York-i Cosmos. Ezzel szemben a Honvéd, néhány emblemátikussá vált, s már említett gálamérkőzésen kívül, leginkább a baráti hadseregek tornáján csillanhatta meg a tudását. Micsoda vagyontól esett így el a klub, illetve (helyezzük vissza magunkat az

A dél-amerikai túrán részt vevő gárda minősítése: Budapesti Honvéd Labdarúgó Részvénytársaság

adott korba...) a magyar állam? Felbecsülhetetlenül. Megkockáztatható, hogy kevés magyar vállalatnak lett volna olyan import-bevétele az 1950-es évek legnagyobb részében, mint a Néphadsereg futballcsapatának. Igaz, lehet, hogy akkor nem megbélyegzést és gúnyt takart volna a dél-amerikai túrán részt vevő gárda minősítése a magyar sajtóban: Budapesti Honvéd Labdarúgó Részvénytársaság. (Amúgy még az 1957 első napjaiban az óceánon túlra készülő futballistákkal cseppet sem rokonszenvező hazai sportsajtó is megemlítette azt, hogy miközben a társaság saját magát tartotta fenn a kinti mérkőzések gázsijából – a sportsajtó szerint: a kinti mérkőzések bevételeit saját zsebére inkasszálta –, a Magyar Vöröskeresztnek is küldött húszezer dollárt.

MHK-próbán vettek részt az MTK futballistái az Üllői úti pályán. Balról: Gellér Sándor, Kovács Imre, Bukovi Márton edző, Kovács II József, Hidegkúti Nándor, Mészáros Miklós és Bosánszky Jenő

Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Östreicher Emiltől tudhatjuk, hogy a brazilok hetvenezer dollárnak megfelelő összeget fizettek a hét dél-amerikai mérkőzésért.

A Bp. Honvéd sokat veszített azzal a portyával, amely a történetének legviszhangosabb nemzetközi sikerét jelentette, egyebek mellett a Madrid-válogatott elleni döntetlennel, a CF Barcelona, az AC Milan és az Internazionale elleni diadalokkal, a Flamengo és a Botafogo elleni mérkőzésekkel. Ám a hazai megtorlástól félve külföldön maradó Puskás Ferenc, Kocsis Sándor és Czibor Zoltán soha többé nem

játszott a Honvéd mezében, itthon pedig a dél-amerikai túráról hazatérőket eltiltották. Bozsik, Bányai, Budai II, Faragó, Kotász, Rákóczi május elejéig nem játszhatott bajnoki mérkőzést, a csapat a tizenegyedik helyen végzett az 1957-es, félidényes bajnokság tizenkettes mezőnyében. Bajnoki címet a Honvéd csak huszonöt éves várakozás után, 1980-ban nyert.

A korszakban többször is nevet váltó MTK más utat járt. Ami az alapcsapatot illeti: a negyvenes években kisebb kluboktól megszerzett élvonalbeli játékosokkal vagy éppen ifistaként szerződtetett tehetségeket felnevelve formálódott a gárda. Az ebben az időszakban a legtöbbet játszó tizenegy futballistából, Börzsey János (160), Kovács I Imre (160), Hidegkuti Nándor (157), Sándor Károly (155), Lantos Mihály (154), Palotás Péter (153), Kovács II József (142), Gellér Sándor (133), Zakariás József (126), Szolnok István (111) és Kárász

A brazilok hetvenezer dollárnak megfelelő összeget fizettek a hét dél-amerikai mérkőzésért

A Bp. Honvéd csapata 1956 decemberében, Rómában. Állnak, balról: Bányai, Kocsis, Tichy, Budai II., Czibor, Kotász, Elöl: Rákóczi, Dudás, Törőcsik, Puskás és a gárdához Spanyolországban csatlakozott Grosics.

Fotó: Fortepan / Kovács József

A három válogatott játékossal, Lantos Mihállyal, Sándor Károllyal és Szusza Ferencel is megerősített Honvéd a hideg olasz téltől repült át a braziliai nyárba, forróságba. A kint élő magyar emigránsok óriási szeretettel fogadták a játékosokat

Endre (84) közül senki sem volt saját nevelésű, de senki sem érkezett a legnagyobb riválisok valamelyikéből, a Kispesttől illetve Honvédtól, a Ferencvárostól, illetve az ÉDOSZ-tól, az Újpesttől, illetve a Bp. Dózsától, vagy akár a Vasastól, a Csepeltől.

1948-ban, az egyesület fennállásának 60. évfordulóján örökös, tiszteletbeli elnöknek emelték a háború alatt megölt Brüll Alfrédet, ám a díszelnöki székbe Farkas Mihály és Marosán György ült. 1950-ben a politikai hatalom az egyesület támogatójának a Textilipari Dolgozók Szakszervezetét jelölte ki, s a klub nevét február 24-én Textilesre változtatta. Egy évvel később újabb gazdát kapott az egyesület: a rendszer gyűlölt erőszakszervezetének, az Államvédelmi Hatóságnak a csapata lett, immár Budapesti Bástya néven. Színt is váltott: piros-fehérbe kényszerült öltözni. Nem tartott sokáig a Bástya-korszak sem, miután az ÁVH megszűnt önálló szervezet lenni, s beolvadt a Belügyminisztériumba, az egyesület neve is újra megváltozott, Vörös Lobogó lett. A klub visszakerült a szakszervezet irányítása alá.

*A korszak nagy újítása,
a hátravont középcsatár
játékának tökéletesítése
e klubhoz köthető*

Így fordulhatott elő, hogy a nagyszerű Bukovi Márton keze alatt csak keveset változó játékoskeret öt év alatt volt MTK-, Textiles-, Bástya- és Vörös Lobogó-tag is.

A korszak nagy újítása – a hátravont középcsatár játékának tökéletesítése – e klubhoz fűződött. „Negyvenhétben, a közel-keleti portyáinkon szárkapocscsonttörést szenvedtem – mesélte évtizedekkel később Hidegkuti Nándor –, miközben az ágyhoz láncolt sérülésem, csapattársaim rendszeresen látogattak. Az egyik nap arról adtak hírt, hogy új edzőnk lesz, Bukovi Márton. Örültünk, mert személyében olyan trénerünk lett, aki visszahozta a régi MTK-iskolát, a kreatív, rövidpasszos játékot. A negyvenes-ötvenes évek fordulójára

Kovács I Imre kivezeti a Bp. Vörös Lobogótt a Stade de Reims elleni Bajnokságok Európa-kupája-mérkőzésre. Az MLSZ, máig sem tisztázott okból, a kék-fehéreket nevezte az első sorozatra, s nem a bajnok Honvédot

a magyar labdarúgás átalakult. A korszerű, helycserés támadójátékon kívül mind nagyobb szerepet kapott a hátravont középcsatár – ez pedig Bukovi Márton találmánya volt. Marci bácsi eleinte Palotással akarta betölteni ezt a posztot. Péter egy időben fedezetet játszott az MTK-ban, de nem volt jó formában. A közönség is kikezdte, s ez nagyon megviselte. Bukovi – mikor Höffling Norbert távozott tőlünk – Palotást állította centerbe, mégpedig speciális feladatokkal. Az volt az elképzelése, hogy Peti elől kezdjen, aztán szép lassan húzódjon hátra, amolyan harmadik fedezetnek. Aztán amikor alkalma kínálkozik, törjön be a réseken. Használja ki, amikor nem követi őt az ellenfél

középhátvédje, vagy kivonásával rés tátong majd az ellenfél hátsó alakzatában.”

Palotás ugyan bevált a hátravont középcsatár posztján, de miután a szíve egyre többet rakoncátlankodott, nem tudott eleget futni.

Az Öreg, akinek nevét ma a Hungária körúti stadion viseli, így folytatta: „Palotás az első két évben még csak öt-hat, aztán a következő két bajnokságban közel húsz gólt szerzett az új szerepkörben. Sebes Gusztai bácsi a válogatottban is kipróbálta, de Péter szívproblémái miatt nem tudta végigfutni a mérkőzéseket. A svájciak elleni, 1952. szeptemberi Európa-kupamérkőzésen Palotás kezdett, ám amikor kétgólos vesztesre álltunk, az első félóra végén én álltam a helyére. Megfordítottuk a mérkőzést, s attól kezdve éveken keresztül én töltöttem be ezt a posztot a válogatottban.”

Meg a klubjukban is. Az MTK a Vörös Lobogó-korszak elején, 1953-ban játszott talán a legjobban. Fura módon azért kapott kritikákat, mert túl öregnek bélyegezték a csapatot, ami azért különleges, mert a kulcsemberek többsége még 1957–1958-ban is bajnoki címet

*Az egyébként gólerős
Palotás Péter a szívproblémái
miatt nem tudta végigfutni
a mérkőzéseket*

nyert. Hoppe László a labdarúgó-bajnokságok történetéről szóló könyvében idézte Bukovi Márton „védekezését” a bajnoki cím megnyerése után, miután bírálták az edzőt, hogy túl öreg a csapata: „Azt mondják, öreg csapattal nyertünk... Szeretnék ezzel a megjegyzéssel leszámolni. Igaz, hogy Kovács Imre és Börzsey 1921-es, tehát közel jár a 33. életéhez, Hidegkuti 1922-es, Kovács Jóska 23-as, Zakariás 24-es. A többi mind elég fiatal. Ám különben is, én senkinek sem nézegetem a születési anyakönyvi kivonatát, csak a futballtudása érdekel. Márpedig ezek tudnak! Az együttesnek van formája, stílusa, elve, elképzelése.”

Hoppe felidézte, hogy Titkos Pál, a szövetség főtítkára az 1953-as év elején tartott labdarúgó-értekezleten úgy fogalmazott, a Honvéd elsősorban annak köszönhet, hogy az előző bajnokságban meg tudta előzni a vele szinte teljesen egyenrangú, s az egész magyar mezőnyből vele együtt magasan kiemelkedő másik nagy csapatot, hogy egy-két játékosának tudása világviszonylatban is a legmagasabb színvonalra emelkedett. Hoppe Titkos

Az MTK-t nem érte olyan veszteség, mint a Honvédot 1957 tavaszán, második lett a Vasas mögött

gondolatát továbbfűzve hozzátette: 1953-ban néhányan a Bástya-Vörös Lobogó játékosai közül is világszínvonalon teljesítettek.

Az MTK-t nem érte olyan veszteség, mint a Honvédot 1957 tavaszán, második tudott lenni a Vasas mögött a féldényes bajnokságban. Az 1957–1958-as szezont megnyerte, sorai-
ban Lantos Mihállyal, Hidegkuti Nándorral, Kovács I. Imrével és Sándor Károllyal, sőt kapott még szerepet Palotás Péter, Gellér Sándor és Börzsey János is. Utána már tényleg nem lehetett tovább halasztani a generációváltást, de a kék-fehérek 1961-ig (egyetlen kivétellel, 1959–1960-ban „csak” negyedikek lettek), még a képzeletbeli dobogón második vagy harmadik helyén végeztek.

Palotás Péter, a Vörös Lobogó játékosa a Stade de Reims elleni BEK-mérkőzésen. A középcsatár az előző fordulóban, az Anderlecht ellen megszerezte a BEK-történelem első mesterhármását

Zabolázatlan kalandkereső – Nyers-legenda

Nyers István a calcio magyar játékosai közül mindenkinél több gólt szerzett az Internazionalében és az AS Romában töltött évei alatt. Mégis, itthon szinte teljesen elfeledkeztek róla, hosszú évtizedeken keresztül

Az olasz cikkekben rendszeresen előfordul vele kapcsolatban a „zingaro” jelző, amely szó szerint cigányt jelent, az esetében azonban inkább a szó átvitt jelentésére, a zabolázatlan, kalandkereső, szabadságszerető emberre kell gondolni. Volt miből költekeznie, busás fizetést alkudott ki magának Milánóban, életszínvonalából pedig nem adott alább, a belvárosi luxuslakás és a magas szintű szórakozás alapigénye lett.

CSILLAG PÉTER

**Az ismeretlen magyar
világklasszis, avagy góleső
Párizsban, Milánóban
és Rómában**

Sporttörténelmi, politikai okok is magyarázzák, hogy a kétszeres magyar bajnok (1945, 1946), kétszeres olasz bajnok (1953, 1954), olasz gólkirály (1949), kétszeres magyar válogatott csatárt, írásunk főszereplőjét az utókor Magyarországon méltatlanul elfelejtette. A hiányt igyekezett pótolni a Rézsong Kiadó gondozásában 2024-ben megjelent, Nyers István – A világcsavaró Inter-gólkirály című könyv, ennek kutatási anyaga adja jelen rövid tanulmány alapját, az idézetek is az említett kiadványból származnak.

Nyers Istvánné Márkus Rozália és négy gyermeke egy már minden bizonnyal Budapesten készült képen (balra). Az ifjabb István a válogatott mezében, 1946-ban

Nyers István 1924. március 25-én született Franciaországban, Freyming-Merlebachban, ahol édesapja, az Ózd környékéről származó idősebb Nyers István dolgozott bányászként. Édesanyja, az Őcsényről való Nyers Istvánné (született Márkus Rozália) két lánygyermeknek adott már életet István előtt, 1927-ben pedig világra jött a második fiú, a később a Strasbourg, a Lazio, a kolumbiai Junior Barranquilla és a Saint-Étienne futballistájaként ismertté lett Nyers Ferenc. A család 1930 környékén Budapestre költözött, István itt járta iskoláit, több váltással összesen négy intézményben (Kiscelli utcai elemi iskola, Lajos utcai elemi népiskola, Margit körüti

elemi iskola, Tomori utcai továbbképző fiúiskola), majd az 1940–1941-es tanévben már a Budapest Székesfővárosi Községi Műszaki és Villanyszerelő Iparostanonciskolában tanult villanyszerelőnek.

Mindeközben az értesítőkből fellelhető adatok alapján minimum hét különböző címen laktak Nyersék, amiből arra következtethetünk, hogy igencsak hányatott és egzisztenciálisan kiszámíthatatlan volt a család élete. Az édesapát többnyire napszámosként tüntették fel, az édesanya egy időben a Gamma Rt. alkalmazottjaként dolgozott, ám erős a gyanú, hogy valamelyik családtagnak a Kábelgyárral is lehetett munkakapcsolata. Azt sem zárhatjuk ki, hogy a fiatalabb nővér, az anyja keresztnévét öröklő Rozália, István és Ferenc egyaránt szolgálatot teljesített a budai üzemben, hiszen mindhárman tagjai voltak a Kábelgyári SC-nek.

Legyünk pontosak: Rozáliáról csak erősen gyanítható, hogy azonos a rá külsőleg is hasonlító Nyers nevű sportolónővel, aki az egyesület 1942-es női kézilabdacsapatáról

Az értesítőkből fellelhető adatok alapján minimum hét különböző címen laktak Nyersék a hazatérésük után

készült fényképen szerepel. A női kézilabda-szakosztály vezetője akkoriban Zakariás Erzsébet volt, akinek bátyja, a későbbi Arany-csapat-fedezet Zakariás József a Kábelgyár futballcsapatában játszott, mások mellett Nyers István csapattársaként.

Az NB II-ben szereplő gyári klub 1942 szeptemberében igazolta át az Árpád MOVE (a III. Kerületi TVE akkori megfelelője) csapatától a 18 éves balszélsőt, akit 1944. októberében követett a kábelgyári színekben öccse, Nyers Ferenc. István addigra már túl volt néhány váltáson, a Népsport 1945. szeptember 14-i számában közölt interjúbán így foglalta össze Vándor Kálmánnak pályafutása addigi kanyarjait: „Még kölyök koromban a grundról kerültem a III. ker. TVE-be. Először a kölyök-, majd az ificsapatban játszottam. Mindkét időszakban válogatott is voltam. A Kerületből a

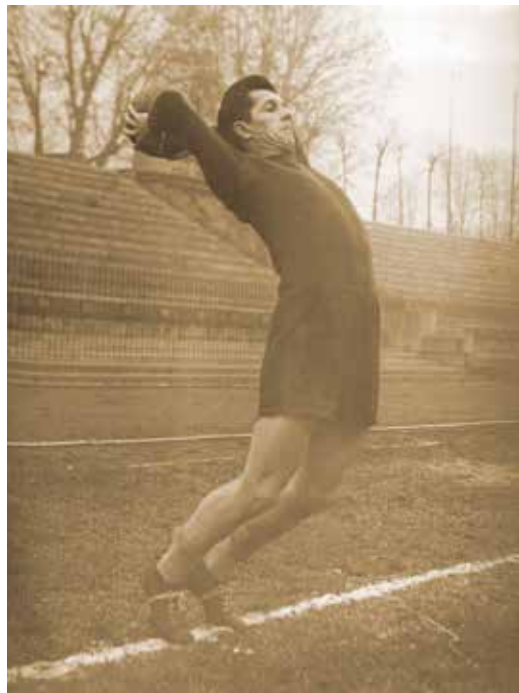
Válogatott játékosok nevelték, előbb Takács II József, majd Takács Géza is volt az edzője

Kábelgyárba mentem, ahol Takács II volt az edzőm, majd Szabadkára kerültem a SzVAK-hoz. Ott Takács Géza, a »Mari néni« kezei alatt kezdtem formába lendülni és mutattam meg tudásomat. Szabadkán nagyszerű életem volt. Nem fogom soha elfelejteni. Rövid ideig távol voltam a SzVAK-tól és a Ganzban játszottam, de hamar visszamentem Szabadkára. Most pedig az Újpestben vagyok és maradok is!”

A labdarúgóként is igen sikeres edzőtestvérek, a Kábelgyár kispadján ülő Takács József

Egy fényes pályafutás legcsillogóbb időszaka: Nyers István a szurkolók vállán 1954 májusában, miután az Inter megvédte olasz bajnoki címét. Jobbra játékostársa, Giacomazzi

Nyers István híres lett arról, hogy hihetetlen hasizmának köszönhetően a pálya közepéig be tudta dobni a labdát a partvonalról. De arról is, mennyire imádja a szép autókat

és a Szabadkán, majd Újpesten tevékenykedő Takács Géza jelentős szerepet játszott az ifjú csatár karrierjének indulásánál. A vajdasági településen a játékos civil életében is meghatározó fordulat történt: megismerte és feleségül vette Zvekanovics Annát, akinek családi gyökerei miatt kötődött a gyermektelen házaspár később is intenzíven a délvidéki városhoz, az 1990-es évek közepén itt telepedett le, a játékos sírja a helyi temetőben található.

Az 1945-ös interjúban említett újpesti lehetőség kölcsönösen gyümölcsözőnek tűnt, Nyers részese volt a háború utáni nyáron elnyert bajnoki címnek, az 1945–1946-os

idényben pedig 19 bajnoki mérkőzésen 18 góllal segítette hozzá az Újpestet az újabb bajnoki aranyéremhez. Időközben a válogatottban is bemutatkozott, játszott 1945. szeptember 30-án a Magyarország–Románia (7:2) mérkőzésen, valamint 1946. április 14-én az Ausztria–Magyarország (3:2) találkozón, mindkettőn góllal hálalta meg Gallowich Tibor szövetségi kapitány bizalmát. A mesés hazai kezdet aztán csúnya folytatásba torkollott: a korabeli sajtó néhány elejtett utalása és Zsengellér Gyula, akkori Újpest-játékos – fia, Zsengellér Zsolt újságíró révén tolmácsolt – visszaemlékezései szerint Nyers 1946 tavaszán pénzt lopott az öltözőben csapattársaitól. A botrányos eset nyomán elbocsátották az egyesülettől, neki pedig ezután az országban sem volt maradása. Nyáron engedély nélkül Csehszlovákiába távozott, a Viktoria Žižkov csapatához.

Prágában nem sokáig maradt, három bajnoki és néhány barátságos mérkőzésen lépett pályára a Viktoriában, 1946 őszén már

Egy botrányos eset nyomán elbocsátották az egyesülettől, sőt, az országban sem volt maradása

Párizsban futballozott. Rejtélyes közvetítők útján, egy későbbi fényképemlék alapján talán Berkessy Elemér segítségével eljutott a híre Helenio Herrerához, a Stade Français edzőjéhez. Az utóbb legnagyobb európai sikereit (Bajnokcsapatok Európa-kupája-győzelem 1964-ben és 1965-ben) az Internazionaleával elérő argentin tréner látott fantáziát a hazájától elszakadt magyar csatártehetségben, és szerződtette csapatához. Nem kellett csalódnia benne, a kelet-európai világviádor a francia fővárosban 1946 és 1948 között 62 bajnoki mérkőzésen 34 gólt szerzett, a csapat pedig végig a liga élmezőnyéhez tartozott, 1947-ben és 1948-ban egyaránt az első osztály táblázatának 5. helyén végzett. Érthető okokból különösen fontos és emlékezetes franciaországi élménye volt a Párizs–Budapest városi válogatottak közötti, 1946. novemberi mérkőzés (2:2), amelyen dicstelen távozása után nem egészen fél évvel szembe kellett néznie a magyarországi futballélet krémjével – fotó is bizonyítja például a Rudas Ferencsel vívott párharcát. A Le Parisien című lap 1948 januárjában saját kezűleg aláírt írásos ígéretet közölt a Stade Français magyar csillagától, aki a

*A supergai tragédiában
szörnyethalt Egri-Erbstein Ernő
ajánlotta be Nyers Istvánt
az Interhez*

pletykákat cáfolva határozottan közölte, hűséges marad csapatához és a városhoz.

A következő idényrajt mégis Olaszországban találta már. Az Internazionale igazolta át, Giulio Cappelli klubigazgatónak pedig nem más ajánlotta őt, mint az egy évre rá, az 1949. május 4-i supergai repülőgép-szerencsétlenségben társaival odaveszett Torino-szakvezető, Egri-Erbstein Ernő. Amikor a milánói vetélytárs sportvezetője csodálkozva visszakérdezett, hogy ha valóban ennyire ügyes a Párizsban tündöklő magyar támadó, akkor miért nem viszi el ő maga a Torinóhoz, a magyar edző így felelt (a választ később maga Cappelli tolmácsolta az olasz újságíróknak): „Leginkább azért, mert nincs rá szükségem, ott van nekem Mazzola, Loik, Gabetto, Menti, Ossola. És azért sem, mert a Torino tíz ponttal

A Milánó belvárosában nyitott méteráruboltjának nem kellett sok reklám: a Nyers név minden Inter-szurkoló számára vonzóvá tette az üzletet

megnyerte a bajnokságot, és az embereknek ez már unalmas. Nem mehet így tovább, erősebb ellenfelekre van szükségünk. Harmadrészt pedig azért, mert a játékosom voltál, a barátomnak tekintelek, és tudom, hogy Nyers átigazolásaért egy napon még hálás leszel nekem.”

Nyers István egy csapásra berobbant az Internél, első bajnoki mérkőzésén rögtön meszterhármassal mutatkozott be a Sampdoria ellen (4:2), elnyerte a szurkolók és a csapattársak bizalmát, góljai pedig később sem maradtak el. Vonatkozó Serie A-s statisztikái így alakultak a milánói évek során: 1948–1949: 36 mérkőzés/26 gól, 1949–1950: 36 mérkőzés/30 gól; 1950–1951: 36 mérkőzés/31 gól, 1951–1952: 29 mérkőzés/23 gól, 1952–1953:

31 mérkőzés/15 gól, 1953–1954: 14 mérkőzés/8 gól. Giuseppe Meazza, az Inter (és nem mellesleg a Milan) korábbi üdvöskéje a magyar csatár első mérkőzései láttán így foglalta össze véleményét: „Most nyílt alkalmam először alaposan megfigyelni Nyerset. Rettentően tetszik a játéka. Évek óta nem láttunk az Interben hozzá foghatóan kiemelkedő balszélsőt. Könnyedén szabadul el a védőjétől, és érti a játékot. Olyan gólt lőtt, amely kifejezetten lázba hozott, hiszen amúgy magyarosan rúgta meg a labdát, rendkívüli érzékkel. Nem értem, miért kell egy hozzá hasonló játékosnak ilyen messziről futni neki a tizenegyesnek, legalább öt métert szaladt a labdáig. A tegnap látottak alapján megkockáztatom, teljesítménye jobb, mint a csúcsformában lévő Colaussié. Az 1938-as világbajnokságon Colaussiból hiányzott a Nyerséhez fogható dinamikusság, robbanékonyság.” Hasonlóan szép szavakkal beszélt a csapattárs képességeiről az Intert 1948 és 1950 között erősítő Amadeo Amadei: „Rögtön megértettük, milyen fából faragták. Ballal és jobbal egyaránt kitűnően lőtt, gyors volt, kiszámíthatatlan, mesterien bánt a labdával.

„Évek óta nem láttunk az Interben hozzá foghatóan kiemelkedő balszélsőt” – dicsérte Giuseppe Meazza

Az 1955–1956-os idényben, az AS Roma csapatában. Állnak, balról: Bortoletto, Cardarelli, Galli, Eliani, Panetti. Elöl: Pandolfini, a világbajnok Ghiggia, Giuliano, Da Costa, Venturi és Nyers

A futballsztrár egy magazin címlapján a feleségével, Zvekanovics Annával, illetve a strandon, ahol persze „véletlenül” rátaláltak a fotósok

Specialitása volt a hatalmas bedobás, akár a pálya közepéig is képes volt behajítani a labdát, az ellenfél számára váratlanul helyzetbe hozva minket. Az életben extravagáns volt, kereste a kalandokat, a pályán azonban nagyszerűen működött az agya. Biztosan mondhatom, hogy ő volt a legjobb játékos azok közül, akik a második világháború után keletről Olaszországba szerződtek. Vele és Lorenzivel hárman tökéletesen megértették egymást.”

Szinte specialitásának számítottak a Milan elleni derbik. Első városi rangadóján góllal nyitott 1948 októberében (Milan–Inter 0:2), 1949 februárjában duplázott (Inter–Milan 4:4), a következő őszön 4:1-es Milan-vezetés után két góljával segített fordítani csapatának (Inter–Milan 6:5), 1950 novemberében győzelmet érő gólt szerzett (Milan–Inter 2:3), 1951 novemberében pontot ért a gólja (Inter–Milan 2:2), 1952 áprilisában csak sovány vigaszt (Milan–Inter 2:1), majd következett az 1953. november 1-i Inter–Milan mérkőzés, pályafutása talán legfényesebb pillanata. Az előző nyáron

„Ő volt a legjobb játékos azok közül, akik a második világháború után keletről Olaszországba szerződtek”

Carlo Masseroni klubelnökkel elmérgesedett anyagi vitái miatt kis híján távozott a klubtól, végül maradt, ám házi büntetés gyanánt nem léphetett pályára a csapatban. A tilalmat a többi klubvezető nyomására végül a Milan elleni említett csúcsmérkőzés előtt oldották fel, Nyers István pedig a legstílusosabban vett elégtételt: az Inter az ő három góljával győzte le örök riválisát (3:0). A közvélemény reakcióját a legpontosabban talán a neves olasz hetilap, a *Guerin Sportivo* 1953. november 3-i számának látványos címlapja világította meg: a fókuszban karikatúraszerű rajzon futballmezes labdarúgó vigyorog, ágyúból tüzel az előtte dominó módjára felboruló alakokra, a labdát

Az a bizonyos Guerin Sportivo-címlap, amely a Milant szinte egyedül megverő csillagot ünnepli

szimbolizáló ágyúgolyóban az „Inter–Milan 3–0” felirat látható, az eltalált áldozatok sorfalát a Milan csapatát megtestesítő játékos, továbbá Antonio Busini, a Milan szakmai igazgatója, Mario Mauprivez, az Internazionale alelnöke, Carlo Masseroni, az Internazionale elnöke adja, utóbbi zsebéből egy „Lemondás” fejléccel ellátott papírka kandikál ki. Az öles betűkkel kiírt cím pedig a következő: „Nyers megverte a Milant és Masseronit”.

Ideig-óráig helyreállt a rend, Nyers újra játszott, rúgta a gólokat, az Inter elnökével támadt személyes, főként a fizetés kérdésében elfajult konfliktusa azonban megmaradt. Ez

Az Internazionale elnökével támadt személyes, főként a fizetés kérdésében elfajult konfliktusa megmaradt

is közrejátszhatott abban, hogy 1954-ben csapatot váltott: az AS Romához szerződött. Két idényt töltött az olasz fővárosban. Római történetét dióhéjban így foglalhatjuk össze: 1954. augusztus 13-án esett át az orvosi vizsgálaton, a következő két évben 54 Serie A-mérkőzésen és két Közép-európai Kupa-mérkőzésen lépett pályára a sárga-vörösöknél, összesen 21 gólt szerzett, egy alkalommal ért el mesterhármast (Roma–Novara 5:3, 1955. február 6.). Az első idényben Jesse Carver volt az edzője – a Roma ötödik helyével megelőzte a nyolcadik Intert –, a másodikban pedig nem más, mint korábbi ferencvárosi ellenfele, a Juventust 1952-ben bajnoki címhez segítő Sárosi György. Vele hatodik lett a római csapat, amelynek csatársorát a magyar támadó mellett olyan csillagok fémjelezték, mint az 1950-es világbajnok uruguayi Alcides Ghiggia vagy az olasz válogatott, későbbi kétszeres olasz bajnok Carlo Galli.

Nyers a milánóinál halványabb, ám így is figyelemre méltó római időszaka végére már nem tartozott a legkeresettebb játékosok

közé, és bár felvetődött neve a Juventusnál, végül gyakorlatilag csapat nélkül maradt. Korábbi ganszos csapattársa, Kubala László igyekezett beprotezsálni a Barcelonához, erőállapota azonban már nem volt kielégítő. A klubkeresés és a bizonytalanság keserves évei után a Serie B-s Leccóban kötött ki 1958-ban, két idény után átigazolt a Marzotto Valdagnóhoz, egy évvel később, 1961-ben végleg befejezte a labdarúgást.

A fényűzés, a luxus, a divat – talán nélkülözéssel terhelt gyermekora miatt is – erősen vonzotta Nyers Istvánt. Drága autók, elegáns dívák, népszerű sztárok forogtak körülötte, a személyes archívumában megőrzött gazdag fotóanyag még focisillagok körében is szokatlanul magas életszínvonalról árulkodik. Hozzá kell tenni: párizsi, milánói és római játékosévei alatt pénzsűkében legfeljebb saját pazarlása következtében lehetett. A Stade Français jóvoltából Franciaországban betekintést nyerhettem a megállapodásba, amely rögzítette a játékos busás járandóságát: 7000 frank havi fix fizetés, edzésenként 350 frank, megnyert bajnokinként 700 frank, döntetlen esetén 350 frank, barátságos mérkőzések után 450/200 frank, amatőr csapatok elleni

*A fényűzés, a luxus, a divat
– talán nélkülözéssel terhelt
gyermekkora miatt is
– erősen vonzotta*

találkozóknál 300/150 frank volt a tarifa. Tekintve, hogy Franciaországban 1946 októberében az átlag havi fizetés 6500 frank körül mozgott, a labdarúgó juttatása kifejezetten magasnak volt mondható, ráadásul a klub biztosította ellátását és lakását is a gazdag környéknek számító 16. kerületben, a Rue Marbeau 8. szám alatti házban. Valószínűleg tényleg nem lehetett oka a panaszra, az 1946. novemberi Párizs–Budapest városközi rangadó (2:2) után így számolt be a francia oldalon játszó honfitárs helyzetéről Tóth Lajos, a Vasas hátvédje: „A feleségével együtt most úgy élnek Párizsban, mint kiskirályok. Abban a szállóban laknak, amelyikben első éjszaka mi aludtunk. Előttünk valami indiai nábob lakott azokban a szobákban. Nyersnek mindene megvan, amit szeme-szája kíván. Szinte a tenyerükön hordják a franciák.”

*2004-ben, a Budapestről érkezett vendégek kedvéért a szabadkai háznál
még egyszer magára öltötte az Internazionale fekete-kék mezét*

Olaszországban mindez hatványozottan igaz volt, népszerűsége és anyagi megbecsültsége ekkor már a korabeli magyarországi viszonyokhoz képest szinte felfoghatatlan. Körtársai szerint elegánsan öltözködött, kerülve az olyan divatficamokat, mint az akkoriban egyes futballisták körében népszerű tarka nyakkendők viselése. Kellemes orgánumú, nyitott személyiség volt, kutyát tartott, szeretett cigarettázni, a drága amerikai fajtákat szívta, fénykorában is naponta minimum tíz szálát. Távozása után kiszámolták: ha a neki kifizetett pénzeket összeadják, az Internek gólonként 750 ezer lírába került a szerepeltetése.

Nyers István három gyengéje és egyben nagy szenvedélye a szerencsejáték, a sportfogadás és a lóverseny volt

Az 1954-es olaszországi árviszonyok szerint az egy gólra eső pénzből 5640 kiló kenyeret, 93 750 szál cigarettát vagy 147 pár cipőt vásárolhatott. Fennmaradtak olyan feljegyzések is, amelyek alapján a játékosársak sem nézték mindig jó szemmel viselkedését, kihágásaival, pazarló életmódjával, szabályokon kívüli szerepével megosztotta az öltözőt is. Jól ismerte pályán kívüli életét a 13-szoros olasz válogatott, interes csapatárs, a már idézett Amadeo Amadei is, aki a róla adott jellemzésében kitért arra is, hogy Nyers István legfőbb gyengéje és nagy szenvedélye a szerencsejáték volt. „Mosolyogva élte az életét. Főként az érdekelte, hogy jól szórakozzon. Szerette a sportautókat, a drága ruhákat, a vidám társaságot, szinte minden pénzét ezekre költötte – és nem kevés pénzről beszélek.”

A szerencsejáték, a sportfogadás és a lóverseny Bolognában is meghatározta mindennapjait. Visszavonulása után, az 1960-as években ugyanis az emilia-romagnai városban telepedett le feleségével, lakásuk a Via Castellata

Szabó Julianna, a második feleség 2015-ben, a szabadkai temetőben, az elkészítettetett dízsírhelynél

nevű belvárosi utcában volt, közel a város néhány jelentős szórakozóhelyéhez. Interjúkban tett megjegyzései szerint Nyers Bolognában egy jóakarója vegyi anyagokkal foglalkozó vállalatánál volt alkalmazásban, ez azonban inkább afféle tiszteletbeli állás lehetett, az őt ismerők szerint ugyanis többnyire törzshelyein, például a Bar De Marchiban töltötte napjait. Korábbi, saját nevével reklámozott milánói méteráruüzlete ekkorra befuccsolt, állítólagos római autókereskedésére vonatkozólag sincsen már utalás az időszakból, azonban családi adatok szerint felesége tulajdonaként működhetett egy milánói virágbolt.

A visszavonult futballista nem élt egészséges életet, amint az személyes vallomásából is kiderül: „Rengeteget ettem, szünet nélkül dohányoztam, legalább negyven szálát szívtam naponta. És mellé ittam napi tizenöt kávét.” Szívinfarktus szorította visszafogottabb életre, nyughatatlan jellemével azonban később sem bírt, Szabadkán töltött utolsó évei sem nélkülözték a merész fordulatokat. Neje halála után feleségül vette addigi bejárónőjét, olaszországi utazásairól sem mondott le, lehetőségeiről pedig sokat elmond, hogy állítólag taxival járt a vajdasági településről Ferihegyre. A visszavonultan élő futballistát 2004 őszén

*Utolsó évei sem nélkülözték
a merész fordulatokat.
Neje halála után feleségül vette
addigi bejárónőjét*

a budapesti Képes Sport, a szabadkai Szabad Hét Nap című lap újságírói egyaránt felkeresték, majd a Sport Tv képviseletében látogatást tett nála Szepesi György is. A televíziós interjú maradt az egykori Inter-gólkirály utolsó nyilvános szereplése, 2005. március 9-én, 81 évesen, agyvérzés következtében elhunyt a vajdasági városban. Első egyszerű sírját a szabadkai temetőben utóbb Massimo Moratti Inter-elnök személyes döntésére, az Inter finanszírozásából díszes fekete márványsírra cserélték. Nevét a délvidéki Tóthfalu településen az alapító Utasi Jenő katolikus pap kezdeményezésére 2011 óta utánpótlás-akadémia viseli. Az ötletgazda plébános így indokolta döntését: „Amikor elhatároztuk a futballakadémia megalapítását, olyan névadót kerestünk, aki kötődik ehhez a vidékhez, egyúttal példakép lehet a fiataloknak, így esett a választás Nyers Istvánra, az olasz gólkirályra.”

Az Albergo Nyers Perugiában. Eredeti tulajdonosa a magyar futballcsillag tiszteletére választotta ezt a nevet

Mintha másik bolygóról csöppentek volna köztünk

Armi Kuusela, akit néhány nappal az olimpia előtt választottak meg az első Világszépének, virágokkal jutalmazza a győztes magyar futballistákat. Beara (balra) irigykedik Kocsisra, Zakariásra, Lórántira, Grosicsra és a többiekre

A konferencia programjának összeállításakor szem előtt tartottuk, hogy lehetőleg ne a korszak már sokszor feldolgozott témáival foglalkozzunk, igyekezzünk újdonságokat közreadni. Ugyanakkor meggyőződésünk, hogy nem lenne teljes az időszak feldolgozása a válogatott legnagyobb sikereinek felelevenítése nélkül. Következzen tehát a címnyerések, a diadalok, a hangos sikerek – és egy örökké fájó vereség felidézése.

DÉNES TAMÁS

Az Aranycsapat leghíresebb mérkőzései a külföld szemével

Az Aranycsapat 1952-ben megnyerte a helsinki olimpiát, 1953-ban – elsősorban a római stadionavatón aratott győzelmének tulajdoníthatóan – az Európa-kupa győztese lett, majd diadalmaskodott Londonban az Évszázad mérkőzésén. A következő évben az előző világbajnokság két legjobbjának legyőzésével bejutott a vb-döntőbe, de ott aztán vereséget szenvedett a korábban „tönkrevert” nyugatnémetektől. A következő oldalakon a külföldi reakciókat idézzük fel.

Puskás Ferenc büntetőjét kivédte Vladimir Beara a helsinki olimpiai döntőben. Ám mivel a csapatkapitány valódi találatáról nem találtak fényképet, a Béke és Szabadság ezt a jelenetet „minősítette” gólnak

1952. augusztus 2-án szerezte meg első olimpiai bajnoki címét a magyar labdarúgó-válogatott. Ha úgy tetszik: akkor lett a csapatból Aranycsapat. A tornán diadalmenetben végigmasírozó gárda a döntőben a jugoszlávokat verte meg 2:0-ra.

A döntő előtt a magyar táborban szinte mindenki biztosra vette, hogy az addigra már 14 aranyéremnél járó küldöttség az Olimpiai Stadionban újabb arannyal gazdagodik majd. Nem ment könnyen: a 71. percgig nem esett gól. Akkor Puskás elhúzta a labdát Beara mellett, és 7 méterről kényelmesen a hálóba lőtt. A csapatkapitány jóvátette korábbi hibáját: a 36. percben lőtt tizenegyesét a jugoszláv kapus kivédte. A 88. percben dőlt el minden, Czibor találatával. „Az olimpián bebizonyosodott, hogy mind az öt csatárunk gólképes. Az ellenfelek szomorúan vették tudomásul, hogy nemcsak Puskásra és Kocsisra kell

figyelniük. De miközben a nemzetközi sajtó a dicséretünktől volt hangos, itthon az újságok azt hangsúlyozták, hogy a világ legerősebb csapatai nem indulhattak a helsinki olimpián. Kétségtelen, hogy a NOB szabályai szerint a profik nem vehettek részt a tornán, de a magyar csapat ellenfelei közül csak az olaszok álltak ki az A-válogatottjukhoz képest gyengébb tizeneggyel” – emlékezett vissza később Sebes Gusztáv.

A jugoszlávok elismerték a magyar futballisták tudását, sikerük jogosságát. „A jugoszláv követség egyébként hazaérkezésünk után fogadást adott, amelyre hivatalos volt az egész magyar vezetőség. De senki sem mert elmenni, egyedül én képviseltem a magyar sportot” – utalt később Sebes a furcsa politikai helyzetre. Ehhez egyébként a zseniális rádióriporter, Szepesi György is szolgált egy adalékkal: „1952-re már rendszeressé váltak az élő közvetítések a rádióban. Egy kivétellel. A helsinki olimpián a magyar–jugoszláv futballdöntőt felvétélről adtuk. Hogy nem lehetett élőben, annak politikai okai voltak. Ha ugyanis kikaptunk volna Jugoszláviától, akkor alaposan megvágva megy le az anyag.”

Ha már itt tartunk: nem adott aztán a Rádió élő közvetítést az 1953. májusi olasz–magyar-ról sem, mégpedig az aznapi választások miatt.

Ha kikaptunk volna Jugoszláviától, akkor alaposan megvágva megy le a rádióközvetítés

Felesleges volt az aggodalom, Puskás Ferenc és Hidegkuti Nándor vezérletével 3:0-ra nyert a magyar csapat. Ez a diadal talán még az olimpiai bajnoki címnél is nagyobb visszhangot kiváltó siker volt, amelyre valóban az egész világon felkapták a fejüket a futball barátai. Hidegkuti Nándor így emlékezett: „A római győzelem után Európa legjobbjának kiáltottak ki bennünket. Szerintem a sikernek az volt a fő oka, hogy a csapatban hat-hét kiforrott tudású klasszis – az akkori világsajtó szerint világklasszis – játszott.”

Az angolok fél évvel később ezt a gárdát akarták mindenáron legyőzni. Addig még soha nem szenvedtek a kontinensről érkezett válogatottól vereséget saját pályájukon. Ám a svédek elleni hazai döntetlen miatt nem a legjobb előjelekkel útra kelő magyar csapat álmjátékkal, 6:3-ra nyert. Billy Wright, az angol válogatott csapatkapitánya, az első futballista, aki a háromoroszlános mezben elérte a századik válogatottságot, utóbb bevallotta: „Nagyon

Wright odasúgta:

„Nem lesz itt semmi gond, Stan, ezeknek még rendes szerelésük sincsen”

lebecsültük a magyarokat. Ráadásul nem csupán taktikai téren. Amikor kivonultunk a pályára, lenéztem, és észrevettem, hogy a magyarok furcsa, könnyű futballcipőt viselnek, ami a bokacsont alatt végződött. Hátrafordultam a mögöttem lépkedő középcsatárukhoz, Stan Mortensenhez, és odasúgtam neki a végzetes szavakat: Nem lesz itt semmi gond, Stan, ezeknek még rendes szerelésük sincsen.” Billy Wright elismerően idézte fel Puskás Ferenc „visszahúzó” gólját: „Puskás, az utolérhetetlen Puskás hirtelen ott termett előttem a labdával. Azonnal a becúszás mellett döntöttem, a tekintetemmel kizárólag a labdát figyeltem,

A Helsinkiből 16 aranyéremmel hazatérő diadalmas magyar olimpiai csapat végigvonult a körúton. Az első sorban (a sportlövő Takács Károly mellett) három futballista, Kocsis Sándor, Grosics Gyula és Puskás Ferenc

Biztos vagyok abban, hogy ez a szerelés tíz esetből kilencszer sikeres lett volna. De ez volt a tizedik, mert az ellenfelem Puskás volt. Viszszahúztam a labdát a talpával, így aztán az én becsúszó lábam csak a levegőt kaszálta. Ugyanolyan gyorsan megvillant a briliáns bal lába, és a labda máris békésen pihent a hálóban.”

Az angolokat sokkolta Hidegkuti Nándor középcsatár játéka. Tanácstalanul figyelték, hogy a center, aki az első percben már megszerezte a vezetést, hirtelen visszalép szinte a fedezetek vonalába, és onnan irányít. Harry Johnston, az angol középfedezet, aki

*Az Évszázad mérkőzésén
az angolokat sokkolta
Hidegkuti Nándor, a hátravont
középcsatár játéka*

ráadásul a későbbi angol értékelések szerint Stan Mortensen és a mérkőzés idején már 38 éves Stanley Matthews mellett a hazai csapat legjobbja volt, lidércesnek nevezte az emléke-it: „Nekem kellett volna Hidegkutit őriznem, ezért gyakran kiléptem a középpályára. Így aztán engem ért az első magyar hurrikán a Wembley-ben. A teljes tehetetlenség érzése volt a legborzalmasabb, semmit sem tudtam tenni azért, hogy elkerüljük a súlyos vereséget.”

Stanley Matthews, az első aranylabdás, így emlékezett: „Az öltöző felé mentünk, és Harry azt mondta nekem, egyszerűen nem tudja, mit csináljon. Menjen vele, vagy maradjon? Teljesen összekavart bennünket, hogy Hidegkuti hátravontan játszott. Egy ilyen képességű futballista, ha őrizetlenül játszik, kivégezi az ellenfelet. Ez nem azt jelenti, hogy ha szorosabban fogtuk volna, akkor nyerünk, de így semmi esélyünk sem volt.”

A magyar csapat aztán kiütéssel megnyerte a májusi visszavágót is, 7:1-re verte

Puskás Ferenc gólja a római stadionavatón. Rómában nagyot lépett az Aranycsapat az Európa-kupa megnyerése felé, még ha matematikailag nem is ott vált biztossá a trófea elnyerése

*Billy Wright és Puskás Ferenc, a két csapatkapitány választ a londoni angol–magyar előtt.
Középen Leo Horn játékevezető*

a teljesen új tizeneggyel érkező angolokat. Gil Merrick, a kapus így nyilatkozott utána: „Soha, hosszú profi pályafutásom alatt egyetlen egyszer sem kaptam egy mérkőzésen hét gólt. Borzasztó élmény volt azt látni, hogy csak jönnek és jönnek, feltartóztathatatlanul. Amikor a második félidőben hat perc alatt három gólt kaptam, az futott át az agyamon – ez katasztrófa.”

Tom Finney, a legendás csatár évtizedekkel később a Puskás Ferencről könyvet író Rogan Taylornak elevenítette fel az emlékeit: „Ivor Broadisnak nagyszerű a humorérzéke. Amikor Budapesten bementünk az öltözőbe, s levette a cipőit, mindenkire odament, s azt mondta: »Vigyázz, nehogy kesztyű nélkül érintsd őket, tüzesek!« Aztán még hozzátette: »Először jöttem úgy le a pályáról, hogy leégett a nyelvem.« Arra célzott, hogy annyit loholt kilógó nyelvvel a magyarok után a forró nap-sütésben, hogy a nap megégette azt.”

*Ivor Broadis annyit loholt
a magyarok után a forróságban,
hogy a nap megégette
kilógó nyelvét*

Malcolm Allison, a későbbi híres menedzser akkoriban a West Ham United együttesében futballozott. A pesti mérkőzést követő bajnoki fordulóban éppen a Népstadionban középhátvédet játszó Syd Owen ellen lépett pályára. Így emlékezett: „A meccs előtt kezeltam Syd Owennel, s kérdeztem tőle, milyen volt a magyarok ellen futballozni. Azt felelte, Malcolm, olyanok voltak, mintha egy másik bolygóról csöppentek volna közénk.”

Egyébként rengeteg híresség jött el a mérkőzésre, köztük két ősz hajú legenda, Jimmy Hogan, az MTK korábbi legendás edzője és a

Grosics Gyula egyik bravúros robinzonádja a londoni Wembley-ben. Bár a magyar csapat végig kézben tartotta a mérkőzést, jól jöttek a Fekete Párduc fontos pillanatokban bemutatott nagyszerű védései

kétszeres világbajnok olasz szövetségi kapitány, Vittorio Pozzo, aki azt mondta: „Nem lehet nem szeretni azt a csapatot, amely úgy futballozik, mint a magyar.” Áradozott Jules Rimet, a FIFA a búcsújára készülő elnöke is: „Még sosem láttam olyan nagyszerű játékot, amilyent a magyar válogatott bemutatott.”

Az angolok kétszeri legyőzése után nem csupán itthon, hanem külföldön is a magyar válogatottat emlegették a svájci világbajnokság egyik esélyeseként. S az ázsió csak nöött a két dél-amerikai óriás kiejtése után. A brazilok elleni 4:2 Svájcban nem került másnap a

„Még sosem láttam olyan nagyszerű játékot, amilyent a magyar válogatott bemutatott”

lapok címlapjára, Ferenc Ferdinánd trónörökös szarajevói meggyilkolásának 40. évfordulója elvitte a terjedelmet. Ugyanakkor a norvég Aftensposten, Dagbladet és VG, a svájci Berner Tagwacht és Berner Tagblatt, valamint a brit The Daily Telegraph, Daily Mirror és Manchester Guardian anyagai meglehetősen hasonló tónusban tálták az eseményeket. Kiemelték, hogy a második félidőben a brazil csapat kifejezetten durvulni kezdett, s emiatt fulladt kis híján botrányba a mérkőzés. Ellenértben a svájci lapokkal, a tudósító brit újságok (a The Times kivételével) címlapsztorinak tartották a találkozót kísérő botrányt, illetve a meccs utáni verekedést. Kár, hogy ezekről több szó esett, mint a játékról, mert a magyar csapat nagyszerű győzelmet aratott egy kiváló erőkből álló ellenféllel szemben. Amúgy a brazilok nagyon nehezen nyugodtak bele a kiesésbe. Ameddig a „semleges” sajtó elismerte a magyarok fölényét, győzelmét megérmeltnek tartotta, Rio de Janeiróban és São

Paulóban nehezen viselték, hogy ismét nem sikerült megszerezni a világbajnoki címet, sőt még évtizedekkel később sem tudtak napi-rendre térni efölött.

A Placar, a legnépszerűbb ottani sportújság 2006-ban kiadott különszámának egyike – amelyben egyébként a szerző, Max Gehringer a Berni csoda, O milagre de Berna címmel írta meg vezércikkét, de nem a magyar–brazília, hanem a nyugatnémetek elleni döntőnkre utalt – egy oldalt szentelt a berni csatának, címében portugálra fordítva a szókapcsolatot: A Batalha de Berna. Kiemelte Nilton Santos és Pinheiro Tóth II elleni durva szabálytalanságát, megjegyezve, hogy ezzel kezdődött az ütközet. Azt is felidézte, hogy a korabeli brazil lapok részrehajlással vádolták meg Ellis bírót, akit egyszerűen tolvajnak bélyegeztek. Azért is hibáztatták, mert szerintük Kocsis a negyedik gól előtt kiment vizet inni, s anélkül viszatért, hogy a játékvezető engedélyt adott

*A korabeli brazil lapok
részrehajlással vádolták
Ellis bírót, akit egyszerűen
tolvajnak bélyegeztek*

volna erre. Szerintük lesről is fejelte a gólt – szerencsére ezt mindenki cáfolhatja, aki a legnagyobb videómegosztón megkeresi a találkozó összefoglalóját. Megjegyzendő, hogy a brazil lap nem tett említést a lefújás után a gyepen, a folyosón, vagy az öltözőben törtétekről, a berni csata, szerinte, kizárólag a kilencven perc alatt, a gyepen zajlott. Ám így fejeződik be a visszaemlékezés: A berni csatában 42 szabálytalanságot ítélt meg a játékvezető, egy olyan korszakban, amelyben fele ennyi alapján is kirívóan durvának minősítettek egy mérkőzést. Brazília újra csak vesztesen térhetett haza. Magyarország

Az Aranycsapat klasszikus tizenegye. Állnak, balról: Lóránt Gyula, Buzánszky Jenő, Hidegkuti Nándor, Kocsis Sándor, Zakariás József, Czibor Zoltán, Bozsik József, Budai II László. Elöl: Lantos Mihály, Puskás Ferenc és Grosics Gyula

pedig továbblépett a negyeddöntőből. Ahogy ilyenkor lenni szokott – pedig hol voltunk még akkoriban a bulvársajtó nagy felfutásától Nyugat-Európában –, az eset képtelennél képtelenebb történeteket szült. A mérkőzést a kor egyik sztárbírója, Arthur Ellis vezette, aki jó nagy butaságra ragadtatta magát a meccsre visszaemlékezve: „Ennyi év után visszagondolva, meg vagyok győződve arról, hogy a hírhedt berni bunyó a politika és a vallás összecsapása volt. A kommunista Magyarország politikájának és a katolikus Brazília vallásának összecsapása. A saját vérem is fortyogott később. Nem azért, mert egy brazil

nő az autómra köpött, amikor próbáltam elhagyni a stadiont, és nem is azért, mert a brazil szurkolók kórusa lekommunistázott. Jobban bántott, hogy a FIFA fegyelmi bizottsága sajnálatos módon nem állt ki az ítéleteim mellett, nem foglalkozott a két kiállított brazil, Nilton Santos és Humberto, valamint Bozsik ügyével, hanem átadta azokat az érintett labdarúgó-szövetségeknek. Csak ez a három játékos nem kapott büntetést a pályafutásom során azok közül, akiket kiállítottam.”

A magyar szövetség, illetve a magyar küldöttség vezetői természetesen nem tiltották el a világklasszis jobbfedezetet az elődöntőtől. „Cucu” játszott az uruguayiak ellen. Hat évvel a világbajnokság után, az akkor induló és később a világ legtekintélyesebb angol nyelvű futballmagazinjává emelkedő World Soccer első számában Jack Rollin, a jeles újságíró „A valaha volt legjobb futballmeccs?” címmel idézte fel a magyar–uruguayi mérkőzést: „Mindkét csapatból akadtak hiányzók,

*„Meg vagyok győződve arról,
hogy a hírhedt berni bunyó
a politika és a vallás
összecsapása volt*

Már a kivonulásnál sem tűntek nagyon vidámnak a főszereplők. A feszültséggel teli Bozsik József a magyar, az apai ágon egyébként svájci Bauer pedig a brazil tizenegyet vezeti ki a berni stadion gyepére

Négyszer ünnepeltek gólt a magyar futballisták a brazilok elleni mérkőzésen. Itt éppen Kocsis Sándor köszönti Hidegkuti Nándort. A végén fordított volt a szereposztás, „Kockát” ölelgették a társak

Puskás a magyarok, Varela, Abbadie és Miguez az uruguayiak oldalán. A szervezők mindent megtettek a későbbi bonyodalmak megelőzése érdekében, a partvonalon kívül rengeteg egyenruhás rendőr sorakozott fel. Briliáns pozíciós játék, első osztályú passzolás csúcsebességen, ez jellemezte a játékot. A magyarok többet kezdeményeztek, az uruguayiak nem mentek bele az egyéni akciókba, igyekeztek biztonságra törekedni. Mindazonáltal nem volt ez egyirányú forgalom, még akkor sem, amikor Czibor megszerezte a vezető gólt. Az uruk közül különösen Schiaffino remekelt, aki korábbi szerepköréhez képest mélyen hátrahúzódva irányított. A magyarok azonban sokkal gyorsabbnak tunket gondolkodásban és játékban egyaránt, megérdemelten vezettek az első félidő után. Sőt, kevéssel a második megkezdése után Hidegkuti, ragyogó csukafejessel, megszerezte a második gólt is. Az ezúttal Puskás posztján játszó Hidegkuti nagyobb területet felügyelt, mint bárki más a csapattársai közül. Azt hihettük

A magyarok sokkal gyorsabbnak tunket gondolkodásban és játékban, megérdemelten vezettek

volna, hogy az egyre inkább szakadó eső és a kétgólos hátrány kedvét szegi a dél-amerikaiaknak, ám ehelyett minden korábbinál erőteljesebb támadásokba kezdtek. Átvették a játék irányítását, s ekkoriban a magyarok védői néhány tőlük teljesen szokatlan hibát követtek el. Schiaffino pazar átadásából Hohberg higgadtan szépített. A közönség nagy része vad örömben tört ki, várta a további folytatást. Még szűk negyedóra hátra volt. Az uruguayiak is megéreztek az esélyt. Hohbergnek sikerült is kiegyenlítenie. Társai letéperték, szinte agyonszerették. A végsőkgig fáradt gólszerző majdnem élettelenül feküdt a gyepon, teljesen kimerült. Kivitték, percekén át ápolták a

Kocsis Sándor és Czibor Zoltán figyeli, mire megy az „Öreg”, azaz Hidegkuti Nándor Pinheiróval, a brazilok középhátvédjével. Castilho kapus is csak közeli szemlélője az izgalmas jelenetnek

partvonal mellett. Alig öt perccel később véget ért a rendes játékidő. A hosszabbításban Schiaffino előtt adódott az első nagy helyzet, alighogy kapura lőtte a labdát, két védő zuhant rá. Fájdalmi voltak, de ez eltörpült amellet, hogy látta, labdája kipattan a kapufáról. Ez volt az uruguayiak utolsó helyzete. A folytatásban ugyanis Kocsis két pazar fejesel eldöntötte a találkozót. Másoli alighanem mindkettőnél hátrálhatott volna, de ez semmit sem von le a csodálatos Kocsis érdemeiből. Balszerencse, hogy egy különben nagyszerűen játszó csapatot kivégezhetnek kapusa hibái. Miután a dél-amerikaiak így győzték le előtte Angliát, ez lehetett akár valamiféle isteni igazságszolgáltatás. A magyar csapat

fantasztikusan futballozott, talán legjobban története során. Nem sokkal maradt el mögötte az uruguayi válogatott sem. Azt a magas színvonalat, amelyet ez a mérkőzés elért, nehéz lesz bármikor is újra elérni.” (Maradva a World Soccer-nél: a tekintélyes brit magazin ezt a találkozót minden idők negyedik legjobb futballmérkőzésének rangsorolta. Csak az 1970-es olasz–nyugatnémet vb-elődöntő, a 2005-ös Liverpool–AC Milan BL-döntő, s a Puskás Ferenc négy gólját is hozó, 1960-as, Real Madrid–Eintracht Frankfurt BEK-döntő előzte meg!)

A világsajtó a magyar csapatot ünnepelte – a britek például idézték az angol szövetségi kapitányt, Walter Winterbottomot, aki azt mondta, még nem látta a magyar csapatot így küzdeni –, az egységes szólamból csak egy fals hang szűrődött ki: a német Kickeré. A lap, amelynek szerkesztői a cikkük megírásakor már pontosan tudták, hogy a magyar válogatott a nyugatnémetekkel vívja majd a világ-bajnoki döntőt, keményen bírálta a győzteseket: „A magyar csapatot tegnap meg lehetett volna verni. A brazilok is megmutatták a

A World Soccer a találkozót minden idők negyedik legjobb futballmérkőzésének rangsorolta

magyarok védelmének sebezhető pontját, azt is, hogy nem is olyan nehéz legyőzni őket. Grosics újból közepes klasszisú kapusnak bizonyult, Bozsik sem volt ura a labdának. Nem irányított a háttérből, mint azt sok döntő jelentőségű mérkőzésen tette. Hidegkuti is veszített játékeréjéből...”

Mindezt egy olyan sorozat után írták, amelyben a dél-koreai válogatott elleni 9:0, s a nyugatnémetek elleni 8:3 után a magyar válogatott egyaránt 4:2-re legyőzte Dél-Amerika legerősebb két válogatottját, az előző világbajnokság ezüstérmesét, Brazíliát és a világbajnok Uruguayt. Utóbbit egy olyan találkozó, amelyet Uruguayban azóta is az évszázad mérkőzésének, „El partido del siglo”-nak neveznek. Aki akkoriban itthon olvasta a Kicker bírálatának fordítását, nagyon mérges lett, még talán meg is sértődött. Pedig az utolsó mondatok egyike a jövőbe látott: „A csapat talán túl erős mérkőzéssorozatot bonyolított le és nélkülözi a frissességet.”

A magyar csapat talán túl erős mérkőzéssorozatot bonyolított le és nélkülözi a frissességet

Ma már tudjuk, sajnós, volt igazság a bírálatban. A magyar válogatott 2:0-s vezetése után 3:2-re elveszítette a világbajnoki döntőt. Természetesen a nemzetközi sajtó akkor és a későbbiekben is nagy terjedelemben foglalkozott a világbajnoki döntővel, illetve a nagy esélyes magyar válogatott vereségével. Érdemes kiemelni a semleges svájci sportsajtó zászlóshajójának, a zürichi Sportnak a mérkőzésről írott tudósításának részletét. „Úgy tűnt, Magyarország azonnal elhúz – Puskás és Czibor a 6., illetve a 8. percben már gólt szereztek –, de ettől még az ellenfelet nem kényszerítette térdre. Ezt követően Morlock a 9. percben egy

A „csukafejesek” nagy mestere, Hidegkuti Nándor 2:0-ra alakítja az állást a világbajnoki címet védő uruguayiak elleni vb-elődöntőben. Ez volt a magyar válogatott történetének első 120 perces csatája

találattal szépített, majd Rahn a 18. percben kiegyenlített. Ezután a 66 percen át döntetlenre álltak, amíg Rahn 6 perccel a vége előtt megszerezte a döntő gólt, amire Magyarország már csak kihagyott helyzettel tudott válaszolni. Szenzációt szenzációra halmozva jutott el ez az 5. világbajnokság odáig, hogy Magyarország és Németország mérkőzzenek meg egymással a döntőben. A szenzációk sorozata azonban az utolsó két mérkőzésen sem ért véget, hiszen veszített a zürichiek kedvence, Uruguay a bronzéremért vívott küzdelemben, és veszített a fogadóirodák nál 6:1 arányban biztos győztesnek tippelt magyar

A német csapat folyamatosan fejlődött, a magyaroknál a fáradtság jelei mutatkoztak (nem feltétlenül fizikailag)

válogatott a berni döntőben. Mi lett a megjósolt döntősökkel: Magyarország–Brazília, Magyarország–Uruguay? Hát másképp alakult! Németország került ki győztesen! A beharangozók során már rámutattunk arra, hogy a német csapat legnagyobb erényének az tűnt, hogy a világbajnokság alatt folyamatosan fejlődött, mérkőzésről mérkőzésre javult, míg a magyaroknál a fáradtság jelei mutatkoztak (nem feltétlenül fizikailag). Németországot az Ausztria ellen az elődöntőben aratott 6:1-es győzelme még jobban felpörgette. A német tizenegy a döntőre teljesen topformába került, mind fejben, mind testileg, és bizonyította, hogy töretlen a küzdőszelleme. Azt gondolnánk, hogy egy csapat, amely a döntőben nyolc perc után kétgólos hátrányban van a kifejezetten erős védekezése ellenére, könnyen feladhatja. De ők inkább még jobban felszívták magukat, és hamar kiegyenlítettek. S ha valaki a 18. és 84. perc közötti, tehát több mint egy órán át elhúzódó «birkózás» után azt mondaná, hogy a német győzelem véletlen

Kocsis Sándor, az 1954-es torna gólkirálya, akinél addig senki sem szerzett több gólt a vb-történelemben, s akié mindmáig a legjobb gótlátlag a legalább öt gólt elérték között, kétszer bevette a hosszabbításban az uruk hálóját

A magyar válogatott az 1954-es világbajnokság döntője előtt. Balról: Puskás Ferenc, Grosics Gyula, Lóránt Gyula, Hidegkuti Nándor, Bozsik József, Zakariás József, Lantos Mihály, Buzánszky Jenő, Tóth Mihály, Kocsis Sándor, Czibor Zoltán

volt, a helyzet az, hogy a 2:0-ról való felzárkózás a győzelmet teljesen jogossá teszi. A győzelem nem született könnyen a németek számára. Az utolsó percre nem volt biztos, hogy Rahn a lefújás előtt hat perccel szerzett vezető gólja elég lesz ahhoz, hogy megnyerjék a döntőt. A győzelem egy hajszálon múlt, vagyis inkább egy öklön, egész pontosan Turek öklén, ami kiütötte Czibor labdáját a sarokból. Így lett vége a küzdelemnek egy dupla drámai tetőponttal: először jött a harmadik talál, amikor mindenki szurkolt, hogy legyen hosszabbítás. Ez azonban később sem változott, hiszen a mérkőzés annyira látványos és annyira szép volt, hogy a több mint 60 000 ember minden további nélkül tovább állt volna az esőben, nem is beszélve a kiváltságosokról a tető alatt. A második tetőpont pedig Turek mentése volt, nem sokkal a vége előtt. Hogyan is írjuk le az olvasónak, hogy milyen tartalmas játékot láthattunk, milyen cseles labdavezetéseket, milyen okos, és

*A zürichi Sport szerint:
„Ha hiányzott volna,
ezrek mondják: igen,
ha Puskás ott lett volna.”*

taktikus fordulatokat, milyen gyors futásokat, milyen fantasztikus cseleket és milyen erőteljes párharcokat? Szeretnénk önöket arra emlékeztetni, amit az utóbbi években írtunk a magyarokról, illetve, amit a világbajnokság korábbi szakaszában önök is megcsodálhattak. Ezek a magyarok most a vesztes oldalon állnak, ennek az utóbbi négy évben veretlen csapatnak meg kell elégednie az ezüstéremmel. Ebben Puskásnak is szerepe van! Ezt azonnal mindenki megmondta. Ha hiányzott volna, ezek mondják: igen, ha Puskás ott lett volna. De éppen ez teszi fel a német győzelemre a koronát, hogy

Czibor Zoltán gólt szerzett a világbajnoki döntőben. Meg az olimpiai döntőben is, két évvel korábban. Aztán 1961-ben a BEK-döntőben is. Ilyen „triplázást” rajta kívül csak Puskás Ferenc és Ángel Di María ért el

Puskás is ott volt a pályán. És nem is volt rossz, góllal nyitott, ami bizonyíték arra, hogy nem volt különösebben rossz állapotban. Ha ez a magyar csapat, amely a kontinens csapatai közül elsőként legyőzte saját pályájukon az angolokat, amely megnyerte az olimpiát és amely 31 mérkőzésen át veretlen volt, most csak második lett, az azt jelenti, hogy a legyőzője nagyszerű játékot játszott, még akkor is, ha a magyarok nem voltak a legjobb formájukban.”

Brian Glanville, a kiváló brit futballszakíró – 93 évesen is szerencsére még köztünk

Körülbelül harmincezer német volt Bernben, Herberger csapata szinte hazai pályán játszhatott

van – így tekintett vissza a döntőre a *The Story of the World Cup* (A világbajnokság története) című könyvében: „A nagy kérdés a döntő előtt az volt, hogy Puskás játszik-e. Játszhat, jelentették. Aztán meg, hogy nem játszhat. Ő reménykedett. A bokája egyre jobban lett. A németek felajánlottak egy speciális kezelést, de a magyarok visszautasították. Végül Puskás játszott, s ez hibás döntésnek bizonyult, egyfajta igazolásaként annak, hogy a csapatkapitány ereje többet ért, mint Sebes és Mándi megérzése. Ciro Verrati, az olasz újságíró beszélt Sepp Herbergerrel, aki képes volt arra, hogy nagyobb erőt adjon a játékosainak talán még annál is, mint amennyivel valóban rendelkeztek. Az osztrákok ellen 30 000 német volt Bázelen, s nagyjából ugyanannyi ment a döntőre Bernbe is. A németek szinte hazai pályán játszhattak. Meg akartak mindenkit lepni, Herberger azt mondta, mindenütt azt hallja, hogy az lenne a világbajnokságok történetének legnagyobb meglepetése, ha fel tudnák

tartóztatni a magyar gólgepeket – de ők igenis erre készülnek.

Esős nap volt, s ezzel mindkét csapatnak és a nézőknek is meg kell birkóznia. Sebes azt mondta, nem is játékosai fizikai fáradtságától tart leginkább, hanem hogy az idegi teher nagy lesz rajtuk. Puskás tehát játszott, kimaradt ellenben az uruguayiak ellen kifejezetten jól játszó Budai, aki soha nem volt persona grata Puskásnál.”

A szintén tekintélyes France Football a döntő utáni első számának címlapján azt írta: „Meglepetés Svájcban, a Jules Rimet-kupán. Legyőzve az esélyes magyarok! Németország 1954 bajnoka.” A L'Équipe, a francia sportnapilap első számú szakírója, Gabriel Hanot, az ötvenes évekbeli európai sportújságírás egyik legkiválóbb alakja a magyar csapatot követte a tornán. Ő tudósított az első magyar–nyugatnémet mérkőzésről, a berni botrányról, az uruguayiak elleni elődöntőről, majd a fináléről is. Hanot is úgy ítélte meg, hogy a németek, elsősorban Turek hibái miatt, borzalmasan kezdtek, de aztán megérdemelten nyerték meg a mérkőzést. Elsősorban a győztesek jobb

A L'Équipe kitért arra is, hogy „ahogyan 1950-ben, az outsider ezúttal is legyőzte az esélyest”

erőnlétét és jobb csapatjátékát emelte ki. Érdekes, hogy Hanot Puskást a kihagyásra visszavezethetően dekoncentrálnak látta, ellenben Kocsist, aki a tornán kizárólag ezen a mérkőzésen nem szerzett gólt, dicsérte, a legjobb magyar csatárnak ítélte. Szerinte a németek robusztusak, a magyarok törekenyek voltak, de utóbbival nem az alapvető fizikai erő hiányára, inkább a rossz erőállapotról utalt.

A L'Équipe főcímében megállapította, hogy a németek a magyarok első vereségét okozták 1950 óta, és világbajnokok lettek. Kitért arra is, hogy „ahogyan 1950-ben, az outsider legyőzte az esélyest”. Sokat mondó az alcím, amely nagyszerű döntőt emleget, amelyben a kiválóan játszó német csapat rákényszerítette az akaratát a fáradt magyarokra.

Hidegkuti Nándor a nyugatnémetek elleni döntőben. A futballtörténelem egyik legkiválóbb középcsatárának még negyven évvel az elvesztett berni mérkőzés után is kicsordultak a könnyei a finálé jeleneteit látva

Elsősorban a pályán kívül veszítettük el a vb-döntőt

Grosics Gyula munkában a nyugatnémetek elleni világbajnoki döntőben. Haláláig meggyőződése volt, hogy ha megnyerték volna a mérkőzést, nem tartóztatják le fél évvel később. Fotó: Fortepan/ETH Zürich

Az Aranycsapat, a magyar labdarúgó-válogatott 1954. július 4-én elveszítette történelmének legfontosabb mérkőzését, a világbajnoki döntőt. Milyen okok vezettek ahhoz, hogy a csoportszakaszban 8:3-re legyőzött németek a Wankdorf Stadionban 0:2-ről fordítani tudtak? Ezt igyekszik megvilágítani e tanulmány, felhívva a figyelmet számos, eddig még alig ismert tényre és körülményre.

SZÖLLŐSI GYÖRGY

**Futballtörténelmünk
legnagyobb meglepetésének
ritkán felfedett,
valódi okai**

Győzelem esetére minden játékosnak Nyugaton beszerezhető személygépkocsit és régóta halogatott dél-amerikai, pénzes túrát ígért a hatalom (a kommunizmus előtt vagyontokat kerestek a Közép- vagy Dél-Amerikába utazó magyar klubcsapatok), de a kilátásba helyezett jutalmakból nem lett semmi. A történetet megismerve végképpen valósággá válik, amit addig csak üres szavaknak hittünk: a két, státusza szerint amatőr válogatottból a németek a „körítést” tekintve profik voltak a magyarokkal összehasonlítva.

A 8. percben még minden szépnek tűnt a döntőben. Puskás Ferenc vezető gólja után a szükségjobbbszélő, Czibor Zoltán is a kapuba talált. Társai boldogan ünnepelték

Az 1954-es berni döntőben, óriási meglepetésre, a nyugatnémet válogatott 3:2-re legyőzte az esélyesebb, a torna korábbi szakaszában az előző világbajnokság első és második helyezettjét is kiejtő magyarokat. Felülkerekedtek, hogy aztán a nyugati profi sport és futball fokozatosan felülmúlja a keleti, versenyképtelen sportstruktúrát.

A kétezres évek első fél évtizedében újjáépített Wankdorf Stadion melletti sétányon az emlékművé lett egykori eredményjelző immár az örökkévalóságnak mutatja: Ungarn–Deutschland 2:3. A körülményeket

és a következményeket ismerve túlzás nélkül nemzeti sokknak mondható eredmény – sok más, a magyarság által elszenvedett csapással ellentétben – az egész világ figyelmétől kísérvé alakult ki, és hatása is globálisan értelmezhető.

Ma már közhelynek számít, hogy a német gazdasági csoda, a háború utáni talpra állás emblematisztikus állomása, egyben katalizátora volt ez a finálé – a berni csoda (Das Wunder von Bern, ahogy az ötvenedik évfordulóra készült német kultuszfilm címe is mondja) –, de a mérkőzésnek a magyar futball és Magyarország történelmére gyakorolt hatását is érdemes vizsgálni. Grosics Gyula fogalmazta meg először nyilvánosan, hogy „ha nem veszítjük el a döntőt, akkor lehet, hogy nincs ötvenhat”, de a FourFourTwo eredeti, brit kiadása is írt arról, hogy a Budapesten a berni döntő után kitört zavargások az 1956-os forradalom főpróbájának tekinthetők. Az összefüggés nyilván nem ennyire közvetlen, és nem is szabad elfogadnunk a leegyszerűsítő kijelentéseket, de tény, hogy az addig megállíthatatlan Aranycsapat

*Grosics Gyula megfogalmazta:
„Ha nem veszítjük el a döntőt,
akkor lehet, hogy nincs
ötvenhat”*

összeomlása a legfontosabb pillanatban, a megkoronázás küszöbén, a világbajnoki döntőben a kommunista diktatúra által sanyargatott magyarok utolsó örömét is elvette, büszkeségének maradványát is porrá zúzta. A drámai és az egész nemzetet letargiába döntő végkifejlet elképesztő, egy futballvereség normális következményeit messze túlnövő hatása persze abból is következett, hogy a korábbi győzelmeket propagandacélokra használó rezsim maga srófolta a legmagasabbra a várakozást. A világbajnok magyar labdarúgókat köszöntő, kétmillió példányban kinyomtatott bélyeg várt volna a borítékokra hétfő reggel a postahivatalokban. A Hősök terén éppen az emelvényt ácsolták a csapat ünnepélyes köszöntésére, annak tudatában, hogy az 1952-es, 16 aranyat, köztük az első futballaranyat hozó helsinki olimpia után százezer, a következő évben, a 6:3 után, egyes becslések szerint már egymillió ünneplő ember várta haza a csapatot. Közben a rádióban Szepesi György elcsukló hangon közvetítette a döbbenetes vereséget, és mondta, sulykolta,

*A győzelmeket
propagandacélokra használó
rezsim maga srófolta
a legmagasabbra a várakozást*

hogy „Ne legyen elkeseredés, hallgatóim, oda-haza”, amivel persze éppen az ellenkezőjét érte el annak, amit kért.

Hiszen mindenki érezte, hallotta, hogy riporter maga is a végsőkig elkeseredett. Általában itt szoktak következni a fájdalmas megjegyzések és fejtegetések a balsorsról, a végzetről, jöllehet a tények ismeretében én inkább a balfácánságot és a vezetői hibák elképesztő sorozatát idézem fel. Ha mindenképpen általános érvényű következtetéseket akarunk levonni mindabból, ami a döntő előtt és magán a mérkőzésen történt, azt állapíthatjuk meg, hogy kilenc évvel az egyaránt elvesztett világháború után a „nyugati” NSZK-ban

Toni Turek, aki a németek szemében hőssé vált a hajrában mutatott teljesítménye alapján, lábbal tisztáz Hidegkuti Nándor elől a berni döntőben. Fotó: Fortepan / ETH Zürich

annyival profibb menedzsment és szemlélet jellemezte a futballválogatottat, mint a „kommunista” Magyarországon, ami elég volt ahhoz, hogy a mindenki által sokkal jobb képességűnek elismert Aranycsapatot legyőzze ellenfele. Ezt a kijelentésemet alább tények és jelenségek egész sorával támasztom alá.

Közismert és megható mese az Adidas-stoplik legendája, vagyis hogy az NSZK játékosainak Adi Dassler, a világceg alapítója személyesen készítette a futballcipőket, amelyeken ekkor először lehetett ki- és becsavarással egyszerűen kicserélni a stoplikat, ha eső miatt hosszabb, a csúszós talajon mélyebben megkapaszkodó tüskékre volt szükség (amint

ez a döntőn be is következett). Ez rendben is van, de miért tekintjük szenzációnak, hogy az ellenfélnek volt világszínvonalú felszerelése? Miért fogadjuk el fenntartás nélkül, hogy a mieinket, az országos válogatottak ellen négy és fél éve veretlen világsztárjainkat nem segítették a legjobb hazai cipőkészítők, akik akár több garnitúra, különféle talajra készült focicsukával szerelhették volna fel a csapatot? Ja, hogy az NSZK-ban akkor ez már természetes volt, míg nálunk a kommunizmusra általánosan jellemző „bénázás”, a rossz anyagból készült, gyenge minőségű és sokszor így is nehezen hozzáférhető termékek világa köszöntött be?

De hadd említsek mást, amiben igazán gazdagok voltunk az előző évtizedekben: a szakmai háttér. Ami 1954-re éppen ki nem használt szakmai háttér lett.

A németeknél kizárólag szakmai és nem politikai szempontok döntöttek arról, ki legyen például a szövetségi kapitány vagy a futballszövetség elnöke. Sepp Herberger, a náci

Miért tekintjük szenzációnak, hogy az ellenfélnek volt világszínvonalú felszerelése, s nem a klasszis magyaroknak?

Adi Dasslert a németek a győzelem egyik fő részeseként ünnepelték, a cserélhető stoplik legendája része lett a sportág folklórjának. Vajon miért nem volt a magyaroknak rendes felszerelése?

Sebes Gusztáv 1948-tól több nagyobb, fontos sportpolitikai tisztséget is betöltött. Volt az OTSB elnökhelyettese, vagy éppen a MOB elnöke. A képen Emil Zátopekkal, a cseh csodafutóval

Fotó: Fortepan / Bojár Sándor

Németország, a Harmadik Birodalom szövetségi kapitánya folytathatta a munkát, miután újraalakíthatták a Nationalelfet. A szövetség, a DFB elnöki posztját az egykori elismert játéktevezető, a politikailag legalábbis „szeplős” múltú Peco Bauwens töltötte be 1950 és 1962 között.

Ezzel szemben nálunk a kommunista átrendeződés nélkül elképzelhetetlen lett volna, hogy Sebes Gusztáv legyen a válogatott szövetségi kapitánya, sőt korlátlan ura, hiszen – és ez hatalmas problémákhoz vezetett, mint később látni fogjuk – sem csapatmenedzser, sem szövetségi elnök, sem senki nem befolyásolhatta az így a teljes felelősséget viselő és a legnehezebb döntésekkel is egyedül maradó Sebest. A korábbi egyszeres válogatott Hungária-, azaz MTK-játékost még a magyar futballszakemberek második vonalához sorolni is csak jóindulattal lehetett, amikor Guttman Béla, Orth György, Toldi Géza mellett még egy sor nagy tudású magyar edző dolgozott a nagyvilág

Sebes Gusztávot még a magyar futballszakemberek második vonalához sorolni is csak jóindulattal lehetett

különböző csapatainál, s az 1938-as döntősök, Zsengellér Gyula és Sárosi György éppen csak visszavonultak a futballtól. Idehaza Kalmár Jenő, Jávor Pál vagy Bukovi Márton jelenthette volna a megoldást a szövetségi kapitányi posztra, ha a kommunista párt nem az egyébként több más fontos sportpolitikai tisztséget is betöltő Sebest jelöli ki erre a kulcsfontosságú pozícióra. Kétségtelen, hogy találhattak volna rosszabb megoldást is, és az is, hogy Sebest elfogadta a csapat hangadó zsenije, Puskás Öcsi, az edző pedig jó érzékkel a fiatal kispeseti balösszekötő köré építette csapatát, hiába futkosott rajta kívül is világklasszisok sora a

Werner Liebrich a két csapat első mérkőzésén folyamatosan rugdosta Puskás Ferencet. Kíméletlen belépőinek következményeként a magyar csapatkapitánynak két mérkőzést ki kellett hagynia

magyar pályákon. De Sebes eszközrendszere, intelligenciája, taktikai érzéke éppen akkor bizonyult végesnek és kevésnek, amikor a legnagyobb szüksége lett volna az edzői erényekre és a tekintélyre.

Sokszor halljuk a németekkel kapcsolatban a doppingvázat, ami azt jelentené, hogy tiltott teljesítményfokozó szerekkel éltek a vb-n. Nos, ez egyértelműen hamis vád, hiszen semmit sem tiltottak akkoriban, nem létezett sem doppingvizsgálat, sem doppinglista. Az pedig, hogy többen is láttak injekciós tűket, fecskendőket a németek öltözőjében, majd

Az NSZK orvosi stábja egyenesen följárlotta a segítségét a sérült Puskás gyógykezeléséhez

szemeteskukájában, csak annyit jelent, hogy az orvosi stábjuk is lényegesen többet tudott segíteni a németeken, mint a magyarok csapatorvosa. (Idevágó érdekesség, hogy a vb-n dr. Kreiszl László sebész volt kint, de az Arany-csapat körüli orvosi feladatok ellátásában hasonló rendszerességgel részt vevő másik „doki”, Pollatschek Gyula alapvetően fogorvos volt. Csak hát már 1920-ban elbocsátották az állásából baloldali meggyőződése miatt, majd 1945-ben orvosigazgatói ranggal rehabilitálták.) Az NSZK orvosi stábja egyenesen följárlotta a segítségét a két csapat 8:3-as magyar győzelemmel végződő csoportmeccse után a sérült Puskás gyógykezeléséhez – Werner Liebrich sportszerűtlenségéért cserébe akartak talán törleszteni valamit –, amit a mieink természetesen kommunista öntudattal (vagy csak kötelező bizalmatlanságból) visszaautsítottak. Már ez az abszurd helyzet önmagában jelzi, hogy mekkora különbség volt felkészültségben, felszereltségben a két orvosi stáb

között. Teljesítményfokozók – talán éppen egy háborús recept alapján – pedig valószínűleg léteztek, szokatlanul sok német játékos kapott gyanúsán egyszerre hasonló májbetegséget a döntő utáni hónapokban, amikor a csapat teljesítménye jelentősen vissza is esett (a mieink a következő 18 meccsükből egyet sem veszítettek el, a németek 12-t!). Szerintük csak vitamíninjekcióról volt szó, de be kell vallanunk, nálunk még ilyesmi sem volt akkoriban, vagyis a vádaskodásunk ebben az esetben is csak ránk hullik vissza, a magyar stáb felkészületlenségét bizonyítja.

Egymást követték a rossz vezetői döntések a magyar válogatott háza táján. Szó szerint a háza táján. Sokféle szempont érvényesülhetett a solothurni főtéren álló szálloda, a Krone kiválasztásakor, de megint csak nem a szakmai szempontok lehettek túlsúlyban. A magyar csapat szállása valóságos átjáróház volt, boldog-boldogtalan bejárt és próbált a sztárok közelébe kerülni, Puskás sérülésekor például még egy helyi paraszt, egy csontkovács is bejelentkezett, hogy személyesen ígérjen azonnali gyógyulást a világ legjobb játékosának, amennyiben az igénybe veszi a szolgáltatásait. De

Egy csontkovács is bejelentkezett, hogy személyesen ígérjen azonnali gyógyulást a balösszekötőnek

ennél is nagyobb volt a baj, amikor elkövetkezett a döntő előestéje, és ahogyan az már évtizedek óta szokás volt, felsorakoztak a téren a környék fúvószzenekarai, amelyek mindig július első szombatján szoktak összejönni, hogy megtartsák vidám, de hangos fesztiváljukat a kisváros főterén. Tekinthetjük ezt is a balsors jelének, de ha hozzátesszük, hogy Herberger parancsára a nyugatnémet csapatmenedzser egy holland szurkolók által már korábban lefoglalt szállodát vásárolt ki teljes egészében a német válogatott számára az erdő közepén, a teljes nyugalom érdekében, akkor láthatjuk, megint nem balszerencsés, hanem „balfék” döntésről van szó. De nemcsak a döntő előtti éjszaka nem tudtak aludni a magyar játékosok, hanem három nappal korábban, a hatalmas erőpróbát jelentő, sikerrel megvívott, a

Puskás Ferencet tényleg nem kímélte Werner Liebrich. Heinz Kwiatkowski kivetődött a magyar csapatkapitány elé, akinek láthatóan fájdalmai vannak az ütközés után

*A magyarok első gólja az uruguayiak ellen. Szerzője Czibor Zoltán, a képen jobbra Hidegkuti Nándor.
Jobbra: Gulyás Géza, Sándor Károly és Puskás Ferenc civilben a mérkőzés előtt*

világbajnoki címvédő Uruguay elleni elődöntő után sem. Mégis ki számított volna a mieink stábjában arra, hogy esetleg hosszabbítás is lehet a mérkőzésen? Pedig a 2×15 percben döntötte el Kocsis Sándor két fejes gólja az elődöntőt (Juan Alberto Schiaffino két kapufája után). Sokan ezt a találkozót tartják minden idők legnagyobb világbajnoki összecsapásának, ám akár így van, akár nem, az tény, hogy elment az utolsó vonat a lausanne-i pályaudvarról, mire a mieink végeztek a zuhanyzással. (A vonat amúgy ma is óránként jár, és alig másfél óra az út Solothurnig). Pánikszerű kapcsolódás kezdődött, aminek a végén, különleges

engedéllyel az ész- és pártszerűtlenül sok svájci frank felhasználására vonatkozóan, taxikkal jutottak haza a világbajnoki cím magyar várományosai. Már pirkadt, amikor ágyba kerültek egy elképesztő mérkőzés után. (Manapság a meccsek utáni regeneráció a szakmai és orvosi munka egyik legfontosabb része a profi futballcsapatoknál).

S ha már a regenerációnál tartunk... Megint csak a fura és át nem gondolt vezetői döntések okozták a legnagyobb zavart a csapat – a korábban felsorolt anomáliák ellenére is a megszokott medréből nehezen kilendíthető – életében. A jó szándék megkérdőjelezhetetlen, de minden a feje tetejére állt azzal, hogy a nagy döntő előtt megjelentek Svájcban a feleségek, akiket korábban soha, egyetlen mérkőzésre sem engedett ki az országból a kommunista diktatúra. Az engedmény annak volt köszönhető, hogy a vb-re induló csapatot búcsúztató budapesti banketten Puskás Ferencné – ezt tőle tudom – a többiek unszolására összeszedte a bátorságát, és felszólalt a vezető elvtársak

*Az elődöntő után taxikkal
jutottak haza Lausanne-ból
a világbajnoki cím magyar
várományosai*

(köztük Farkas Mihály honvédelmi miniszter) jelenlétében, hogy elmondja, végre a feleségek is szeretnének ott lenni az Aranycsapat sikerének helyszínén, hiszen még egyszer sem utazhattak el a válogatottal. (Persze, a nyugati világ vonzó fénye, az áruházak kínálata, a „vasfüggönyön túlra” utazás akkoriban elképzelhetetlen luxusának minden velejárója is csábította a hölgyeket). A bátor felszólalás eredménye az lett, hogy a nejek ígéretet kaptak: ha a csapat bejut a döntőbe, kiutazhatnak ők is Svájcba. Bár ne tették volna! Akihez megérkezett a felesége, az értelemszerűen a megszokottól mindenben különböző módon készült a döntőre, akihez pedig nem (mert bártnőket, menyasszonyokat nem utaztatott a sporthivatal), azt éppen ezért zökkenetesen ki a furcsa jelenség. Mindehhez kapcsolódott a mára szerteágazó legendáriummá terebélyesedett pletyka, hogy egyes játékosok a szálloda hölgy alkalmazottjaival töltötték a döntő

*Akihez megérkezett a felesége,
az a megszokottól mindenben
különböző módon készült
a döntőre*

előtti éjszakát, amely pletykát részben éppen Czibor Zoltán táplálta egyik, Zakariás József hírbe hozó nyilatkozatával, de a másik gyanúba kevert játékos, Kocsis Sándor sem cáfolta, amikor Kő András újságíró a hetvenes években megkérdezte tőle, hogy növel töltőte-e az idejét a finálé előtti éjszakán. Kocsis válasza ez volt: „Ha minden játékos így tett volna, annak a csapatnak akkor is meg kellett volna nyernie a világbajnokságot.”

Sebes Gusztáv is listázta a magyar csapatot hátráltató körülményeket önéletrajzi (de nyilvánvalóan nem saját kezével írt)

Bozsik József és a Puskás házaspár a világbajnokság idején készült fotón. Utólag biztosan állítható: hiba volt a feleségek kiutaztatása, amit éppen Puskás Ferencné harcolt ki

könyvében, az Örömök és csalódásokban, de mindannyiszor a balszerencsét okolta, vagy valaki mást – a magyar szakvezetés és technikai stáb felelősségét nemigen állapította meg sehol. A keret összeállításánál sem, amellyel kapcsolatban a mai napig sokan felróják, hogy a jobbszélső Sándor Károlyt nem nevezte Sebes a vb-re, hiába volt kint velük Svájcban, megfigyelői feladatokkal bízták csak meg. De az is értetlenséget szült, hogy a csatársor átlagához képest szerényebb képességű Tóth Mihályt Sebes a brazilok elleni negyeddöntő után újra betette a tizenegybe, emiatt pedig a balszélső Czibor Zoltán

jobbszélsőként játszott. Polémiát okozott, hogy Puskás Ferenc nem teljesen egészségesen tért vissza a pályára. Ezek is érdekes kérdések, s a szövetségi kapitány jobbára válaszolt is rájuk visszaemlékezéseiben, arra a következtetésre jutva, hogy megfelelően döntött minden esetben. A legfontosabb kérdést, hogy miért nem a csapat standard jobbszélsője, a vb gólkirályának, Kocsis Sándornak addig is nagyszerű gólpasszokat adó, vele különleges harmóniában játszó Budai II László játszott, elintézi annyival, hogy Budai „rossz formában volt”, ami egyszerűen nem igaz. Az pedig példátlanul rossz, végzetes pszichológiai és pedagógiai következményekkel járó, utólag szinte megmagyarázhatatlan döntés volt, hogy Sándor úgy lehetett ott a kerettel a vb-n, hogy tudvalévő volt, nevezés hiányában egy percet sem játszhat. Mert azt ugye nem fogadjuk el magyarázatnak, amit Czibor Zoltán mondott nekem alig leplezett megvetéssel a hangjában: „Szó sem volt arról,

„Sándort azért vittük magunkkal, hogy az ulticsapathoz meglegyen a negyedik ember”

Talán a kép is mutatja: Szusza Ferenc és Sándor Károly nem volt éppen felhőtlen viszonyban Sebes Gusztávval. „Csikarra” nagy szükség lett volna a berni döntőben is. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Az újpesti balszélső, Tóth Mihály két mérkőzésen játszott a világbajnokságon: a brazilok elleni negyeddöntőben (a képen Djalma Santossal csatázik) és a döntőben

hogy a Csikar játszani fog, csak azért vittük magunkkal, hogy az ulticsapathoz meglegyen a negyedik ember”. (Mármint Puskás, Kocsis és Czibor mellé...)

Egy-egy hiba, egy-egy szakmai tévedés még simán belefért volna, de ennyi szerencsétlenkedés és hozzá nem értés a valóban, törvényszerűen bekövetkező balszerencse (eső, játékvezetői tévedések) mellett már nem. Hiába volt korábban szobaellenőrzés és nagy szigor minden este az egyre növekvő önbizalmú játékosok szállásán, éppen a döntő előtt borult föl teljesen a rend, nem kis részben a feleségek már említett megérkezése miatt, és azért is, mert az igazán veszélyesnek tartott ellenfelek, a brazilok és az uruguayiak legyőzése után már mindenki csak a nagy győzelemre készült.

A győzelmi bankettre, a prémiumra, az imperialisták felett aratandó végső és fölényes győzelem megünneplésére. A csapat körül

*Barcs Sándor, az MLSZ elnöke
politikai okokból
nem lehetett ott
a világbajnokságon*

egyre több volt a karrierista konjunktúralovag, a politikai alapon utazó kísérő, és egyre kevesebb a józan, tapasztalt szakember.

Önmagában felfoghatatlan, hogy például maga az MLSZ elnöke, az angolul kiválóan beszélő s egyébként megbízható (kisgazdából lett) kommunistának is számító Barcs Sándor mondvacsinált politikai okból (vacsorázni vitte a budapesti Mátyás pincébe a BBC tudósítóját) egyszerűen nem lehetett ott a vb-n, lehúzták a kiutazók listájáról. Jelentkező bizonyára akadt helyette más, feltehetően nyelvtudás nélkül, pedig nem

A Csodacsatár filmet eleve azért készítették, hogy karikírozzák a futballimádatot. De „baj” lett belőle, Puskás külföldön maradása után újra kellett forgatni, immár Hidegkuti Nándorral

ártott volna például, ha Barcs kommunikál a később sokszor elátkozott brit játékvezetőkkel és főnökeikkel, hogy szimpátiát keltsen bennük. A megfelelő háttéremberek hiányára bizonyíték az is, hogy a magyar csapat alig tudott bejutni a döntőre. Késve, a szurkolókkal együtt érkezett meg a busz a Wankdorf Stadionba, és a biztonságiaknak bizonygatni kellett, hogy a tömegben magukat átpréselő fiatal emberek a világhírű magyar csapatnak a játékosai, hogy Puskásékat egyáltalán beengedjék a döntőre, a magyar sport történetének legfontosabb, egyben legszomorúbb 90 percére.

*Az elveszített vb-döntő
talán a forradalomban
testet öltő végső elkeseredés
elindítója is lett*

A többi pedig történelem. Történelem, amely megváltoztatta a futballt, és talán nem csak a futballt.

Az 1956-ban hatalomra kerülő Kádár Jánosnak aztán – főleg Puskás, Kocsis, Czibor disszidálásának fényében – nem volt szüksége többé az addig hallatlanul népszerű Aranycsapat mítoszára, pláne nem a futballmeccseken hazafias élményeket megelő tömegek kiszámíthatatlan reakcióira. „Hetvenezer ember közé lövetni nem tréfádolog” – mondta a rá jellemző cinizmussal egy pártülésen a hatvanas években arról, mit gondol a futballmérkőzésekre járó, nehezen kontrollálható tömegekről. Így lett az elveszített világbajnoki döntő sok szomorú folyamat, de talán a forradalomban testet öltő végső elkeseredés elindítója is. A magyar futball fejlődését mindenestre évtizedekkel vetette vissza a döntő, illetve az a tendencia, aminek, mint láttuk, óhatatlanul ilyen bukáshoz kellett vezetnie. Pedig 1954 nyarán tényleg majdnem világbajnokok lettünk.

A párton belül felülkerekedtek a futballőrületet már addig is gyanakodva figyelő kommunisták a magát mindaddig legyőzhetetlen hadvezérnek képzelő Farkas Mihállyal szemben, az előző évben félkészben átadott Népstadion építését nem fejezték be többé, politikai bizottsági döntés született a pártban a futballisták kiváltságainak megszüntetéséről, a sztárallűrök visszaszorításáról, a szerény, szocialista sportemberek nevelésének szükségességéről. Csempészésre hivatkozva letartóztatták Grosics Gyulát, kocsmai randalírozás miatt Czibor Zoltánt, s nekiláttak a futballrajongást és a foci állami támogatását kifigurázó Csodacsatár című film elkészítésének.

Igen érdekes természetesen, hogy miként élte meg a világbajnokságot Puskás Ferenc, a magyar csapat kapitánya, akit annak ellenére a vb legjobb játékosaként nevezett meg a FIFA hivatalos szakmai jelentése, hogy a második csoportmeccsen megsérült, és teljes egészében ki kellett hagynia a magyarok két világraszóló győzelmével végződő negyed- és elődöntőt Brazília (4:2) és Uruguay (4:2) ellen. Sokan ráadásul azzal vádolták Puskást, hogy sérülten vállalta a játékot a döntőben, csak azért, hogy csapatkapitányként aztán ő vehesse át a Rimet-kupát. Nos, először is létezik-e szövetségi kapitány, aki kihagyja a csapatából Puskást, amikor ő maga és az orvosok is azt mondják, hogy a lába játékra alkalmas?

Másodszor, minden szurkoló aláírná annak a sérült játékosnak a szerepeltetését, aki aztán lö egy gólt, előkészít egy másikat, és a végén megint betalál – igaz, ezt a gólt a játékvezetők érvénytelenítették les miatt, bár aligha állt lesen a balösszekötő. Amikor később gyakran megkérdezték Puskástól, hogy miért vesztettünk, sokszor elütötte a kérdést egy elegáns tréfával: azért, mert a németek három gólt lőttek, mi meg csak kettőt... Illetve csak annyit adott meg a játékvezető, tette még hozzá néha pikírtan. Nagyobb lélegzetű, komolyabb interjúkban azonban többször is beszélt arról, hogy a játékosok, őt magát is beleértve, csak önmagukat okolhatják a vereségért, hiszen

*Puskás szerint a játékosok,
őt magát is beleértve,
csak önmagukat okolhatják
a vereségért*

az előzmények és a gyors, 2:0-s vezetés után végképp elbázták magukat, azt hitték, zsebben a meccs, elkezdtek szórakozni, könnyelműsködni, ami bizony végzetesnek bizonyult a rendkívül szervezett, erős és becsvágyó nyugatnémetekkel szemben. Puskás okolhatta volna az őt harcképtelenné tevő Werner Liebrichet is a nyilván a végeredményre is kiható tettéért, de sok évvel később egy televíziós show-műsorban nyilvánosan is megbocsátott neki, átölelte, és kijelentette, nem hiszi, hogy szándékosan okozott sérülést a német. Sokáig Puskásnak tulajdonítottak viszont egy olyan nyilatkozatot, amely szerint ő doppingolással vádolta volna a németeket, ám ő tagadta, hogy ilyet mondott, s ezt a félreértést is tisztázta Sepp Herberger kapitánnyal. Pedig olyan hírek is napvilágot láttak, hogy 1959-ben Puskás azért nem játszott a stuttgarti BEK-döntőn (Real Madrid–Stade de Reims 2:0), mert nyilatkozatáért „kitiltották” Németországból, vagy az edző féltette a német szurkolók haragjától. Valójában pikkelt rá az argentin edző, akit aztán Santiago Bernabéu elnök, nem kis részben Puskás mellőzéséért, el is küldött a döntő után. Puskásnak azonban megadatott egyfajta revans a németek ellen elveszített vb-döntőért, amikor a futballtörténelem legkülönlegesebb kupadöntőjén, 1960-ban Glasgow-ban 135 ezer néző előtt tagja lehetett a Real zsinórban ötödször BEK-győztes csapatának, mi több, máig megdönthetetlen rekordként négy gólt szerzett a finálében a német Eintracht Frankfurt ellen (7:3). Ahogyan korábban a 6:3-at világszerte, úgy néhány német és angol nyelvű szövegben ezt a találkozót nevezték el az „évszázad mérkőzésének”.

Egy olimpia és egy vébé a politika oltárán

Balogh II Sándor, aki a negyvenes évek második felében többször is volt a válogatott csapatkapitánya, Szepesi Györgynek nyilatkozik. Tőle jobbra Lakat Károly, Puskás Ferenc és Czibor Zoltán. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

Különleges időszaka a magyar labdarúgásnak az 1945 és 1950 közötti, sok szempontból is. A válogatottat, illetve annak a nemzetközi porondon elfoglalt helyét tekintve azt láthatjuk, hogy miközben a csapat ismét a legszűkebb világelitbe tartozott, mindezt nem mutathatta meg sem a londoni olimpián, sem a brazíliai világbajnokságon. London előtt nem volt elég amatőr, Rio de Janeiro előtt pedig magába szippantotta a béketábor politikája.

DÉNES TAMÁS

A magyar futball helye a nagyvilágban, mit veszítettünk a bezárkózással? (1948–1950)

A koalíciós idők sajátossága volt, hogy 1945 és 1947 között még külföldre lehetett szerződni. Legalábbis azoknak, akiknek az MLSZ megadta az engedélyt. Ma már az állapítható meg, hogy azok kaptak kapták meg, akikkel hosszú távon nem számolt a válogatottaknál az MLSZ, illetve akik nem kerültek a válogatottak közelébe. Olyasfajta kirajzásról természetesen szó sem lehetett, mint az 1920-as évek első felében, de még olyanról sem, mint a harmincas években, a háború kirobbanásáig.

A magyar és a román válogatott 1945 szeptemberében. Fehér mezben a magyarok, a zöld-fehér csíkos mezt viselő Csíkos mellett balra, középen Zsengellér, mögötte Rudas, majd Puskás, Lakat, jobbra Sipos (csak a fél feje látszik), Balogh II és Sárosi III, majd Gallowich szövetségi kapitány, Szűcs és Takács gyűró. Elöl Hidegkuti és Nyers

A helyzet legalábbis kettős volt: a külföldre vágyók közül voltak, akik mehettek, s voltak, akiknek szökniük kellett. A múlthoz képest némi újdonságot jelentett, hogy népszerű célországá vált előbb Románia, majd Csehszlovákia. A bevezetőben vázoltakat alátámasztja, hogy az 1945-ben játszott három válogatott mérkőzésen szerepelt 19 játékos közül az 1940-es évek hátralévő részében, sőt 1947 végéig mindössze öten szerződtek külföldre: Sárosi Béla (1946), Sipos Vilmos (1946), Illovszky Rudolf (1947), Mike István (1947) és Zsengellér Gyula (1947). Mindegyik más és más eset.

Sipos „Vilika” csak átszállójegyet váltott a magyar futballba, Sárosi Béla magánéletbeli

A labdarúgó-szövetség úgy döntött, hogy a „válogatotthoz közeli” futballistákat nem engedi külföldre

okok miatt is menni akart, talán esetében volt a legérthetetlenebb, miért mondott le róla az MLSZ. Illovszky Rudolf csak nagyon rövid időt töltött Pozsonyban, aztán hazatért.

Az 1947–1948-as idényben központi kérdéssé vált, kiknek ad az MLSZ távozási engedélyt, s kiknek nem. 1947 őszén Zsengellér Gyula és Mike István távozhatott utoljára legálisan, mindketten az október 19-i UTE–FTC derbin (5:1) búcsúztak a magyar labdarúgástól. Polémiára adott okot, hogy a szentlőrinci Villányi miért kapott piros jelzést, ugyanakkor a ferenencvárosi vezetők által kezelhetetlennek tartott Mike miért zöldet. Annak ellenére is, hogy az akkoriban még remélt olimpiai részvétel kapcsán a szövetség úgy döntött, hogy a „válogatotthoz közeli” futballistákat nem engedi külföldre. Mike ebbe a körbe tartozott, Villányi nem. Zsengellér Gyula, aki az idény elején még játszott néhány percet az A-válogatottban, korábbi érdemeire tekintettel mehetett.

Az AS Romához igazolt, mint ahogy Mike is Itáliába, a Bolognához került. A calcio jelentette a magyarok számára ismét a legvonzóbb célállomást, számos ügynök ingázott

Budapest és Olaszország között, csábítgatva a játékosokat. A legismertebb közülük egy Alemanni nevű modenai kereskedő volt, akinek az itteni szálláscsinálói, az alvilági néven ismertté lett Rezes, Kockás és Szőke Gizi segítettek. (Utóbbit egyébként Freidenberg Oszkárénak hívták.) Budapest volt a romániai játékosok olaszországi szerződötetésének gócpontja is, a Ciocanul akkor már Itália kék ege alatt élő korábbi elnöke, nomen est omen, Kaufmann mozgatta a szálakat.

Akadtak valóságos vagy vélelmezett „közvetítők” is, a Bolognában élő operaénekest, Járay Józsefet gyakran vádolta a sajtó azzal, hogy segédkezik a futballisták itáliai karrierjének egyengetésében. Járay mindig tagadta, hogy szerepvállalása túlment volna a baráti segítségen. (Egyébként a harmincas években maga is kiváló sportoló volt, az ország legjobb tizpróbázói közé tartozott. Kalandos életet élt, külföldre szerződéssel, hazaköltözéssel, üzérkedés miatti börtönbüntetéssel, s persze számos ragyogó színpadi alakítással.)

Mindenesetre a válogatott, amely az 1938-as világbajnoki ezüstérmet követően hosszú nyeretlenségi szériába került, majd

A válogatott 1945 és 1950 között 36 mérkőzéséből 25-öt megnyert, négy döntetlen mellett csupán hétszer kapott ki

az úgynevezett „rendszer vita” miatt is, például a németektől és a svédektől, néhány megalázó vereséget szenvedett, az újrakezdés után kifejezetten jól teljesített. 1945 és 1950 között 36 mérkőzéséből 25-öt megnyert, négy döntetlen mellett csupán hétszer kapott ki. Érdekesség, hogy a vereségek közül négy Bécsben érte a csapatot. (A további három Torinóban, Szófiában és Prágában, mindez azt jelenti, hogy Budapesten veretlen maradt.)

A II. világháború utáni időszak első nagy világversenye a futballisták számára is az 1948-as olimpia volt. A magyar labdarúgók számára: lehetett volna. Ugyanis, miközben a hazai sportélet óriási lendülettel készült Londonba, a legnépszerűbb sportág egyébként nyilvánvalóan legalábbis éremesélyes kiválóságai nem mehettek ki.

A magyar küldöttség tagjai és Szepesi György rádióriporter, valamint Erbstein Ernő, a Torino sportigazgatója (balról a nyolcadik) és Sárosi III Béla (jobbról a második) az 1947-es, olaszok elleni találkozó előtt

Budai II László kapura tör 1949-ben, az osztrákok ellen, a Megyeri úton. Fotó: Fortepan

A Képes Sportlap a címlapján mutatta be a Balkán-kupát nyerő tizenegyet

Hosszú polémia után, amiatt, mert az MLSZ, noha deklaráltan amatőrizmus volt a magyar labdarúgásban, azaz hivatalosan egyetlen játékos sem a futballból élt, a nemzetközi környezetben már tartott a profivádtól.

Földessy János dr., a korábbi szövetségi kapitány, a nagytudású újságíró vetette papírra: „Az 1948-as londoni olimpia labdarúgótornájára már tizenhat ország küldte el a csapatát: Anglia, Ausztria, Dánia, Egyiptom, Franciaország, Hollandia, India, Jugoszlávia, Kína, Korea, Luxemburg, Mexikó,

Olaszország, Svédország, Törökország és az USA. A tizenhat résztvevő közül hat tengerentúli volt, az igazán nagyok, a dél-amerikaiak azonban most sem jöttek el, részvételeket a világbajnokságokra tartogatták, ahol nem szerepeltek az amatőrséggel kapcsolatos megkötöttségek. Nem utazott el a magyar labdarúgó-válogatott sem, mert akkor még nem tisztázódott világosan, hol van a határa az olimpiai értelemben vett amatőrségnek, s ezért inkább nem nevezett. A Magyar Labdarúgók Szövetségének ezt a becsületes álláspontját a nemzetközi sportsajtó elismerő szavakkal méltatta.” A felsorolásból jól kiolvasható: a népi demokratikus országok közül csak az akkor már „különutas” jugoszlávok mentek el, s végeztek egyébként a második helyen.

Gallowich Tibor szövetségi kapitány, s ugyancsak kiváló újságíró így foglalt állást a Népsport 1948. február 5-i számában, tehát nagyjából fél évvel az olimpia előtt: „Egy szóval

Az MLSZ-nek becsületes álláspontját a nemzetközi sportsajtó elismerő szavakkal méltatta

sem állítom, hogy a magyar válogatott csapat győzelemmel térne haza a londoni olimpiáról, de vallom, hogy ha Argentína és Itália minden szemrebbenés nélkül benevezi a csapatát, akkor nekünk is ott a helyünk. Mi mindenesetre ezekkel az államokkal szemben még a »cipőpertlis« amatőrségnél tartunk. Az osztrák sportvezetőkkel tartott megbeszélésen az a felfogás alakult ki, hogy a rövidesen Velencében tartandó közép-európai értekezleten alakul ki végérvényesen az általános felfogás: részt vegyünk-e a londoni labdarúgó olimpián. Nos, Olaszország nem várta meg a velencei döntést, hanem elküldte nevezését Angliába. Ezen az alapon nekünk, magyaroknak sincs sok okunk a habozásra.”

Pataky Károly is beszállt a polémiába, a Kis Újság 1948. március 28-i számában írta, már a velencei tárgyalás után: „Kétségtelen, hogy Olaszországban teljes futballprofesszionizmus működik, Közép-Európában pedig a legtökéletesebb, de mondhatjuk úgy is, hogy a legtökéletlenebb álamatőrizmus. Az általános vélemény legújabbban az, hogy

Befejezett tényként kell elkönyvelni, hogy Magyarország legjobb válogatott csapata nem vehet részt az olimpián

Olaszország, Ausztria, Csehszlovákia és Magyarország nem vehet részt legjobb csapatával a londoni olimpián. Ezekben az országokban ugyanis – a külföldi tudósítások szerint –, ha nincs is olyan professzionizmus, mint Angliában, de az kétségtelenül megállapítható, hogy százszázalékos az álamatőrizmus. A külföldről érkező hírek szerint mindezek után befejezett tényként kell elkönyvelni, hogy Magyarország legjobb válogatott csapata nem vehet részt az olimpiai játékokban, az amatőr válogatott csapatunk pedig nincs abban az erőben, hogy a londoni olimpián akár helyezési esélye is legyen.”

A Magyar Nap – a később a Brumi mackóról írott mesesorozatával nagy népszerűséget

Deák Ferenc, a „Bamba” és Bozsik József Prága utcáján, 1949 áprilisában. (Közöttük Molnár Ignác edző.)
Az 5:2-es vereségből sokat tanult a szakmai stáb, szinte új korszak kezdődött a válogatott életében

szerző Bodó Béla lapja – egy fél hónappal később ugyancsak hozzátette a magáét: „Ha szigorúan alkalmazzák az olimpiai szabályokat, úgy Magyarországot legfeljebb a BLASz-ban szereplő amatőrcsapatok játékosanyagából összeállított válogatott képviselheti, mivel a magasabb osztályok labdarúgói nem tekinthetők amatőröknek. Ennek pedig semmi értelme sem lenne. Csak úgy járnánk, mint Berlinben, ahol már az első meccsen kikapott a tiszta amatőr válogatott 3:0-ra a lengyelektől.”

Tiszta sor, gondolnánk, de közben a Szabad Nép – amely azokban a hetekben lett a Magyar Kommunista Párt lapjából a Magyar

Dolgozók Pártjának a lapja – nyilvánvalóan a tények tökéletes ismeretében arról számolt be, hogy a magyar sportvezetés mégis leadta a labdarúgó-válogatott nevezését, noha aztán nem engedte ki a csapatot. Erről árulkodik a július 21-én megjelentetett hír: „A londoni olimpia labdarúgótornájára eredetileg 23 nemzet nevezett. Időközben öt nemzet – Magyarország, Burma, Lengyelország, Pakisztán és Palesztina – bejelentette, hogy csapatát nem küldi el Londonba. Most újra sorsoltak. Eszerint két selejtező mérkőzésre kerül sor július 26-án: Írország–Hollandia (Portsmouth), Luxemburg–Afganisztán (Brighton).”

Futballtörténelmi tény: a magyar futballválogatott valóban nem vett részt az 1948-as játékokon. Győztek a svédek, akiknek 12 játékosából öt Czeizler Lajos, három Vampetics István, kettő Nagy József egy pedig Konrád Kálmán játékos volt az előző idényben. A „maradék” kettőből Bertil Nordahl, a három híres fivérből a legidősebb, éveken át Vampetics keze alatt játszott a Degerforsban,

A magyar sportvezetés mégis elküldte a labdarúgók nevezését, noha aztán nem engedte ki a csapatot

A korszak két fontos futballvezetője, bizonyára fáradtságos úton. Riesz István, a tragikus sorsú igazságügyminiszter, az MLSZ elnöke és Sebes Gusztáv szövetségi kapitány egy túrán. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

1949 nyarán története során először játszott a magyar válogatott országok közötti mérkőzést, hazai pályán, de Nagy-Budapesten kívül. Debrecenben a csapat szinte kiütötte a lengyeleket, 8:2-re nyert a Nagyerdőben.

Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

csupán a kapus, Kalle Svensson nem dolgozott egyik magyar trénerrel sem.

Az egyébként nagyon sikeres, hat sportág révén tíz aranyérmet, illetve összesen tíz sportág révén 28 érmet hozó magyar olimpiai küldöttség tiszteletére a Gundelben tartott díszvacsorán Rákosi Mátyás – az MDP főtitkára, akkor már az ország legnagyobb hatalommal bíró politikusa – üzent a profinak minősített futballnak: „A londoni tapasztalat alapján, azt hiszem, itt az ideje, hogy a népi demokrácia rendet teremtsen ezen a területen is és minden sztárrendszer nélkül irányt vegyen az egészséges népidemokratikus sportszellem. A profi sportot átengedjük Angliának.”

1948 és 1950 között, különösen történelmi léptékkal, szinte csak egy „pillanat” telt el, mégis, mi minden történt a magyar labdarúgásban. Lezajlott a teljes szovjetizálás, a leg-erősebb klubok átszervezése – és eldőlt, hogy az eredményei alapján a világelitbe tartozó válogatott nem vesz részt az 1950-es, braziliai világbajnokságon. Önszántából, vagyis semmiféle FIFA-direktíva nem tiltotta a nevezést.

Eldőlt, hogy az eredményei alapján a világelitbe tartozó válogatott nem vesz részt az 1950-es világbajnokságon

Sebes Gusztáv az 1955-ben írt, A magyar labdarúgás című, a sportág hazai múltját és jelenét is összefoglaló könyvében írta: „A magyar válogatott csapat már 1950-ben, a IV. Labdarúgó Világbajnokság idején, a hasznos és művészi csapatjáték terén világklasszist jelző eredményekre és teljesítményekre hivatkozhatott. Kollektív szellem hatotta át a csapat minden tagját és kiemelkedő technikai képességei mellett, egyre gazdagodott taktikai fegyvertára is. Labdarúgásunk minden eddigit felülmúló klasszis-színvonal felé haladt már három-négy esztendővel a felszabadulás után.”

Mégsem volt esély a vb-résztételre, már másfél évvel (!) a torna előtt a Népszava, álmegszólalókkal mondandóját megerősítve,

A magyar válogatott a Megyeri úton, 1949-ben, az osztrákok ellen. Balról: Balogh II Sándor, Puskás Ferenc, Kocsis Sándor, Budai II László, Czibor Zoltán, Bozsik József, Rudas Ferenc, Börzsey János, Deák Ferenc, Henni Géza. A képről Lakat Károly hiányzik. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

„megmagyarázta”, miért is jó nekünk a bojkott: „Magyarországnak az 1950-es labdarúgó világbajnokságtól való távolmaradása nem éri váratlanul a hazai közönséget. A hír nyomán igyekeztünk egy kis közvéleménykutatást rendezni és összegyűjtöttünk néhány nyilatkozatot, amelyek híven mutatják, hogy is vélekednek nálunk a brazíliai világbajnokságról. T. J. gimnáziumi tanuló a Munkácsy utcai iskola előtt így vélekedik a kérdésre: »Semmi értelme sem lett volna annak, hogy a magyar csapat kiutazzék Dél-Amerikába. Nagyon jól tudjuk és ismerjük a dél-amerikai futballt, amely még akkor is életveszélyes, ha a dél-amerikai csapat itt túrázik, Európában. Odalent nem hogy mérkőzést nem nyerhettünk volna, de még csak a győzelem megkísérlése sem lett volna

ajánlatos. Véték lett volna belevinni a csapatot egy ilyen, csak vereséggel végződhető kalandba.« Ezek után lássuk a kitűnő játékost, aki már a magyar válogatott kapuját is védte: »Nem tudom, hogy rólam szó lett volna-e, de őszintén megmondom, hogy én nem vállalkoztam volna dél-amerikai játékra. Bár hajlandó vagyok minden áldozatot meghozni hazámért és a sportért, biztos vagyok benne, hogy egy dél-amerikai mérkőzés-sorozat sportpályafutásom befejezését jelentette volna. Ép bőrrel onnan nem menekülhettünk volna, legalább is mi, kapusok nem.« Az egyesületi vezető férfiú érdekes indokolást fejt ki: »Az egész rendszer teljesen elhibázott. Nem én vagyok az első, aki ezt felfedezem, hiszen a francia sportlapok már hetekkel ezelőtt rámutattak a rendezés igazságtalan voltára. A brazíliaiak felrúgták a régi rendezési módot, amely pedig eddig, elsősorban az 1938. évi, franciaországi világbajnokság alkalmával tökéletesen bevált. A brazilok a döntőbe bejutó 16 csapatot nem az úgynevezett olimpiai rendszer szerint akarják csoportosítani, hanem négy csoportot alkotnak, s mind a négy csoporton belül 6-6 mérkőzés lesz. Azután a négy csoportgyőztes

Ismerjük a dél-amerikai futballt, amely még akkor is életveszélyes, ha a dél-amerikai csapat itt túrázik, Európában

körmérkőzést játszik. A világbajnoki döntőben összesen tehát nem kevesebb, mint 30 mérkőzés kerülne sorra. Ebből a rendszerből ordít az üzleti szempont. A sportszempontokat sutba dobják, a cél az, hogy minél több mérkőzést rendezzenek, mennél nagyobb közönséget, mennél többször toborozzanak össze. Valóságos cirkusz lesz az egész braziliai döntő, az esetleges mérkőzés-ismétlésekkel. Nálunk egykor a szerencsésen kiírtott pankrációk a maga újabb döntő és döntő a végkimerülésig rendszerű mérkőzéseivel borzolta fel a közönség idegeit. Ebből a pankrációs cirkuszból nem kérünk.« A szövetségben is sűrűn beszélgetnek erről az ügyről. Egyik ismert szakemberünk így vélekedik: »A legfelháborítóbb, hogy a brazilok önmagukat és a velük egy húron pendülő olaszokat egyenesen a döntőbe helyezték! Milyen jogcímen? Rendező ország? Ezen a jogcímen a londoni olimpia minden egyes döntőjében helyet követelhetett volna egy-egy angol versenyző, illetve angol csapat. Az olaszok pedig a védő jogcímen kerülnek különleges elbírálás alá. A tizenkét esztendővel ezelőtt

Ismét összezárt a teljes „béketábor”, megint a jugoszlávok küldtek egyedül csapatot a régióból

szerzett győzelem jogán. Hol vannak már azok a játékosok? Hol van már az az olasz futball? Nem kérünk ebből a hendikep versenyből!«

Ebben a kérdésben ismét összezárt a teljes „béketábor”, megint csak a jugoszlávok küldtek egyedül csapatot a régióból. A szovjetek egyébként akkoriban még nem is alakították meg a válogatottjukat, noha 1946 óta a FIFA tagja volt a szövetségük. De vissza a „nemzetköziséghez”, 1950 júniusában a Romániai Magyar Szó alaposan kiosztotta a „világ másik felét” és benne a vb-résztvevőket: „Ez a világbajnokságnak nevezett világcsalás első sorban politikai tömörülés, az Észak-Amerikai Egyesült Államok politikai befolyása alatt álló országok tüntetése a Szovjetunió,

Ilyen is volt: Lakat Károly, a Ferencváros válogatott fedezete és egyben tekintélyes tanárember felolvas egy szöveget a válogatott mérkőzés előtt a rádió mikrofonja előtt. Fotó: Fortepan / Kovács Márton Ernő

illetve a szocializmust építő népi demokráciák országai ellen. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az, hogy a világ legjobb labdarúgó csapatát, a szovjet válogatottat, nem hívták meg a világ bajnoki torna rendezői és hasonlóképpen »megfeledeztek« a világ legjobbjai közé sorolható magyar válogatott, valamint a csehszlovák csapat és a mi csapatunk meghívásáról is. Később, amikor előre nem látott akadályok miatt a torna kalmár-rendezőinek aggodalma támadt az anyagi sikerre vonatkozólag, utólagosan a világ bajnokságon való részvételre szólították fel a Szovjetuniót és a népi demokratikus országok válogatott csapatait. A Szovjetunió, illetve a népi demokratikus országok azonban nem akartak segédkezet nyújtani ehhez a braziliai

labdarúgó-üzlethez. Nem voltak hajlandók olyan nemzetközi tornán részt venni, amelyre Tito és Franco is csapatot küld.”

Kár, mert – csak a magyar válogatottnál maradván – az akkor már Sebes Gusztáv által dirigált gárda 1949 nyarán 2:2-es döntetlent játszott Stockholmban, majd novemberben 5:0-ra kiütötte a Megyeri úton a Brazíliában világ bajnoki harmadik svédek. 1950 nyarának elején az erős, de a magyar válogatottal közel sem azonos tudású, egyébként Kubala László köré épített – a főleg illegálisan külföldre került futballistákból alakított – Hungaria legyőzte Madridban a néhány héttel később vb-negyedik spanyol csapatot.

1952-ben, a helsinki olimpián való részvétellel megszűnt az elzárkózás, megkezdődött a magyar labdarúgó-válogatott történetének legsikeresebb periódusa. Természetesen csak itthon játszó futballistákkal – ezt azért érdemes hangsúlyozni, mert néhány külföldi lapban, 1954 elején, felvetődött az a politikai szempontból teljes képtelenség, hogy Kubala László (akkor már a Barcelona csillaga) és Nyers István (az Inter csatára, a korszakban

Nem voltak hajlandók olyan nemzetközi tornán részt venni, amelyre Tito és Franco is csapatot küld

Kicsit leegyszerűsítve, de tényszerűen: miután a válogatott végre kimehetett egy nagy tornára, meg is nyerte azt, olimpiai bajnok lett Helsinkiben. Balról: Lantos, Bozsik, Czibor, Palotás, Lóránt, Zakariás, Grosics, Kocsis, Hidegkuti, Puskás, Buzánszky

Az Aranycsapat az utolsó mérkőzése előtt, 1956. október 14-én, Bécsben. Balról: Kocsis Sándor, Berendy Pál, Czibor Zoltán, Bozsik József, Börzsey János, Hidegkuti Nándor, Sándor Károly, Kárpáti Béla, Kotász Antal, Grosics Gyula, Puskás Ferenc

a Serie A második legjobb góllövője) térjen vissza a nemzeti tizenegyre. Tény, hogy a keretbe ők is, mint ahogyan korábban talán Schubert Gyula és Újlaki József is, befértek volna. Ugyanakkor a légióskérdés teljesen másként festett, mint akárcsak másfél, két évtizeddel később. Az 1950-es világbajnokság mezőnyében egyetlen légiós akadt (George Robledo). 1954-ben is csupán hét, angol klubokban játszó skót révén.

Kubala egyébként akkor már spanyol válogatott volt, de még egyszer: a politikai miliőben elképzelhetetlen lett volna a „disszidensek” visszahívása, szerepeltetése.

Sőt, az MLSZ – nyilvánvalóan a politikai, illetve sportvezetés elvárásait teljesítve – mindent megtett azért, hogy az illegálisan külföldön maradókat még a játékjoguktól is megfosssa. Drákói szigorral kívánt lesújtani azokra a futballistákra is, akiket 1956 novemberétől külföldre sodort a forradalom szele. Letiltotta a Bp. Honvédnak a dél-amerikai túráját a FIFA-nál, arra kényszerítve például az argentinokat és az uruguayiakat, hogy tervükkel ellentétben ne fogadják a magyar csapatot. Aztán pedig a világszövetségnél

Az MLSZ drákói szigorral kívánt lesújtani a futballistákra, akiket külföldre sodort a forradalom szele

eltiltást kért a külföldön maradókra. Az 1957 júliusában kelt FIFA-körlevél 199 magyar játékos nevét sorolja fel, közülük huszan határozatlan idejű, további 26 első és 153 második osztályú futballista 1957. október 20-ig tartó eltiltást kapott. A FIFA augusztus 6-án újabb körlevelet küldött szét, amelyben megismételte, hogy a játékosok többségének az eltiltása 1957. október 20-án lejár. Akkor a magyar szövetség kérésére az addig határozatlan időre szóló büntetéssel sújtott játékosok közül Puskás Ferencet és Czibor Zoltánt 1958. október 21-ig, Garamvölgyi Ágostont és D. Szabó Gyulát 1958. február 21-ig, a többieket, így Kocsis Sándort, Grosics Gyulát, Kis Szolnok Istvánt, valamint a 13 korábbi ifjúsági válogatott játékost 1958. április 21-ig tiltotta el. Ezt később részben enyhítették.

A tanulmányok szerzői

CSILLAG PÉTER a Nemzeti Sport Feleki László-díjas főmunkatársa, történészi diplomájához méltón foglalkozik futballmúltunkkal. Budapesti futballmesék című futballtűdjeit Nívódíjjal ismerte el az MSÚSZ. Könyvei közül kiemelkedik a Kapufák és kényszerítők, az Ady stoplisban és a Dénes Tamással közösen írt Budapest futballkönyve. Szinte mozgalmat alapított a falusi pályák megmentéséért, a nevéhez kapcsolható Hátsó füves című könyv és kiállítás is díjakat érdemelt ki.

DÉNES TAMÁS futballtörténész, a Nemzeti Sport és A Színes Sport korábbi főszerkesztője, Feleki- és Szepesi-díjas, valamint Ezüstgerely-díjas sportújságíró. Több mint kilencven futballtárgyú könyv szerzője vagy társszerzője, ezek közül a legfontosabb a magyar és a nemzetközi labdarúgás történetéről B. Bába Évával és Sándor Mihállyal közösen írt, egyaránt öt-öt kötetes sorozat. Legutóbbi munkái közül kiemelkedik a Futball első című

KISS LÁSZLÓ szociológus, futballtörténész. Sporttal kapcsolatos írásai közül kiemelkedik az Elfeledett főszerzők (Életrajzok és történetek a magyar futball 120 évéből) és a Mert kell egy csapat című. Egyedülálló adatbázist kutatott fel a magyar labdarúgó-bajnokságok szereplőiről, beleértve a második és a harmadik osztályt. Rendkívül tartalmas blogot vezet Futball és történet címmel.

LASZIP GÁBOR sporttörténész, informatikus. Több mint két évtizede végzi Újpestet érintő helytörténeti és sporttörténeti kutatásait. Számos írása, publikációja, cikke, cikksorozata és könyve jelent meg ebben a témában, valamint 2023-ben az újpesti labdarúgás 125. évfordulójára szabadtéri kiállítást is szervezett. Kutatómunkája középpontjában elsősorban Újpest sporttörténelme, azon belül is az UTE történetének kutatása áll.

LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN az MLSZ budapesti igazgatója. Okleveles sportmenedzser, labdarúgó-szakedző. Évtizedeket töltött el a Heves megyei amatőr labdarúgásban, illetve annak vezetésében. 2007-ben lett a BLSZ főtitkára, 2011. január elsejétől igazgatója. Futballtörténészként is tevékenykedik. A magyar labdarúgás és a „BLASZ” történetének avatott kutatója, hagyományainak ápolója. Eddig nyolc könyve jelent meg a labdarúgás történetéről.

SZÖLLŐSI GYÖRGY sportújságíró, a Nemzeti Sport főszerkesztője, a Magyar Sportújságírók Szövetségének elnöke, 2017 óta a Puskás-örökség hivatalos nagykövete. Gazdag újságírói tevékenységének fókuszában a magyar futballmúlt felelevenítése, azon belül Puskás Ferenc életének feldolgozása és megismertetése áll. Munkái közül kiemelkedik a Puskás című, több nyelvre is lefordított életrajz, de első könyvét az Aranycsapat egy másik világklasszisáról írta, Czibor – Dribli az égig címmel.

TOBAK CSABA sporttörténész. 2013 óta a Fradi Múzeum igazgatója. Tizenhárom éves korában volt először szurkolóként az Üllői úti stadionban, első külföldi „túrája” pedig Pozsonyba, „arra” a Slovan elleni mérkőzésre vezetett 1992-ben. „A Fradi, a fradizmus életforma a számomra”, vallja, meg azt is, hogy élete a Fradi-múzeum. Mindannyiunk nagy szerencséjére.

Az MLSZ Budapesti Igazgatósága első labdarúgás-történeti konferenciájának előadásai

A magyar futball hőskora című gyűjteményben jelentek meg.

LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN: A magyar futball gyermekkora

KISS LÁSZLÓ: Az első bajnokok – a BTC hősei

TOBAK CSABA: Zöld-fehér lépcsőfokok a csúcs felé

DÉNES TAMÁS: Az MTK aranykorszaka, a sorozatban megnyert tíz bajnoki cím

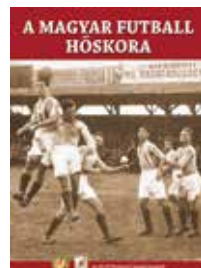
SZ. NAGY TAMÁS: Az edzői szakma kialakulása a hőskortól a húszas évek végéig

HEGYI TAMÁS: A budapesti futball és az I. világháború

SZEGEDI PÉTER: A magyar futball társadalmi bázisa

DÉNES TAMÁS: A magyar amatőrfutball helye Európában

CSILLAG PÉTER: Futball és irodalom a századelőn

Az MLSZ Budapesti Igazgatósága második labdarúgás-történeti konferenciájának előadásai

A magyar futball profikorszaka című gyűjteményben jelentek meg.

SZEGEDI PÉTER: Tudásexport a két háború között

DÉNES TAMÁS: Jogászokból, mérnökökből, újságírókból lett kapitány

TOBAK CSABA: Magasan szárnyalt a zöld sas

LASZIP GÁBOR: Európa csodálta a remekelő lila-fehéreket

DÉNES TAMÁS: A Hungária tündöklése és önfeloszlatása

SZ. NAGY TAMÁS: A futball szakirodalma a harmincas években

KISS LÁSZLÓ: A Cégligából indultak, az élvonalba emelkedtek

DÉNES TAMÁS: A vidéki labdarúgás első igazán nagy korszaka

SZEGEDI PÉTER: Magyarország a kontinens elitjében

CSILLAG PÉTER: A futballnyelv megújulása

Irodalomjegyzék

- A szabad magyar sport tíz éve 1955 Budapest
ANTAL ZOLTÁN, HOFFER JÓZSEF 1968: Alberttől
Zsákig, Budapest
Aranycsapat – a film születése és ami a filmből
kimaradt 1982, Budapest
CSILLAG PÉTER 2024: Nyers István – A világcsa-
vargó Inter-gólkirály, Budapest
DÉNES TAMÁS–HEGYI IVÁN–LAKAT T. KÁROLY
2011: Királyok, Hercegek, Grófok, Budapest
DÉNES TAMÁS–HEGYI IVÁN–LAKAT T. KÁROLY
2012: Válogatott gyűjtemény, Budapest
DÉNES TAMÁS–PETERDI PÁL–ROCHY ZOLTÁN–
SELMECI JÓZSEF 1999: Kalandozó magyar
labdarúgók, BUDAPEST
DÉNES TAMÁS–SÁNDOR MIHÁLY–B. BÁBA ÉVA
2015: Aranykor (1945–1966), Debrecen
FELEKI LÁSZLÓ 1954: Kilencven perc, Budapest
GERGELY-MORVAY-SZILAS-HEGYESI 1945: Bajno-
kok közelről, Budapest
GLANVILLE, BRIAN 1993: The Story of the World
Cup, London
KŐ ANDRÁS 1979, 2008: Bozsik, Budapest
KŐ ANDRÁS 2007: A Grosics, Budapest
MALONYAI PÉTER 1989: Aranykór, Budapest
NAGY BÉLA 1980: FTC napló 1950–1954, Buda-
pest
NAGY BÉLA 1981: Futballkrónika 1901–1959,
Budapest
REJTŐ LÁSZLÓ 1966: Az aranycsapat és árnai,
Budapest
SEBES GUSZTÁV 1955: A magyar labdarúgás I-II,
Budapest
SZEKERES JÓZSEF 1954: 7:1, Budapest
SZÖLLŐSI GYÖRGY 1997: Czibor – Dribli az égig,
Budapest
SZÖLLŐSI GYÖRGY 2006: Puskás, Budapest
WILSON, JONATHAN 2009: Inverting the Pyramid.
The History of Football Tactics, Anglia
Valamint: A Népsport, a Képes Sport, a Béke és
Szabadság, a Szabad Nép, a Magyar Nap egyes
lapszámai, valamint az MLSZ közlönyei

Tartalom

Bevezető	5
LOVÁSZ TAMÁS ISTVÁN	
Az MLSZ a változások viharában (1945–1956)	
<i>Egy különös korszak, amelyben a legkevesebbet a szaktudás számított</i>	6
KISS LÁSZLÓ	
A szovjetesítés hatása a magyar futballra	
<i>Egy klub lecserélése, kiváltása egy másik klubbal bevett gyakorlat lett</i>	22
DÉNES TAMÁS	
A tragikus sorsú Tibi bácsit hagyták meghalni	
<i>Az „elfeledett” edző, aki nélkül nem születhetett volna meg a magyar labdarúgás sikerkorszaka</i>	30
TOBAK CSABA	
Zöld-fehérben, pirosban, a hatalom árnyékában	
<i>Az FTC viharos évei, „életben maradással”, bajnoki címmel és kifosztással</i>	44
LASZIP GÁBOR	
Út a kisgazdáktól a belügyminisztériumig	
<i>Az Újpest fordulatos évei 1945 és 1956 között, a sikerek mellett súlyos tragédiákkal</i>	54
DÉNES TAMÁS	
Két út is vezetett a csúcsra	
<i>A Honvéd és a több nevet is viselő MTK párharca jellemezte a korszakot</i>	74
CSILLAG PÉTER	
Zabolázatlan kalandkereső – Nyers-legenda	
<i>Az ismeretlen magyar világklasszis, avagy góleső Párizsban, Milánóban és Rómában</i>	86
DÉNES TAMÁS	
Mintha másik bolygóról csöppentek volna közénk	
<i>Az Aranycsapat leghíresebb mérkőzései a külföld szemével</i>	98
SZÖLLŐSI GYÖRGY	
Elsősorban a pályán kívül veszítettük el a vb-döntőt	
<i>Futballtörtelmünk legnagyobb meglepetésének ritkán felfedett, valódi okai</i>	114
DÉNES TAMÁS	
Egy olimpia és egy vébé a politika oltárán	
<i>A magyar futball helye a nagyvilágban, mit veszítettünk a bezárkózással? (1948–1950)</i>	128
A tanulmányok szerzői.....	140
Irodalomjegyzék	142

